

ΝΙΑΟΥΣΤΑ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ
ΝΑΟΥΣΗΣ

Ο συνοικισμός της «Νέας Πέλλας» στην Αταλάντη

Ναρκωτικά -
Κάπνισμα

Τα Νιαουσιανά
εικονίσματα

Εικόνισμα τρίπτυχο

Φωτογρ. του Γεωργ. Πατρώνα

Μικροπολλαπλασιασμός.- Το φλαμούρι του Βερμίου
Τι είναι «σοπούρ», ποικιλίες και κλώνοι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Φυλάξτε τὰ τεύχη τῆς «Νιάουστας»

Παλαιὰ τεύχη μπορεῖτε νὰ προμηθευθεῖτε ἀπὸ τὰ γραφεῖα τοῦ Συλλόγου

Ἡ «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» στηρίζεται στὴν ἀγάπη καὶ τὸ ἐνδιαφέρον

τῶν συνδρομητῶν τῆς

Παρακαλοῦμε νὰ μεριμνήσετε γιὰ τὴν ἀνανέωση τῆς συνδρομῆς

τοῦ ἔτους 1983

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

1) ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΝΑΟΥΣΗΣ

2) ΜΝΗΜΗ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΤΣΑΜΗ ΚΑΡΑΤΑΣΙΟΥ

**ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΛΕΙΨΟΥΝ
ΑΠΟ ΚΑΝΕΝΑ ΝΑΟΥΣΑΙ-ΚΟ ΣΠΙΤΙ**

ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΤΑ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

Νέα διεύθυνση Βασιλέως Κων)ντίνου 40, κάθε Δευτέρα Τρίτη Πέμπτη 6-9 ἀπόγευμα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

“ΝΙΑΟΥΣΤΑ”

ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

Έτος Ζ ΤΟΜΟΣ Γ' Τεύχος 24

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

Οδ. Ντινόπουλος, Έλένη Μήτσαλα
Λευκή Σαμαρά, Χρ. Μουχάγιερ

ΓΡΑΦΕΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:

Βασ. Κωνσταντίνου 44

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΒΕΡΟΙΑΣ:

Γιάννης Καρατσιώλης Γεωπόνος ΔΕΗ τηλ. 22557

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ:

Εικόνισμα τρίπτυχο
του Γεωργ. Πατρώνα

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ — ΕΚΤΥΠΩΣΗ:

«Τυπογραφία» Αντώνη Μαυρογένη
Αντωνίου Καμάρα 3 τηλ. 260-140 και 226-924
Θεσσαλονίκη

Περιεχόμενα

Ιστορικά — Λαογραφικά — Κοινωνικά

ΧΙΟΝΙΔΗ ΓΕΩΡ. Ο συνοικισμός της «Νέας Πέλλας» της Αταλάντης	92
ΣΠΟΡΕΛΛΑ ΚΩΝ. Ο περιηγητής W. M. ΛΕΑΚΕ στη Νάουσα	95
ΑΔΑΛΟΓΛΟΥ ΝΙΚ. Αναστάσης Σορμανωλάκης	99
ΞΗΡΟΥΡΗ ΙΩΝ. Τα νορκωτικά	100
ΣΠΑΡΤΣΗ ΝΙΚ. Τα Ιανόφια	103
ΣΒΑΡΝΟΠΟΥΛΟΥ ΣΤ. Τα παλιά παιχνίδια	105
ΜΠΑΪΤΣΗ ΤΑΚ. Τα Νάουσιανὰ εικονίσματα	110

Λογοτεχνικά

ΜΟΥΜΤΖΙΔΟΥ ΚΙΚΗ ΦΙΛΙΠΠΟΥ Ο χρόνος	107
ΚΟΥΤΙΜΤΖΗ ΜΙΧ. Κωνσταντίνος Θεοτόκης	108
ΑΔΑΛΟΓΛΟΥ ΠΑΠΑΔΟΓΙΑΝΝΗ ΚΟΥΛΑ Ποιήματα	112
ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΘΑΝ. Περίπτωση — Θητεία	113
ΙΡΙΣ Οι τρελλοί των δέντρων	113
ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗ ΘΩΜΑ Οι κομπάνες της Νάουσας	114
ΜΠΑΪΤΣΗ ΤΑΚΗ Δημήτριος Σκούπερ	115

Ιατρικά Γεωργικά — Δεντροκομικά

ΓΟΥΣΟΠΟΥΛΟΥ ΣΤ. ΓΟΥΣΟΠΟΥΛΟΥ Ν. Κάνησμο	116
ΣΚΡΟΥΜΠΗ ΒΥΡΩΝΑ Το φλαμούρι του Βερμίου	117
ΤΣΙΠΟΥΡΙΔΗ ΚΩΣΤΑ Μεσογειακή λαϊκή ιατρική	118
ΙΑΚΩΒΙΔΟΥ ΟΛΓΑ Τα φυτά των εσωτερικών χώρων	119
ΕΥΘΥΜΙΑΔΗ ΓΙΑΝΝΗ Αραίωμα μήλων	120
ΝΤΙΝΟΠΟΥΛΟΥ ΟΔ. Γεωργικά θέματα	121

Διάφορα

ΜΑΡΑ ΧΡ. Μαθητικές κατασκευασές	128
---------------------------------	-----

Αγαπητέ φίλε

— Είμαστε και πάλι κοντά σου. Το 24ο τεύχος βρίσκεται στα χέρια σου, με πλούσια και ποικίλη ύλη και με άρθρα που έχουν σχέση με τη Νάουσα και τους Ναουσαίους.

— Στις σελίδες της σημερινής Νιάουστας γράφουν πολλοί νέοι και εκλεκτοί συνεργάτες. Το γεγονός αυτό, για τους υπεύθυνους του περιοδικού, έχει ιδιαίτερη σημασία. Μας σπλίζει με θάρρος και αυτοπεποίθηση. Βλέπουμε με περισσότερη αισιοδοξία την πορεία της «Νιάουστας» προς τα μπρος.

Αγαπητέ φίλε

Στο περιοδικό μας μπορείς να διαβάσεις ειδικά άρθρα και συνεργασίες γύρω από την ιστορία και λαογραφία του τόπου. Ακόμα και άρθρα κοινωνικού επιστημονικού και λογοτεχνικού περιεχόμενου. Επίσης επίκαιρα άρθρα γύρω από την δεντροκολλιέργεια, τα αρωματοφαρμακευτικά φυτά του Βερμίου, και τα φυτά των εσωτερικών χώρων.

— Αυτά για τώρα, θα τα πούμε και πάλι μετά τρεις μήνες. Ως τότε καλό φθινόπωρο.

Γειά σας
Ο Ντίν

Ετήσια συνδρομή Ιδιωτών	δρχ. 500
Δήμοι, Κοινότητες, Συνομοί	δρχ. 1.000
Εξωτερικού δολάρια	20

‘Ο συννοικισμός της «Νέας Πέλλας» της ‘Αταλάντης ἀπὸ τοὺς Μακεδόνες πρόσφυγες τῆς ‘Επαναστάσεως τοῦ 1821*

1. Εἶναι γνωστὸ ὅτι μετὰ τὴν κατάπνιξη τῆς ἐπαναστάσεως στὴ Μακεδονία καὶ ἰδιαίτερα στὴ Χαλκιδική, στὸν Ὀλυμπο καὶ στὴ Νάουσα, ὅσοι ἀγωνιστὲς διασώθηκαν κατέφυγαν στὴν ὑπόλοιπη ἀγωνιζόμενη Ἑλλάδα (συχνὰ μὲ τὶς οἰκογένειές τους), γιὰ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τὴ σφαγὴ καὶ ἀπὸ τὴν ἀτίμωση.

Στὴ διάρκεια τοῦ ἀγώνα, γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς ἰδιαίτερης πατρίδας τους, ἀπέκτησαν μεγάλη ἐμπειρία στοὺς πολέμους, ὅσοι δὲν ἦσαν καὶ πρωῦτερα πολὺ ἐμπειροπόλεμοι. Ταλαιπωρημένοι σωματικὰ καὶ ψυχικὰ ἄφησαν τὶς δημευμένες περιουσίες τους καὶ τὰ πολλὰ θύματα τῆς στενῆς ἢ εὐρύτερης οἰκογένειάς τους, καὶ μὲ τὴν ψυχὴ στὸ στόμα ὀργισμένοι καὶ μὲ ἔντονη τὴ θέληση νὰ πάρουν ἐκδίκησι, πρόσφεραν τὶς ἱκανότητές τους σ’ ὅλες τὶς μάχες, ποὺ γίνονταν στὰ ἄλλα διαμερίσματα τῆς ἀγωνιζόμενης Ἑλλάδας. Καὶ συχνὰ αὐτὴ ἡ προσφορά τους ἔφθασε μέχρι καὶ τὸν θάνατό τους.

Πραγματικά, δὲν ὑπάρχει μέρος τῆς σημερινῆς ἐλληνικῆς ἐπικράτειας, εἴτε τούτο εἶναι ξηρὰ, εἴτε νησί, ὅπου ἡ γῆ του νὰ μὴ ἔχει ποτιστεῖ μὲ τὸ αἷμα Μακεδόνων ἀγωνιστῶν. Ἐγγραφα καὶ μαρτυρίες, ποὺ ὁλοένα δημοσιεύονται, ἐπιβεβαιώνουν αὐτὴ τὴ στοματικὴ παράδοση καὶ προσθέτουν αἴγλη στὰ τρόπαια τῶν Γέρο καὶ Τσάμη Καρατάσου, τοῦ Γάτσου, τοῦ Διαμαντῆ Νικολάου Ὀλυμπίου, τοῦ Δήμου καὶ μοναδικὸ βιβλίο του γιὰ τὴν

Ψαρροδήμου, τῶν Λαζαίων, τῶν Λιακοπουλαίων, τῶν Συροπούλων, τῶν Βλαχθαίων, τῶν Τσαραίων κ.ἄ. τιμημένων πολεμαρχῶν.

Ἡ Εὐβοία, ἡ Σκιάθος, ἡ Σκόπελος, τὰ Ψαρά, ἡ Ὑδρα, ἡ Σύ-

Τοῦ Γεωργίου Χ. Χιονίδου Δικηγόρου Βεροίας

ρος, ἡ Λαμία, ἡ Ἀταλάντη καὶ ὅλα τὰ μέρη τῆς ὑπόλοιπης Στερεᾶς Ἑλλάδας καὶ τῆς Πελοποννήσου ἐγίναν αἰώνιοι βωμοὶ τῆς προσφοράς καὶ τῆς θυσίας τῶν Βορειοελλαδιτῶν.

2. Εἶναι παρήγορο τὸ γεγονός ὅτι αὐξάνονται συνεχῶς, τὰ τελευταῖα πενήντα χρόνια, οἱ πληροφορίες, ποὺ σχετίζονται μὲ τὴν προσφορά τῶν Μακεδόνων στὴν ἐπανάστασι τῆς ὑπόλοιπης χώρας.

Τούτο ὀφείλεται στὴ δημοσίευση τῶν συνθετικῶν ἐργασιῶν τοῦ πανεπιστημιακοῦ καθηγητῆ κ. Ἀπόστολου Ε. Βακαλόπουλου, ποὺ στὸ (κλασικὸ πιά) βιβλίο του «Πρόσφυγες καὶ προσφυγικὸν ζήτημα κατὰ τὴν ἐπανάστασι τοῦ 1821», τὸ ὁποῖο κυκλοφόρησε στὰ 1939 (ἀλλὰ καὶ σήμερα χρησιμότητα καὶ ἐμμενε ἀναντικατάστατο) ἐξήτασε καὶ ἀνέπτυξε πρῶτος τὸ θέμα καὶ τῶν Μακεδόνων Προσφύγων. Ὑστερα (τὸ 1969) πρόσθεσε νέα στοιχεῖα στὸ γνωστὸ

«Ἱστορία τῆς Μακεδονίας» στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας (μέχρι τὸ 1833) καί, τέλος, στὴν πολύτομη καὶ πολύτιμη «Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ».

Παράλληλη, καὶ ἐξίσου τιμωμαντική, ἦταν καὶ ἡ συνεισφορά τοῦ ἀξέχαστου Γιάννη Βασδραβέλλη, ὁ ὁποῖος ἀφιέρωσε στὸ θέμα τούτο πολλὰς σελίδες, στὰ πολὺ ἐνδιαφέροντα βιβλία καὶ στὶς σχετικὰς μελέτες του.

Εἶχα τὴν τύχη νὰ ἀνακαλύψω, στὸ Τμήμα Χειρογράφων τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἀθῆνας, μερικὰ ἔγγραφα ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο τοῦ συννοικισμοῦ τῶν Μακεδόνων τῆς Ν. Πέλλας τῆς Ἀταλάντης, τὰ ὁποῖα δημοσίευσα (πρὶν ἐννιά χρόνια) στὴν περιοδικὴ ἐπιστημονικὴ ἐκδοσι «Μακεδονικά» (τόμ. 14, 1974) ποὺ ἐκδίδει ἡ Ἑταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν. Ὑστερα, ὁ δάσκαλος τῆς Ἑλασσόνας καὶ συγγραφέας κ. Γρηγόριος Βέλλος ἀνακάλυψε καὶ ἄλλα, ἀνέκδοτα, ἔγγραφα, τὰ ὁποῖα δημοσίευσσε, στοὺς τόμους 19 (1979) καὶ 20 (1980) τοῦ ἰδίου περιοδικοῦ, πλουτίζοντας ἐξαιρετικὰ τὶς εἰδήσεις, ποὺ εἶχαμε, γιὰτὶ ἔκαμε καὶ προσεκτικὴ, ἐπιτόπια ἐρευνα, ποὺ εἶχε πρωταρχεῖ ἡ γνωστὴ δημοσιογράφος κ. Ἰωάννα Κωτσάκη. Δυστυχῶς, μεγάλο μέρος ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο τοῦ

* Εἰσαγωγή - ἀνακοίνωση ποὺ ἐγίνε στὴν αἴθουσα δολέξεων τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν (Θεσσαλονίκη 22-6-1983), στὰ πλαίσια τῆς ἐκδηλώσεως τῆς «Περηννητικῆς Λεσχῆς» (τμήμα Θεσσαλονίκης), μὲ γενικὸ θέμα «Οἱ ἱστορικὲς σχέσεις τῆς Ρούμελης καὶ τῆς Μακεδονίας».

συνοικισμού καταστράφηκε και χάθηκε, μάλλον όριστικά.

Έτσι, έχουμε πιά τόσα πολλά στοιχεία για τον συνοικισμό των Μακεδόνων της Αταλάντης, που είναι αδύνατο να τα αναφέρουμε στα περιορισμένα χρονικά πλαίσια αυτής της ολιγόλεπτης όμιλίας.

Είναι, όμως, αναγκαίο, να κάνουμε μία προσπάθεια κάποιας έννημερώσεως του εύγενικού άκρασθηρίου:

Α' Η όργάνωση του συνοικισμού κρίθηκε αναγκαία από το Κράτος, στα 1835-1838, αλλά ή σύσταση του όμώνυμου δήμου ύλοποιήθηκε, μόλις, στα 1845-1848, δηλαδή πολλά χρόνια ύστερα. Η άρχική εγκατάσταση, όμως, πρέπει να έγινε γύρω στα 1834, μετά τον τερματισμό της εμπόλεμης καταστάσεως, άφου, προηγουμένως, θρισκόντουσαν (1829), κυρίως οι Μακεδόνες άγωνιστές, στις Σποράδες και ιδιαίτερα στη Σκόπελο, από όπου αναγκάστηκαν να φύγουν και να πάνε στην Αταλάντη. Επιθυμούσαν μόνιμη εγκατάσταση, για να ξαναφτιάξουν την προσωπική και οικογενειακή ζωή τους, αρχίζοντας πάλι από το μηδέν. Να ξαναγεννηθούν μέσα από τη στάχτη και το αίμα, όπως έκαμε και ή μεγάλη Πατρίδα, ή Έλευθερη Ελλάδα του αναγεννωμένου φοίνικα. Η προσπάθειά τους βοηθήθηκε σημαντικά (ύλικά και ήθικά) και από τον Βλατισιώτη βαρώνο Κωνσταντίνο Μπέλλιο-Βέλιο, για τον όποιο συνθετική μονογραφία έγραψε (πρίν 10 χρόνια) ο κ. Μιχαήλ Καλινδέρης. Ο Βέλιος προσπάθησε για τη συλλογή συνόρων και άλλων Μακεδόνων κτλ. του έξωτερικού, για την άνέγερση εκκλησίας και για την άποκτηση βιβλιοθήκης, για τούτο και πρόσφερε (με τη διαθήκη του)

και την προσωπική βιβλιοθήκη του (άπό 2.000 τόμους), που όμως δέν έφθασε ποτέ στην Ν. Πέλλα και κατέληξε στην Έθνική Βιβλιοθήκη Αθηνών. Δέν ήλθε τελικά στη Ν. Πέλλα ούτε ή βιβλιοθήκη και του άλλου Μακεδόνα, του Πιενεδίκτου Κραλιδή, έπισκόπου της Δαλματίας, Αλβανίας και της Ιστρίας.

Για την επιτυχία του σκοπού τους, δηλαδή για να ιδρύσουν ιδιαίτερο συνοικισμό - δήμο, καταρτίστηκε ειδική «Επί συνοικισμού των Μακεδόνων Έπιτροπή» που είχε την έδρα της στην Αθήνα. Ο αριθμός των μελών της δέν ήταν, μάλλον, πάντοτε ο ίδιος. Πάντως, μέλη αυτής υπήρξαν (για πολλά χρόνια) και οι πανελλήνια γνωστοί και σπουδαίοι Μακεδόνες Αναστάσιος Πολυζωίδης, Γεώργιος Χρυσίδης και Θεοφάνης, ο Σιατιστέας, δηλαδή ο Παπαφλέσσας της Μακεδονίας, κληρικός και άγωνιστής.

Β'. Δέν είναι γνωστό ποιος ήταν ο αριθμός των άγωνιστών που εγκαταστάθηκαν στην «Ανω» και «Κάτω Πέλλα», στη «Σκάλα» ή στη «Νέα Πέλλα», όπως ήταν τα όνόματα των ιδιαίτερων συνοικισμών. Επίσης δέν ξέρουμε ποιές διακυμάνσεις (δηλαδή αύξομειώσεις) παρουσίασε ο μακεδονικός πληθυσμός της περιοχής.

Γ'. Η άρχική αναγνώριση προέβλεπε την εγκατάσταση των Μακεδόνων στην άλλοτε τουρκική συνοικία της Αταλάντης, στον «Τουρκομαχαλά», δυτικά της τότε πόλεως, που είχε ύστερα το όνομα «Ανω Πέλλα».

Πάντως, γνωρίζουμε ότι, στη «Σκάλα» (στην παραλία της Αταλάντης), που ύστερα λεγόταν «Κάτω Πέλλα» και είχε ά-

ναγνωριστεί με Β.Δ. ως χωριό στα 1840, ήταν εγκατεστημένες 43 οικογένειες, πρίν το 1838, όταν στην «Ανω Πέλλα», στο ίδιο χρονικό διάστημα (1837), κατοικούσαν 70 οικογένειες, ενώ έκκρεμούσε το θέμα της εγκαταστάσεως και άλλων 400 οικογενειών, που γράφτηκαν στον σχετικό κατάλογο, ενώ στα 1845 οι οικογένειες των Μακεδόνων Προσφύγων της Νέας Πέλλας και της Σκάλας ήταν 130, τουλάχιστο, γιατί τότε άρχηγοί οικογενειών υπογράφουν σε πρωτόκολλο, με το όποιο εύχαριστούν την Κυβέρνηση για την άπόφαση συστάσεως του «...του των Μακεδόνων Δήμου...».

Δέν έχουμε άλλες πληροφορίες, αλλά φαίνεται ότι ο συνοικισμός της Νέας Πέλλας, ύστερα είχε γύρω τους 1800 κατοίκους, από τους όποιους οι περισσότεροι ήταν Μακεδόνες. Ενώ στα 1894 ο γνωστός σεισμός προκάλεσε τον πανικό των κατοίκων και τη διάλυση του συνοικισμού της Σκάλας, δηλαδή της Κάτω Πέλλας, ή όποια, σχεδόν, έρημώθηκε. Έτσι, στα 1906 έγινε πρωτεύουσα του Δήμου ή Ανω Πέλλα (Αταλάντη), που καταργήθηκε ως δήμος, στα 1912 (με τον γνωστό νόμο ΔΝΖ/1912) και έγινε κοινότητα, της όποιας οι κάτοικοι, στα 1915, μειώθηκαν σε 1000, από τους όποιους 370 ήταν άντρες.

Δ'. Οι πρόσφυγες άγωνιστές ασχολούνταν κυρίως με τη γεωργία - κτηνοτροφία, την αλιεία και το εμπόριο και σιγά-σιγά απέκτησαν οικονομική δύναμη, με άποτέλεσμα να έπιδρούν ύστερα σ' όλα τα επαγγέλματα και να διαπρέψουν πολλοί και στα γράμματα και στις τέχνες. Οι γέροντες, όμως, άγωνιστές του 1821, που μερικοί ζούσαν

και μέχρι τα τέλη του 19ου αι-
 ώνα, δυσκολεύονταν πολύ για να
 ζήσουν ανθρωπινά και αναγκά-
 ζονταν να αναφέρονται συνεχώς
 στις κρατικές κτλ. αρχές, ζη-
 τώντας, άπεγνωσμένα, βοήθεια,
 για να μη πεθάνουν από την πεί-
 να ή για να περισώσουν την ά-
 ξιοπρέπειά τους. Έτσι, σέ έγ-
 γραφο του 1861, που στάλθηκε
 από την Κάτω Πέλλα στον Έ-
 παρχο Λοκρίδας γράφονται για
 τούτους «...πιστεύω ότι θέλετε
 φροντίσει να εκτελεσθώσι τέλος
 πάντων, ύστερον από είκοσι πεν-
 ταετηρίδα, τά περί συνοικισμού
 τούτου Β. Διατάγματα, ίνα μη
 δυστυχώσιν επί πλέον οί συνοι-
 κισθέντες ένταύθα Μακεδόνες,
 οίτινες, απολέσαντες και πατρί-
 δα και περιουσίας και ενεργόν
 μέρος εις την άπελευθέρωσιν της
 πατρίδος, λαβόντες, ως είναι πα-
 σίγνωστον, ένσυνοικίσθησαν έν-
 ταύθα, ίνα ζήσωσιν άνέτως και
 ουχι ν' αποθάνωσιν επί της ψά-
 θης, όπερ είναι σκληρόν, τόσον
 ένδοξα και ιστορικά λείψανα του
 ιερού αγώνος». Άλλωστε, δέν
 έλειπαν και τά προβλήματα, που
 τούς δημιουργούσαν οί έντόπιοι
 κάτοικοι, της Άταλάντης. Οί
 διενέξεις για τά όρια των συνοι-
 κισμών ή των οίκοπέδων και των
 χωραφιών (άκόμα και για τή
 μοιρασιά-χρήση του νερού) ή-
 σαν πιά θέμα ρουτίνας και οί
 σχετικές αναφορές και τά πα-
 ράπονα μεταξύ τους δέν σταμά-
 τησαν ποτέ και συνεχώς προκα-
 λούσαν την επέμβαση των κρα-
 τικών αρχών.

Ε'. Οί Μακεδόνες της Ν.
 Πέλλας είχαν δικό τους σχε-
 λείο και βιβλιοθήκη και συλλό-
 γους, που επέζησαν και μέχρι
 σήμερα, όπως και ή στοματική

παράδοση για την καταγωγή
 των προγόνων τους, άν και οί
 περισσότεροι απόγονοι των άγω-
 νιστών σκορπίστηκαν, σιγά-σι-
 γά, σ' όλη την Ελλάδα και κυ-
 ρίως στην Αθήνα και στη Φοι-
 ώτιδα (Λαμία, Αταλάντη, Λι-
 θανάτες κτλ.), όπου όμως δια-
 τηρούν, άκόμα, άσβεστη τή νο-
 σταλγία και την αγάπη για
 την ιδιαίτερη πατρίδα των γεν-
 νητέρων τους, που παίρνει σάρ-
 κα και όστά και σέ γραπτά τους,
 όπως του δικηγόρου και εξαίρε-
 του συγγραφέα της Λαμίας κ.
 Κώστα Δ. Άβραάμ ή του κα-
 θηγητή της Μ. Εκπαιδεύσεως
 κ. Στάθη Έλ. Κακλαμάνου, που
 πρόσθεσε πολλά καινούργια στοι-
 χεία για την ιστορία των Μα-
 κεδόνων της Νέας Πέλλας, με
 τό βιβλίο του (1980) «Αταλάν-
 τη, 1800—1828», και ιδιαίτε-
 ρα με τή δημοσίευση 72 καινούρ-
 γιων έγγραφων στο μικρό αλλά
 περιεκτικό μελέτημά του για
 «Τό μοναστήρι των αγίων Ά-
 ναργύρων Άταλάντης» (1982)
 με τό πλούσιο φωτογραφικό υλι-
 κό της Μακεδονίσσας (Φυτειώ-
 τισσας - Ήμαθιώτισσας) γυναι-
 κας του κ. Γεωργίας Γκαλίτσι-
 ου - Κακλαμάνου.

ΣΤ'. Οί Μακεδόνες αγωνι-
 στές μπόλιασαν, λοιπόν, τον
 πληθυσμό της υπόλοιπης Ελλά-
 δας με αίμα τίμιων, ήρώων και
 δουλεутάρηδων και έτσι βοηθη-
 σαν στο άνδρωμα της Χώρας,
 ώστε να μπορεί σήμερα να ισχυ-
 ρισθεί κανένας ότι έγινε και τό-
 τε ό,τι επαναλήφθηκε μετά έ-
 κατό χρόνια, με τον έρχομό και
 την εγκατάσταση, στη Μακε-
 δονία, στην Αττική και στην
 υπόλοιπη Ελλάδα, των προσ-
 φύγων του Πόντου και της Μ.

Ασίας, ότι, δηλαδή, από την
 εθνική συμφορά βγήκε ύστερα
 και ένα καλό, ή εθνική αναγέν-
 νηση...

3. Φοβούμαι όμως ότι ή κλε-
 ψύδρα θα με ανακαλέσει στην
 τάξη και έτσι τελειώνω με ένα
 έρώτημα: "Αραγε, εκτιμήθηκε
 όσο έπρεπε, από τό τότε και τό
 σημερινό κράτος, και αξιολογή-
 θηκε από την ιστορία σωστά ή
 προσφορά των Μακεδόνων άγω-
 νιστών;

Δυστυχώς, όχι! Και αντί αλ-
 λων κρίσεων, θα φιλοξενήσω ά-
 πόσπασμα από ένα θλιβερό έγ-
 γραφο του τότε δημάρχου της
 Ν. Πέλλας, που έστειλε σά
 1861 προς τον έπαρχο Λοκρί-
 δας με τίτλο «Περί περιθάλψε-
 ως των γεγηρακότων άξιωματι-
 κών του αγώνος», όπου γράφον-
 ται και τά εξής:

«Η σημερινή θέσις των έπι-
 ζώντων άξιωματικών του αγώ-
 νος, ήτοι του αντισυνταγματά-
 ρου Κωνσταντίνου Μπίτου (ή
 Μπίνου), των λοχαγών Μ. Έμ.
 Βερροίου, Ι. Καρπούζη, Ι. Ζαρ-
 καδόυλα και Αθ. Βλαχομυγά-
 λη, είναι, κ. Έπαρχε, λυπηρά
 και άξία έλέους, ως και ό ίδιος
 άντελήφθητε ταύτα. Μεταβάν-
 τες πρό μικρού εις την καλύβην
 του Κ. Μπίτου, του προξενούν-
 τος άλλοτε τρόμον και φόβον
 εις τούς έχθρούς της Πατρίδος,
 εύρομεν τον ένδοξον ρούτον άν-
 δρα φεύ! επί ψάθης καθήμενον,
 γυμνόν και λιμαίνοντα, κωφόν
 και υπέργηρον, καθ' ό ένενηκον
 τούτης...»!!

Τί άλλο να προσθέσω;
 Τίποτε, ασφαλώς, εκτός από
 τό: «Σας ευχαριστώ»...

Ο περιηγητής W.M. Leake στή

(Γ')

Νάουσα

«...στις 11,25 συναντάμε τον εὐθὺ δρόμο πού οδηγεῖ ἀπὸ τὰ Βοδενά στὴ Νάουστα». Κατεβαίνει ἀπὸ τὸ νότιο ἄκρο τῆς προηγούμενης πόλης καὶ συνεχίζει μέσα σὲ μιὰ μικρὴ κυκλικὴ πεδιάδα πού ξαπλώνεται στὰ εἰς τῶν λόφων. Κατόπι περνᾷ ἀπέναντι στὰ ὑψώματα τοῦ βουνοῦ τῆς Τούρλιας, πού κλείνουν αὐτὴν τὴν πεδιάδα ἀπὸ τὰ νότια. Στις 12,5 κάνουμε στάση, μέχρι τις 12,34 γιὰ νὰ φάμε πάλι σὲ ἕνα ρυάκι. Μετά, ἀφοῦ περάσαμε ἕνα μικρὸ ρεῦμα, πού ξεκινᾷ ἀπὸ τὰ ὄρεϊνὰ καὶ καταλήγει στὴ λίμνη τῶν Γιαννιτσῶν, ἀντικρύζουμε τὴν ἀσύγκριτη τοποθεσίᾳ τῆς Νιάουστας, τὴν ὁποία ἀρχίζουμε αμέσως νὰ ἀνηφορίζουμε. Φτάνουμε ἐκεῖ τις 1,45.

Στὸ ψηλότερο σημεῖο μιᾶς βαθειᾶς, βραχίωδους κοιλάδας, ἀνάμεσα σὲ δυὸ ἀπὸ τις ψηλότερες κορυφές τοῦ βουνοῦ, τρία ἐπίπεδα σὲ σχῆμα τραπέζιου ὑψώνονται· τὸ ἕνα πάνω ἀπὸ τὸ ἄλλο καὶ φαίνονται ἀπὸ τὴν πεδιάδα σὰν τεράστια σκαλοπάτια». Παρουσιάζουν μιὰ πρόσφυ ἀπὸ βράχους ὅχι τόσο ψηλούς ὅπως ἐκεῖνοι τῶν Βοδενῶν, πού καταλήγουν ὁμως στὰ πλατὰ ἐπίσης σὲ βράχους, τοὺς ὁποίους σὲ κάθε πλευρὰ χωρίζουν φαράγγια πού ξεκινοῦν ἀπὸ τὰ μεγάλα ὑψώματα τοῦ Βέρμιου. Ἡ Νιάουστα καταλαμβάνει τὸ μεσαῖο καὶ τὸ πῶς πλατὺ ἐξώστη καί, ὅπως καὶ τὰ Βοδενά, τὴ διασχίζουν πολυάριθμοι νεροβραχίονες ἐνὸς ρέματος πού πηγάζει ἀπὸ κάποιο φαράγγι πίσω ἀπὸ τὴν κορυφὴ τοῦ ψηλότερου ἐπιπέδου καὶ διασχίζει τὸ κέντρο τῆς πόλης σὲ μιὰ βαθειὰ

βραχίωδη κοίτη¹⁵, πού πάνω τῆς ὑπάρχει μιὰ γέφυρα. Ὅπως καὶ στὰ Βοδενά, παρακλάδια αὐτοῦ τοῦ ρέματος περνᾶνε κάτω ἀπὸ κάθε σπίτι τῆς πόλης καὶ πέφτουν ἀπὸ τοὺς βράχους, μετὰ τοὺς ὁποίους θέτουν σὲ κίνησι μερικoὺς μύλους, γιὰ νὰ σμίζουν ξανά σὲ ἕνα ποτάμι στὰ πεδινά.

Ἡ Νιάουστα εἶναι μιὰ ἑλληνικὴ πόλις καὶ σὲ ὅλο ἀπὸ τὴν

Παπαφιλίππου, ἐνὸς ὀνόματος μὲ κάποια σημασία στὴ Μακεδονία καὶ παλιότερα προεστοῦ τῆς Νιάουστας.

Τὴν παρακμή τοῦ τόπου καὶ τὴν ὑποταγὴ τοῦ στὸν Ἀλῆ, πού θὰ ἀκολουθήσουν οἱ γνωστὲς συνέπειες τῆς ἀκόρεστης ἀρπαχτικῆς τοῦ διάθεσης, πρέπει νὰ τὴν ἀποδώσουμε σὲ ἐκεῖνο τὸ πνεῦμα τῆς διχόνοιας πού συχνὰ καταστρέφει τοὺς Ἕλληνας, κάθε φορὰ πού ὑποκύπτουν σ' αὐτόν. Δὲν πᾶνε πολλὰ χρόνια πού ἡ Νιάουστα θεωροῦνταν μιὰ ἀπὸ τις

Παρουσίαση — Μετάφραση Κ. ΣΠΟΡΕΛΑ φιλόλογου

ὁροσειρὰ τοῦ Ὀλυμποῦ μέχρι τὰ νότια τῶν Βοδενῶν οἱ Βούλγαροι ποτὲ δὲν κατάρρεαν τὰ κάνουν αἰσθητὴ τὴν παρουσία τους. Ἡ ὀρθὴ δατύπωση τοῦ ὀνόματος εἶναι «Νιάουστα» ἴσως κάποια παραφθορὰ τοῦ «Νέα Λύγουστα». Ἀν καὶ βρίσκεται τώρα στὴν ἐξουσία τοῦ Ἀλῆ, παρ' ὅτι, ἐξακολουθοῦν νὰ τὴ διοικοῦν δικοὶ τῆς ἀρχόντες. Τὸ κύρος αὐτῶν, μιὰ καὶ τὸ μέρος εἶναι αὐτοκρατορικὸ κληροδότημα καὶ ὁ πληθυσμὸς καλὰ ὀπλισμένος. Θεωρεῖται μεγάλο σὲ ὅλους γενικὰ τοὺς γείτονες πασάδες καὶ σὲ ἄλλους ἀνθρώπους μὲ δύναμη, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν κλεφτῶν. Παρόλα αὐτά, ἡ Νιάουστα ποτὲ ποτὲ ἀνοίγει πόλεμο μὲ ὅλους αὐτοὺς. Ἀποτέλεσμα τοῦ δημοκρατικοῦ συστήματος τοῦ τόπου ἦταν νὰ μὲ κρατήσουν γιὰ δυὸ ὥρες σὲ ἕνα ἄδειο σπίτι. Ἐως ὅτου οἱ πρὸνχοντες ἀποφασίσουν σὲ ποιο κονάκι ἔπρεπε νὰ καταλύσω¹⁶. Τελικὰ μὲ δόγησαν σὲ σπίτι τοῦ Θωμᾶ πού παντρεύτηκε τὴ χήρα τοῦ Λούση

ἐμπορικότερες πόλεις στὴ Βόρεια Ἑλλάδα, καί, καθὼς ἡ Βέροια, ἡ Σιάτιστα καὶ ἡ Καστοριά, εἶχε ἐμπορεὺς πού συναλλάσσονταν μὲ Χριστιανούς καὶ Τούρκους. Ὅμως τώρα οὔτε ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς δὲ βρίσκεται ἐδῶ. Τὸν Παπαφιλίππου, πρὸς τὸν ὁποῖο λένε ὅτι εἰδειχναν ἰδιαίτερο σεβασμὸ οἱ ὁπαδοὶ τοῦ καὶ τὸν θεωροῦσαν εὐεργέτη τῆς πατρίδας του, τὸν δηλητηρίασε μαζί μὲ μερικoὺς ἄλλους, περίπου εἴκοσι χρόνια πρὶν, ἡ ἀντίπαλὴ παράταξι πού εἶχε ἀρχηγό τῆς κάμης Ζαφειράκη, γιὰ τοῦ Θεοδοσίου. Ὁ Ζαφειράκης, μετὰ ἀπὸ τὸ γεγονός αὐτὸ ἐγίνε προεστὸς καὶ συγκέντρωσε τὴν ἐξουσία στὰ χέρια του μέχρι τὸν περασμένο χρόνο. Τότε ἡ παράταξι τοῦ Παπαφιλίππου ἀπελθὼνθηκε στὸν Ἀλῆ καὶ τοῦ ἔδωσε τὴν πρέσβειαν πού ἀπὸ καιρὸ ζητοῦσε γιὰ νὰ μπάσει τὰ στρατεύματά του στὴν πόλιν. Συνάντησε ὁμως τὴν πεισματώδη ἀντίστασι τοῦ Ζαφειράκη καὶ τοῦ ἀδερφοῦ τοῦ Κων/νου Μουσα πού τον βο-

ηθούσε μία ομάδα Άλβανών με επικεφαλής τὰ ἀδέρφια Μπράχο και Λίτζιο. Τους πρώτους πού ἔστειλε ὁ Ἀλῆ, τούς δέχτηκαν οἱ Ναουσαῖοι μέ ὁμοφροντίες μπροστά στό πλίνθινο τείχος, τὸ μοναδικὸ τεχνητὸ ἀμυντικὸ προκάλυμμα τῆς πόλης. Βρέθηκε ἔτσι στὴν ἀνάγκη ὁ πατὴρ νὰ αὐξήσει τούς ἀντρες του σὲ 2.000. Αὐτοὶ γρήγορα κατὰστρεψαν τὰ πάντα στὰ περίχωρα, ἀλλὰ ἐπειδὴ δὲν εἶχαν κανόνια, ἀδυνατούσαν νὰ γκρεμίσουν τὸ τείχος ὅσο προχειροφτιαγμένο κι ἂν ἦταν αὐτό. Γι' αὐτὸ ἐφάρμοσαν μιὰ «πολιορκία» ἀρχαίου τύπου. Κατασκεύασαν πύργους ψηλοὺς ὅσο και τὸ μπῶι τοῦ τείχους καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἦταν σὲ θέση νὰ πυροβολοῦν μέσα στὴν πόλη. Καθὼς ὁμολογοῦν οἱ Ναουσαῖοι, ἡ φθορὰ πού τούς προκάλεσαν οἱ Ἀλβανοὶ ἦταν μεγάλη. Ὑπολογίζουν τούς νεκροὺς τους κοντὰ στοὺς πενήντα. Τελικὰ οἱ πολιορκημένοι, ἀφοῦ γιὰ ἓνα χρονικὸ διάστημα ἔζησαν μέ ἀγριόχορτα, βλαστάρια δέντρων καὶ ψαμί ἂν πὸ τὰ ἀποκοσκινίδια τῶν ριζόμυλων τους, ἀναγκάστηκαν νὰ παραδοθῶν, ἀλλὰ ὄχι προτοῦ εἰς τέσσερις ἀρχηγοὶ καταφέρουν νὰ ξεφύγουν σῶσι στὴ Θεσσαλονικὴ μαζί μέ 50 ἀπὸ τὰ παλληκάρια τους, πολεμώντας μιὰ νύχτα ἀνάμεσα στοὺς πολιορκητές. Ἐκεῖ τούς εἶδα καὶ ἐκεῖ μένουν ἀκόμα. Ὅλα τὰ πρόσωπα πού βρῆκαν οἱ Ἀλβανοὶ στὸ σπίτι τοῦ Ζαφειράκη τὰ μετέφεραν στὰ Γιάννενα, ὅπου βρίσκονται τώρα φυλακισμένα. Τὸ σπίτι του τὸ κατέλαβε ὁ ἀρχηγὸς τῶν Ἀλβανῶν μαζί μέ κάποιο Σταμπουλή Βοστατζῆ πού μένει ἐδῶ ὡς πράκτορας τῆς Σουλτάνας καὶ δουλειά του εἶναι νὰ μαζεύει τοὺς φόρους ἀπὸ τὴν πόλη καὶ τὴν περιοχὴ. Μέσα σὲ ἓνα χρόνo ὁ Ἀλῆ ἀπέσπασε ἐκθιαστικὰ 500 πουργιὰ ἀπὸ τὸ λαὸ καί,

ἐπειδὴ δὲ φοβόταν πιά καμιὰ ἀντίσταση, περιορίσε τὴν ἄλβανικὴ φρουρά του σὲ 20 ἀντρες. Αὐτοὶ μαζί μέ τούς τοποθετημένους στὴ Βέροια καὶ στὰ Βοδενά εἶναι ἀρκετοὶ γιὰ νὰ προστατεύσουν τὰ συμφέροντά του καὶ τὰ περάσματα ἀπὸ τούς κλέφτες, οἱ ὁποῖοι ἀποτελέσαν καὶ τὴ δικαιοδοσία του στὴν Ὑψηλὴ Πύλη, γιὰ νὰ ὁδηγήσει τὰ στρατεύματά του ἐδῶ.

Οἱ κλέφτες τοῦτοι ἀπέκλεισαν Βέροια καὶ Νιάουστα κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ περασμένου καλοκαιριοῦ καί, ἀφοῦ προχώρησαν μέχρι τὸ τείχος τῆς τελευταίας, ἀρπαξαν παιδιὰ, βόδια καὶ πρόβατα. Τελικὰ ὁ Ἀλῆ ἔστειλε τὸν ἐμπιστὸ του Τεπελενιότη Μετζομπόνη ἢ «Μετζομπόνος» καθὼς γράφουν οἱ Ἕλληνες τὸ ὄνομά του. Ὁ Μετζομπόνος κατὰφερε νὰ διασκορπίσει ἢ νὰ αἰχμαλωτίσει ὅλους αὐτοὺς ἐκτὸς ἀπὸ λίγους μέ ἀρχηγὸ κάποιο Ἀλβανὸ Μουσουλμάνο πού ἄκουγε στὸ ὄνομα Σουλὸ Προσιόδας καὶ πού μέχρι τὸν τελευταῖο καιρὸ ἦταν επικεφαλὴς 700 ἀντρῶν, χριστιανῶν στὴν πλειοψηφία. Ὁ Προσιόδας ἐξακολουθεῖ νὰ συχνάζει στὰ βουνὰ τῆς περιοχῆς καὶ σ' ἐκεῖνα τοῦ Μοναστηριοῦ, τοῦ Περλεπέ καὶ τῶν Βελεσσῶν, πού εἶναι τόσο ἀπρόσιτα καταφύγια, ὥστε νὰ παραμένει σχεδὸν ἀδύνατο τὸ ξεριζώμα τῶν κλεφτῶν ἀπὸ αὐτῇ. Δὲν παύει πολὺς καιρὸς πού ὁ Σουλὸ αἰχμαλώτισε ἓνα παιδάκι ἀπὸ τὴ Νιάουστα, καθὼς αὐτὸ ταξίδευε πρὸς τὴ Βέροια. Ἐπρόκειτο νὰ τὸ ἐξαγοράσουν κοντὰ στὴν πόλη γιὰ 16 πουργιὰ, ὅταν, δυὸ μέρες προτοῦ καταβληθῶν τὰ λύτρα, τὸ παιδὶ θραπέτευσε καὶ ἔφτασε ἐδῶ πρὶν ἀπὸ μιὰ ἢ δυὸ μέρες.

Ἡ κυριότερη ἐκκλησία (τῆς Νάουσας), εἶναι ἀφιερωμένη στὸν Ἅγιο Γεώργιο. Ἔχε ἓνα

μοναστήρι ἐνσωματωμένο μαζί της καὶ τὴν περιβάλλει ἓνα τετράγωνο κελλίων ἢ μικρῶν διαμερισμάτων γιὰ τοὺς μοναχοὺς, πού γενικά αὐτοὶ τὰ θέτουν στὴ διάθεσιν τῶν ξένων. Οἱ κάτοικοι τῆς Νιάουσας ἦταν ἀπὸ παλιὰ ἑακουστοὶ γιὰ τὴν ἐπίδοσή τους στὴν κατεργασία τοῦ χρυσαφιοῦ καὶ τοῦ ἀσημιοῦ καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ ἀσχολοῦνται μέ αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς βιοτεχνίας σὲ πῶς περιορισμένη ὁμῶς κλίμακα. Τὰ προϊόντα τῆς περιοχῆς εἶναι στὴν πεδιάδα σιτάρι, κριθάρι καὶ καλαμπόκι· ρύζι στὰ βλαστάρια, κοντὰ στὴ λίμνη τῶν Γιαννιτσῶν· στὰ ὄρεϊνὰ καλλιεργοῦν ἀμπέλια, πού δίνουν ἓνα ἀπὸ τὰ καλύτερα κρασιὰ τῆς Μακεδονίας σὲ ποσότητες ἀρκετές γιὰ πλατιά ἐξαγωγή. Τὴν κοιλάδα καλύπτουν φυτεῖς ἀπὸ μωριές, πού ἀποδίδουν γύρω στὶς 300 ὀκάδες μετὰξί τὸ χρόνο. Ἡ πόλη, ἐφοδιάζεται ἐπαρκῶς μέ ψάρια, ἰδιαίτερα μέ μεγάλα γριβάδια ἀπὸ τὴ λίμνη τῶν Γιαννιτσῶν καὶ μέ πέστρες ἀπὸ τὸ δικὸ της ποτάμι, πού ἡ κυριότερη πηγὴ του βρίσκεται σὲ μικρὴ ἀπόστασι πρὸς τὰ βόρεια της. Πολλοὶ κάνουν τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ἡ πηγὴ αὕτῃ ἀποτελεῖ τὴν ἐξοδὸς μιᾶς καταβόθρας τῆς λίμνης τῆς Ὀχρίδας, ἀλλὰ δὲ θὰ μπορούσαμε νὰ δεχτοῦμε καλύτερη αἰτιολόγησιν αὐτῆς τῆς γνώμης ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ λίμνη τοῦτῃ εἶναι ἡ μοναδικὴ στὴ Μακεδονία πού τρέφει πέστρες. Τὰ πρόβατα πού ἐκτρέφονται στὰ βουνὰ πίσω ἀπὸ τὴν πόλη, προμηθεύουν ἓνα θαυμάσιον μαλλὶ καὶ κρέας ἀρίστης ποιότητος.

Ἡ Νιάουστα, καθὼς φαίνεται ἀπὸ τὴν πλεονεχτική της τοποθεσία, εἶναι χτισμένη στὴ θέσιν κάποιας ἀρχαίας πόλης. Τὰ νομίσματα πού βρέθηκαν στὰ χωράφια κάτω ἀπὸ τὰ ὑψώματα καὶ μερικὰ ἶχνη ἀρχαίων γυ-

πραγμάτων υπήρξε μια περιγραφή των αρχήνων καμιά αμφιβολία γι' αυτό. Αλλά είναι και τα μόνα λείψανα που μπόρεσα να ανακαλύψω, εκτός από μια κολλόνα ωνικού ρυθμού από ένα είδος μαλακής πέτρας στη στρά της εκκλησίας του Αγίου Γεωργίου και ένα επιτύμβιο χαμηλό ανάγλυφο από μάρμαρο σε κάποιον συντριβάνι της πόλης¹⁰. Οι υπόλοιποι κάνουν την υπόθεση ότι η μακεδονική πόλη ήταν χτισμένη ψηλότερα, προς το βουνό. Έτσι να καταλάμβανε και τα τρία υψώματα έχοντας το ψηλότερο για ακρόπολη. Προσωπικά, κλίνω προς την άποψη ή πόλη αυτή να ήταν το αρχαίο Κίτιο. Ο Λίβιος αναφέρει ότι στην πεδιάδα που απλώνεται μπροστά στο Κίτιο ο Περσέας επιθεώρησε τους στρατιώτες του, προτού εισβάλλει στη Θεσσαλία, όταν, μετά από ειρήνη εικοσιτριών χρόνων άρχισε εκείνον τον ξακουστό πόλεμο με τη Ρώμη, που μετά από τέσσερις εκστρατείες διέλυσε το βασίλειο των Μακεδόνων¹¹.

Ότι το Κίτιο βρισκόταν ανάμεσα στην Πέλλα και τη Βέροια μπορεί κανείς να το συμπεράνει από το γεγονός ότι ο βασιλιάς Θυσίασε στην Αθηνά Αλκιδάρης στην Πέλλα, λίγο πριν συναντήσει το στρατό του στο Κίτιο και από το ότι χρειάστηκε μια μέρα να διανύσει την απόσταση από το Κίτιο μέχρι τη λίμνη Βεγορίτιδα στην Εορδαία και την επομένη μέρα στην Ελιμέα, όπου στρατοπέδευσε στις όχθες του Αλιάκμονα και από εκεί προχώρησε να περάσει τα Καμβούνια όρη στην Περραιβία. Από εδώ επίσης μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η λίμνη Βεγορίτιδα ήταν ή Κιτρίνη του Σαβιγκιόλ, επειδή η λίμνη του Οστρόβου δε θα μπορούσε να βρεθεί στην κατεύθυνση από την Πέλλα προς τον Αλιάκμο-

να», εκτός εάν το «Κίτιον» βρισκόταν στα Βοδενά και ούτε ο βασιλιάς θα μπορούσε να βαδίσει σε μια μέρα από τη λίμνη, εκείνη μέχρι τον Αλιάκμονα».

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Παραθέτω τις σημειώσεις που θεωρώ πιο απαραίτητες.

1. Από τη Βθλιογραφία που χρησιμοποιήσα διαπίστωσα ότι μόνο ο Γάλλος Rouqueville προηγείται του Leake κατά ένα χρόνο (1805). Βλ. Εύστ. Στουγιαννάκη, Ιστορία της πόλεως Ναούσης, σ. 238.

2. Γ. ΣΑΒΒΙΔΗ, Ο μιλόρδος - ποιητής και ο συνταγματάρχης - τοπογράφος. «ΕΠΟΧΕΣ» τευχ. 43, Νοέμβριος 1966, σ. 490 - 500, όπου και χρονοδιάγραμμα της ζωής και δράσης του Leake.

3. Φ. ΠΕΤΣΑ, Ο ταφος των Λευκοδίων, σ. 5 - 14, όπου γίνεται εξαντλητική διερεύνηση του θέματος.

4. Δ. ΓΕΩΡΓΑΚΑ, Συμβολή εις την τοπωνυμικήν έρευναν. «Αθηνά» 48 (1938), σ. 62 κ.ε. Βλ. Εύστ. Στουγιαννάκη, Ιστορία της πόλεως Ναούσης, σ. 42, σημ. 1.

5. Φ. ΠΕΤΣΑ, Νιάουστα - Γλυτονιάουστα. «Μακεδονικά» 7 (1966 - 1967), σ. 82.

6. Από τις σωζόμενες πηγές διαλέγω μία πληροφορία που ενσχύει ακόμα περισσότερο την παροχή του Leake. Πρόκειται για τα λόγια του Έθλιγιά Τσελεμπί, ενός Τούρκου περιηγητή, ο οποίος πέρασε από τη Νάουσα στα 1688 και έγραψε γά τους κατοίκους της: «Είναι μία εύφορη κωμόπολη... μία κωμόπολη άπιστων... Οι σαγιάνδες του (βακουφίου της Ναούσας) είναι μοναχικοί Έλληνες». Βλ. Β. Δημητριάδη, Η Κεντρική και Δυτική Μακεδονία κατά τον Έθλιγιά Τσελεμπί, σ. 248.

7. ΕΥΣΤ. ΣΤΟΥΓΙΑΝΝΑΚΗ, Ιστορία της πόλεως Ναούσης, σ. 100, σημ. 1, σ. 238. Βλ. και Κυρ. Σιμόπουλου, Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα, τ. 1, σ. 443, σημ. 1.

8. ΕΥΣΤ. ΣΤΟΥΓΙΑΝΝΑΚΗ, Ιστορία της πόλεως Ναούσης, σ. 61 κ.ε.

9. Ένθ. άν., σ. 81 κ.ε.

10. Ι. ΒΑΣΔΡΑΒΕΛΛΗ, Οι Μακεδόνες κατά την επανάστασιν του 1821, σ. 49.

11. Ένθ. άν., σ. 19 - 20.

12. Ι. ΒΑΣΔΡΑΒΕΛΛΗ, Αρχαίον Βεροίας - Ναούσης, σ. 5 - 6, 10, 12 κ.ε.

13. Το κείμενο αυτό είναι μετάφραση από τη μέση της σελ. 283 ως τη μέση της σελ. 289 του Γ' τομ. του «Travels in northern Greece», London 1835 του Leake.

14. Από την πεδιάδα αρχίζοντας τα τρία αυτά επίπεδα οι Ναουσαίοι κατά παράδοση το ονομάζουν: «Παναγιωπούλα», «Νάουσα», «Μηλόνα». Λεπτομερή τοπογραφία της περιοχής Ναούσας Βλ. Εύστ. Στουγιαννάκη, Ιστορία της πόλεως Ναούσης, σ. 18 κ.ε.

15. Πρόκειται για το ορμητικό ποτάμι με το παραδοσιακό όνομα «Αραπίτσα».

16. Ο Leake ήταν συνηθισμένος να του προσφέρουν χωρίς πολλές διατυπώσεις κατάλυμα και την άψωλεια χρόνου τη θεωρούσε ζημιά. Γι' αυτό εδώ εκφράζεται μάλλον ειρωνικά γά τους προύχοντες, που τον ανάγκασαν να περιμένει σε ένα κρύο σπίτι, μέχρις ότου αποφασίσουν που θα τον έγκοιτο.

17. Ναμίζω πως ή ευθύνη που αποδίδει ο Leake στο Ζαφειράκη για τη δολοφονία του Παπαφλήπου είναι υπερβολική. Προφανώς εδώ μεταφέρει την άποψη των αποδών του δολοφονημένου, που είχαν τότε την εξουσία. Ο Ζαφειράκης πέρασε στην Ιστορία σαν ένα αμφιλεγόμενο πρόσωπο όπως ο Θεμιστοκλής, ο Ανδρόρτος κ.α.

Τον θαρύνει και ή δολοφονία του απεσταλμένου της Φιλικής Έταιρίας Δημ. Υποπρου. Από την άλλη πλευρά έντυπωσάζουν το χαρακτηρισμό του, ή μόρφωσή του, τό προσδευτικό και φιλελεύθερο πνεύμα του, ή γενναιοσύνη του και πάνω απ' όλα ή έθελουσία του. Ήτον ηλυσίας, αλλά δε συμμόχησε με τους όμαιους του. Προτίμησε τους άρρωστους και τους όπλοποιούς. Αυτούς που είχαν τό περισσότερο όπλα, άρα τό όλογο δρόμο για την έλευσία, θα μπορούσε κάποιος να υποστηρίξει. Έτσι, Όπως και σε κάποιο στάδιο της σταδιοδρομίας του χρησιμοποίησε και την τρομακτική για τό αποθαρρύνει τούς πολιτικούς του αντίπαλους Πράξη άμυν

νά θυμάμαστε ότι οι σύμμοχοι του Ζαφειράκη ήταν τα πιο προοδευτικά πνεύματα την εποχή εκείνη, ενώ οι πλούσιοι αντίπαλοί του είχαν ιδέες απολιθωμένες και ήταν ύπολογοι για σοβαρές καταχρήσεις κοινοτικών χρημάτων. Πάντως ο Ζαφειράκης το λαό των κέρδισε με την αρχοντιά της ψυχής του. Αυτός όρθωσε το ανάστημά του στον Άλλο. Αυτός στον Λουμπούτ πασά. Το αγωνιστικό του πείσμα προδίδει πίστη σε συγκεκριμένα εθνικά ιδανικά και δεν μπορεί να είναι έκδηλωση απλής προσωπικής φιλοδοξίας.

Τα ιδανικά αυτά τα αντιπροσώπευε ο Ζαφειράκης. Ήταν ο φερέας των εθνικών δραματισμών των συμπατριωτών του. "Αν δυσπιστούσαν οι Νασουαίοι στις προθέσεις του ή τους γνώταν φορτική ή επιβολή του, μπορούσαν χωρίς πολλή δυσκολία να περάσουν στην ασφάλεια του όπεναντι στρατοπέδου. Κι όμως δεν το έκαναν και τον ακολουθήσαν μέχρι τη θυσία. Βλ. Ι. Βασιλαδέλλη, "Ιστορικά... «Μακεδονικά» 3 (1953 - 55) 135.

18. ΣΤ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, "Εκπαιδευτική και κοινωνική δραστηριότητα του Έλληνισμού της Μακεδονίας κατά τον τελευταίο αιώνα της Τουρκοκρατίας σ. 8 - 9, όπου χάρτης διοικητικής διαίρεσης της Μακεδονίας επί Τουρκοκρατίας.

19. Άλλες πηγές και η παράδοση προβάλλουν τη μεγαλοπρέπεια του Αγίου Δημητρίου, μητροπολιτικού ναού της Νάουσας στα χρόνια της επανάστασης. Βλ. Ευστ. Στουγιαννάκη, "Ιστορία της πόλεως Νάουσας, σ. 58 και 136.

20. Φ. ΠΕΤΣΑ, "Ο τάφος των Λευκαδίων, όπου τοπογραφικό διάγραμμα περιοχής Νάουσας με όλα τα μέχρι τώρα αρχαιολογικά ευρήματα.

21. Βλ. και αγγλικό κείμενο σ. 288 σημ. 1, τομ. Γ. Παρατηρήσεις και σημειώσεις του ίδιου του Leake υπάρχουν ακόμα στις σελ. 286 και 289, τομ. Γ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Στη σύνταξη της εργασίας αυτής ως βασικό μου βοήθημα χρησιμοποίησα το βιβλίο του ΚΥΡ. ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΥ Ξένου ταξιδιώτες στην Ελλάδα, Τ. 1-4, Αθήνα 1970 - 1975. Για τη μετάφραση το WILLIAM MARTIN LEAKE, Travels in northern Greece τ. 1 - 4, London 1835 και την επανέκδοση του Amsterdam 1967.

Συμβουλευτήκα ακόμα την παρακάτω βιβλιογραφία:

ΒΑΣΙΛΑΟΠΟΥΛΟΥ Α.Π.Ε., "Ιστορία της Μακεδονίας (1354 - 1833), Θεσσαλονίκη 1969.

ΒΑΣΔΡΑΒΕΛΛΗ Ι.Κ., "Ιστορικά περί Νασούσης έξ ανεκδότου χειρογράφου «Μακεδονικά» 3 (1953 - 1955) 126-141.

ΒΑΣΔΡΑΒΕΛΛΗ Ι.Κ., "Ιστορικά Αρχεία Μακεδονίας. Β' Αρχείον Βεροίας - Νασούσης (1598 - 1886), Θεσσαλονίκη 1954.

ΒΑΣΔΡΑΒΕΛΛΗ Ι.Κ., Οι Μακεδόνες κατά την επανάστασιν του 1821, Θεσσαλονίκη 1967.

ΓΕΩΡΓΑΚΑ Δ.Τ., Συμβολή εις την τοπωνυμικήν έρευναν "Αθηνά» 48 (1938) 62 - 67.

ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗ Β., "Η Κεντρική και Δυτική Μακεδονία κατά τον Έθλιγιά Τσελεμπί, Θεσσαλονίκη 1973.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ, τομ. ΙΑ, σ. 360 - 365, Αθήνα 1975.

LEAKE WILLIAM MARTIN, άρθρο στη Μεγάλη Έλληνική Έγκυκλοπαίδεια, τομ. 16ος, σ. 64, στ. 3η, Αθήνα 1927.

LEAKE WILLIAM MARTIN, άρθρο στο Έγκυκλοπαίδικό Λεξικό Έλευθερουδάκη τομ. 8ος, σ. 659, Αθήνα 1930.

LEAKE WILLIAM MARTIN, άρθρο στο Brockhaus, Konversations Lexicon, τομ. 10ος, σ. 1027, στ. 2η, Berlin 1902.

LEAKE WILLIAM MARTIN, άρθρο στο Larousse du xxe siecle, τομ. 4ος, σ. 374, στ. 3η, Paris 1931.

LEAKE WILLIAM MARTIN, άρθρο στην Encyclopedia Britannica τομ. 13ος, σ. 838, στ. 2η, London 1957.

ΜΟΥΛΛΑ ΠΑΝ., Ρομαντικοί προσκυνητές: CHATEAUBRIAND (1806) και LAMARTINE (1832), "ΕΠΟΧΕΣ", τευχ. 42, Οκτώβριος 1966, σ. 378 - 396.

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΣΤ.Ι., "Εκπαιδευτική και κοινωνική δραστηριότητα του Έλληνισμού της Μακεδονίας κατά τον τελευταίο αιώνα της Τουρκοκρατίας, Θεσσαλονίκη 1970.

ΠΕΤΣΑ Φ.Μ., "Ο τάφος των Λευκαδίων, Αθήνα 1966.

ΠΕΤΣΑ Φ.Μ., Νιάουστα - Γλυτσινούστα, "Μακεδονικά» 7 (1966 - 1967) 81 - 93.

ΣΑΒΒΙΔΗ Γ.Π., "Ο μιλόρδος - ποιητής και ο συνταγματάρχης - τοπογράφος (Τζώρτζ Γκόρντον Μπάιρον και Ουίλλιαμ Μάρτιν Λέικ), "ΕΠΟΧΕΣ", τευχ. 43, Νοέμβριος 1966, σ. 480 - 500.

ΣΤΟΥΓΙΑΝΝΑΚΗ ΕΥΣΤ., "Ιστορία της πόλεως Νάουσας, Θεσσαλονίκη 1976 (επανεκδοση).

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΣΙΟΡΜΑΝΩΛΑΚΗΣ

«Η εὐτυχία κάνει τὸν ἄνθρωπο ὑπερήφανο»

ΑΙΣΧΥΛΟΣ

1852 - 1924

Ὁ Ἀναστάσιος Σιορμανωλάκης γεννήθηκε στὴ Βέροια τὸ 1852. Ἦταν γιὸς τοῦ Μανουὴλ Ἀναστασίου Σιορμανωλάκη, ἱατροῦ, καὶ τῆς Εὐδοξίας τῆς Γένος Βικέλλα. Πῆρε ἀπὸ μικρὸ παιδὶ καλὴ χριστιανικὴ καὶ ἐθνικὴ ἀνατροφή. Προικίστηκε μὲ πολλὰς ἀρετὲς ὅπως γενναῖος, ἀποφασιστικὸς, εἰλικρινὴς καὶ ἄνθρωπος μὲ αἰσθήματα ἐθνικὰ καὶ χριστιανικά. Τὸ ἐγερτήριο σάλπισμα τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς στὸ Μακεδονικὸ ἀγῶνα θρῖσκει θαυρᾶ ἀπήχησι, στὴν καρδίᾳ τοῦ Σιορμανωλάκη καὶ ἔχοντας συναίσθησι, τῆς μεγάλης εὐθύνης του ἀναλαμβάνει τὴν προεδρίαν τοῦ Κέντρου Ἀντιστάσεως «Ἐθνικῆς Ἀμυνας». Ἡ ὁργάνωσις αὐτὴ, στὴν περίοδον τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνα ἦταν μιὰ νέα Φιλικὴ Ἐταιρεία, πού πῆρε τὴν ἀπόφασιν, νὰ μὴται τοὺς Μακεδόνες στοὺς σκοποὺς τοῦ ἔθνους νὰ ἐλευθερώσει τὰ πάτρια χώματα καὶ νὰ διώξει τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς Βουλγάρους Κομιτατζήδες, πού τρομοκρατοῦσαν τὴν ὕπαιθρον μὲ κάψιμο χωριῶν, σφαγὰς καὶ ἀτιμώσεις τῶν κατοίκων τῆς.

Στὴ Βέροια σὲ συγκέντρωσι,

πού παρευρέθησαν πολλοὶ πατριῶτες καὶ μυημένοι στὴν Ἐθνικὴ Ἀμυνα Βεροιώτες ἐξέλεξαν ἀρχηγὸ τὸν Ἀναστάσιον Σιορμανωλάκη μὲ Ταμία τὸν Ἀναστάσιον Ἀντωνιάδην. Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Ἀμβρόσιος ὁρκίζε τὰ μέλη τῆς Ἐταιρείας. Μὲ μεγάλον ἐνθουσιασμὸ καὶ πατριωτισμὸ οἱ Βεροιώτες πλαισίωσαν ἀμέσως τὸν ἀρχηγὸ τοῦ ἀγῶνα καὶ ἀφοσιώθηκαν ὅλοι γιὰ τὴν ἐπιτυχίαν του. Πολλὰς φορές οἱ Κομιτατζήδες Βούλγαροι προσπάθησαν νὰ ἐξα-

**Γράφει ὁ συνεργάτης μας
Λογοτέχνης
Νίκος Ἀδαλόγλου**

φανίσουν τὸν Σιορμανωλάκη μὲ ἐπίθεσιν, τοὺς στὸ ἀγρόκτημά του στὸ Μακροχώρι. Ἀλλὰ αὐτὸς μὲ τὸ θάρρος καὶ τὴ γενναϊότητά του καὶ τὴ βοήθειαν τῶν συνεργατῶν του γλύτωσε πολλὰς φορές. Ἀλλὰ πιάστηκε ἀργότερα μὲ ὕπουλιν μέσῃ ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ ἐξορίστηκε ἀπὸ τὴν Τουρκικὴν Κυβέρνησιν μὲ τὸν φίλον τοῦ ἱατροῦ Δημήτριον Τούσα στὸ Σαρὴ Σαμπάν (Χουστῦπολη).

Γιὰ τίς ὑπηρεσίας πού πρόσφερε στὸν Ἐθνικὸ Μακεδονικὸ Ἀ-

γῶνα, ὁ Σιορμανωλάκης τιμήθηκε ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν μὲ παράσημο καὶ ἀπὸ τὸν λαὸ τῆς Βέροιας πού τὸν ἐξέλεξε πρῶτον Βουλευτὴ τῆς.

Πέθανε ἄγαμος τὸ 1924 σὲ ἡλικίαν 71 χρονῶν θωριζόμενος στὸ Δῆμο Βεροίας ἐνῇ σπύτι ἀπέναντι ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας Φανερωμένης, καὶ ἐν τμήμα οἰκοπέδου στὸν αὐλόγυρον τοῦ Γυμνασίου Θετλέων τῆς πόλεως μας.

Ἡ ἡμαθία γῆ, ὁμορφὴ καὶ θαυρασμένη, πράσινη καὶ αἰματόβαφη στὰ ριζὰ τοῦ θαθίσκου Βέρμιου καὶ τῶν Πιερίων μὲ τίς ἱστορικὰς πολιτείας καὶ τὰ ξακουσμένα χωριά τῆς στάθηκε ἐνῇ ἐθνικὸ κάστρο, πού μετὰ τὴν διαδρομὴν τῶν αἰώνων, πάντα περήφανη στάθηκεν ὁρῶν, γενναία μὲ ψυχὴ ἀτσαλωμένη, μὲ τὴν ἐθνικὴν ἰδέαν στὴ σκέψιν καὶ τὸ ὅπλον στὸ χέρι γιὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν λευτερίαν τῆς πατρίδας μας.

Τά ναρκωτικά καί ποιοί στρέφονται πρὸς αὐτά

Β'

Ὅταν διάβαζα, πρὸ δώδεκα χρόνων, τὸ παρακάτω κείμενο τοῦ ἀ-
ξέχαστου πνευματικοῦ ἀνθρώπου
Γιάννη Χατζίνη (σὴ «Νέα Σκέ-
ψη» Μάρτιος 1970 σ. 65 κ.έ.) δὶ
φανταζόμουν, πὼς τὸ νόημά του θὰ
ἐφτανε καὶ στὸν τόπο μας καὶ θὰ
ἀπλωνώταν τόσο πλατεῖα καὶ φαρ-
διά μέσα στὴν κοινωνία μας κατὰ
τὸν ἴδιο καὶ ἀπαράλλαχτο τρόπο καὶ
ἴσως μιὰ ἐπὶ τὸ χεῖρω βελτιωμένη
ἐκδοσὴ αὐτῶν ποὺ ἀναφέρονταν σὲ
χώρα Σκανδιναβική... «Πρὶν ἀπὸ
καιρὸ», γράφει, «παρακολούθησα
ἐντελῶς τυχαιὰ ἓνα φιλμ ἀποκαλυ-
πτικό. Δὲ θιγῆμαι πιά τὸν τίτλο,
ἀλλὰ τὸ περιεχόμενο μου ἔμεινε χα-
ραγμένο στὴ μνήμη. Μοῦ ἔδινε κά-
ποια ἐξήγηση αὐτῆς τῆς ἀναγνώρι-
σης τῶν ἀπόλυτων δικαιωμάτων τῆς
νεότητος. Ἐπρόκειτο γιὰ μιὰ ἐρω-
τική ζωὴ τῶν ἐφήβων μαθητῶν τοῦ
Λυκείου. Τὸ ἀγύρι φέρνει τὴ ρίλη
του στὸ σπῆτι, τρῶνε ὅλοι μαζί (μα-
ζί μὲ τὸν πατέρα, μάνα καὶ ἀδελ-
φή) κι ὕστερα ὅταν τὸ ζευγάρι ξε-
κινᾷ γιὰ ἓνα νυχτερινὸ κέντρο, ἡ
μητέρα τοὺς κάνει μιὰ ριλικὴ σύ-
στασι, τὴν ὥρα ἀκριβῶς ποὺ ἀνοί-
γουν τὴν πόρτα: «καὶ προπαντὸς
προσοχὴ παιδιὰ: Ὅχι πολλὰ ναρ-
κωτικά (ἡ ὑπογραμμισμένη δική
μου). Στὴ συνέχεια τῆς ταινίας ἡ
ἀντίστροφη σκηνή: Τὸ κορίτσι φέ-
ρνει στὸ σπῆτι τὸ ρίλο. Κάθονται
πάλι στὸ τραπέζι καὶ ὁ πατέρας δί-
νει στὸ νεαρὸ νὰ δοκιμάσει λογίων-
λογίων κρασιά, ὥσπου νὰ μεθύσει.
Μόλις τελειώνει τὸ γεῦμα τὸ ζευγά-
ρι σηκώνεται καὶ κατευθύνεται τώ-
ρα πρὸς τὸ ἐννοδοματίο. Καθὼς ἀ-
πομακρύνονται ἡ μητέρα πάλι συνι-

στὰ τρυφερά: «Παιδιά, προσοχή!
Μὴν τὸ παρακάνετε· αὔριο ἔχετε
οχολεῖο». Ἐξακολουθεῖ φησικὰ ἡ
προβολὴ τοῦ σεξουαλικοῦ ὄργιου
τῶν παιδιῶν μέσα στὸ ἐννοδομά-
τιο. Καὶ τίθεται τὸ ἐρώτημα, συ-
νεχίζει ὁ ποιητής: «ποῖό ἄραγε, εἶ-
ναι τὸ εὐαίσθητο σημεῖο (ψηχολο-
γικό, συναισθηματικό ἢ καθαρὰ λο-
γικό) ποὺ κάνει τὴ συνείδηση τόσο
εὐκαμπτη μπροστὰ στὶς ἀπαιτήσεις
τῶν νέων καιρῶν; Ποιά πλέγματα,
ποιές ἀπωθήσεις, ποὺ ἄρρισαν ἀνε-
πύλωτες πλιγνές κάνουν τοὺς γο-

ΙΩΝ. ΞΗΡΟΤΥΡΗ ομότιμου καθηγητοῦ τῆς Κοινωνιολογίας στὴν Α.Β.Σ. Θεο)νίκης

νεῖς νὰ συγχωροῦν τὰ παιδιά, νὰ
εὐλογοῦν τὶς πράξεις, γιὰ τὶς ὁποί-
ες μιὰ φορὰ οἱ ἴδιοι θὰ πέθαιναν
ἀπὸ ντροπὴ ὡς τὸ θάνατο; Αὐτὴ ἡ
ἐλευθερία, αὐτὴ ἡ ἀσυνδοσία, αὐτὴ
ἡ ἀνοχή ποὺ ἀπολαμβάνει τώρα ἡ
νεότης εἶναι ἄραγε ἡ μοιραία συ-
νέπεια τῆς ἐσωτερικῆς καταπίεσης,
τῆς στέρησης ἀπὸ τὴν ὁποία ὑπέ-
φεραν οἱ περασμένες γενιές; Τὰ
ἐρωτήματα κι ἐδῶ εἶναι ἀλυσιδωτά
καὶ δὲ θὰ μπορούσε κανένας νὰ δώ-
σει μιὰν ἀπάντησι, χωρὶς νὰ προ-
κύψει ἓνα καινούριο ἐρώτημα. Αὐ-
τὸ εἶναι τὸ χάος τοῦ καιροῦ
μας» (δική μου ἡ ὑπογραμμισμένη).

Μιὰ ἄλλη αἰτία ἡ ὁποία στρέφει
τοὺς νέους πρὸς τὰ ναρκωτικά εἶναι
τὰ πολλὰ σφιάλματα ἀγωγῆς
στὰ ὁποία ὑποπίπτουν οἱ γονεῖς.
Ἐνα ἀπὸ τὰ πιὸ σοβαρά καὶ τὸ πιὸ
ἀπλωμένο ἀνάμεσά μας ποὺ στρέ-

φει τὰ παιδιά πρὸς τὰ ναρκωτικά
εἶναι τὸ παρὰ χάρμα καὶ
τὸ κακοσυνήθισμα. Τὰ πα-
ραχάδεμένα καὶ κακοσυνήθισμένα
παιδιά ἀπαιτοῦν πάντα πολλὰ χω-
ρὶς νὰ ξέρουν τί θέλουν. Τὸ παρα-
χάδεμα ἐμποδίζει τὸ δυνάμιμα τῆς
κεντρικῆς δυνάμεως τοῦ ἀνθρώπου,
δηλαδή τοῦ χαρακτήρα. Δυναμώνει
ὅμως τὶς ὁρμές, τὶς τάσεις, τὶς ἐν-
στικτώδεις ἐπιθυμίες, παρᾶ τὶς
τάσεις γιὰ ἀνάπτυξη τῆς βούλησης
καὶ δημιουργεῖ βλαπτικὰς ἀρχές, ὅ-
πως ἔντονη ἀπόλαυσι, ἐγωϊσμό, δει-
λία, ἀποθάρρυνσι, ἀδράδεια. Κι'
ἀπ' αὐτὲς πάλι ἐκπορεύονται ἄλλες
ἀδυναμίες τοῦ χαρακτήρα στὴ μορ-
φὴ τοῦ ἀσυγκράτητου, τῆς νοση-
τικῆς, τῆς μαλθακότητος, τῆς ἀπει-
θαρχίας, τῆς ραστώνης, τοῦ κόρου,
τῆς ἀηδίας, τοῦ ἐγωισμοῦ ποὺ ὠ-
θεῖ στὴ μανία τῆς ἐπιβολῆς, στὴν
ἀχαριστία, στὸ ἀνιπρόφορο, στὴ νευ-
ρική εὐαίσθησι, στὴν ἀνικανότητα
ν' ἀνταποκριθεῖ στὶς ἀπαιτήσεις τῆς
ζωῆς καὶ στρέφεται πρὸς ἀντικοι-
νωνικοὺς δρόμους, ἓνας ἀπ' αὐτοὺς
εἶναι καὶ ὁ δρόμος πρὸς τὰ ναρ-
κωτικά.

Ἀκαμάτηδες, ἀπατεῶνες,
ναρκομανεῖς καὶ πολλοὶ κοινωνικά
ἀπροσάρμοστοι, ἀντικοινωνικοὶ τό-
ποι πέρασαν συνήθως τὰ παιδικὰ
τοὺς χρόνια, χωρὶς νὰ τοὺς προ-
βάλλεται καμιά ἀπαίτησι. Τὰ πέ-
ρασαν συνήθισμένοι στὸ νὰ ἀπο-
κρούουν κάθε κόπο, καθεὶ τὸ δι-
σάρεστο. Κι ὅταν ἀργότερα παρου-
σίασε ἡ ζωὴ προβλήματα γιὰ λύση
ἀκολουθήσαν ἀπὸ ραστώνη γιὰ ν'
ἀποκρίνουν τοὺς κόπους, λῶξουσ
δρόμους. Ὡς παιδιά οἱ τοὶ θεμελι-

ωσαν τη ζωή τους στραβά. Κι όταν οι βάσεις ενός οικοδομήματος τεθούν στραβά, όλο το οικοδόμημα ύστερα παίρνει την κλίση των στραβών βάσεων.

Από την άλλη πάλι πλευρά έχουμε, πώς αρκετοί από τους παρηγορημένους, από τους ναρκομανείς έζησαν από πολύ έντονη ένταση δύσκολες και πολύ δυσάρεστες καταστάσεις. Ένα ποσοστό απ' αυτούς υπερνίκησε τους δύσκολους όρους της ζωής. Ένα άλλο όμως δεν τους υπερνίκησε και λόξευσε στην πορεία της ζωής, παραστράτησε. Η παρατήρηση μας διδάσκει, πώς από δυο αντίθετες αιτίες από την παρηγορητική απαίτηση και την παρά πολύ μεγάλη έχουμε το ίδιο αποτέλεσμα, δηλαδή τις ίδιες βαριές διαταραχές. Θα πρέπει κανένας να ζητεί να βρίσκει το μέτρο. Κι αυτό δε γίνεται χωρίς κόπο, υπομονή και προπαντός γνώση και αυτοκριτική.

Προς τα ναρκωτικά οδηγεί ή μεγάλη έλλειψη αγάπης και τρυφερότητας προς το παιδί. Έπώρχον γονείς που έχκαταλείπουν τα παιδιά τους, που δεν τ' αγαπούν καθόλου και τα κυκομεταχειρίζονται. Όταν οι γονείς δεν αγαπούν τα παιδιά τους τότε ο πυρήνας της συνειδήσης του παιδιού μαραινεται. Όταν λείπει ή αγάπη τότε όλες οι ψυχικές λειτουργίες του παιδιού πάσχουν. Τότε ο κόσμος του φαίνεται ξένος και εξωθικός, δεν μπορεί να ριζώσει μέσα σ' αυτόν. Στέκεται σαν ξένο μέση στον ψυχρό γι' αυτό κόσμο. Έτσι γίνεται εκκεντρικό και δεν αίσθάνεται να έχει καμιά ευθύνη απέναντι κανενός. Η παρατήρηση μας διδάσκει, πώς είναι πολύ εύκολο να παραστράτησει όποιος δε ζεστάθηκε από την αγάπη. Ακόμη πιο εύκολα προχωρεί κανένας προς τα ναρκωτικά, προς το έν γένει παραστράτημα, όταν ή έλλειψη αγά-

πης και τρυφερότητας παίρνει τη μορφή της τυραννίας και του ξυλοδαρμού του παιδιού. Αυτό τότε απαντά με το πείσμα, την κλεισιά, το ψέμα και με άλλες αντικοινωνικές ύρής αντιδράσεις σαν τα ναρκωτικά.

Η χαλάρωση του οικογενειακού θέσμου είπαμε πώς είναι μια σοβαρή αιτία που ωθεί τους έφηβους και τους νέους προς τα ναρκωτικά και προς κάθε είδος παραστράτηματος. Οικογένειες που δεν αποτελούν ένα ολοκληρωμένο σύνολο είναι σοβαρές αιτίες στραβής των παιδιών προς τα ναρκωτικά. Ατυχεώς δεν είναι μεγάλο το ποσοστό των οικογενειών που βρίσκεται σε τέλεια ομιλή κατάσταση το μεγαλύτερο μέρος ζει και αναπτέει περισσότερο ή λιγότερο μέσα σε τραυματική οικογενειακή ατμόσφαιρα. Αφξήθηκε πολύ ο αριθμός των οικογενειών, που τους λείπει ή αρτιότητα. Το πνεύμα της οικογένειας άλλαξε. Έξωγαμα παιδιά, όρφανά από πατέρα ή μάνα, παιδιά από διαζευγμένους γονείς, από οικογένειες έν διαλύσει αποτελούν το μεγαλύτερο ποσοστό των παραστρατημένων, των ναρκομανών. Κι κοντά σ' αυτή τη μορφή της μη ύστιας οικογένειας προστίθεται κι ένας άλλος μεγάλος αριθμός οικογενειών, που όσο κι αν μας δίνουν άρτιο αριθμό γονιών, μας παρουσιάζουν, δυστυχώς, το φαινόμενο της ήθικης πτώσης των γάμων, που νομικά και τισικά δεν είναι διαλελυμένοι, αλλά οθιαστικά και ήθικά είναι γάμοι με κατεστραμμένη οικογενειακή ατμόσφαιρα μέσα στην οποία τα παιδιά δεν αίσθάνονται τη θέρμη και τη θαλπωρή της ζωής, ρωλιάς ούτε τόσο, όσο μερικές φορές νιώθουν τα όρφανά παιδιά. Κατάσταση που οδηγεί προς το παραστράτημα κάθε μορφής, όπως και προς τα ναρκωτικά. Όταν ή ευθύνη για το παραστράτημα των παιδιών και των έφηβων πέφτει πάνω στην οικογένεια, τότε οι αιτίες είναι πολλές και ή ευθύνη μας μεγάλη για την αδιαφορία που δείχνουμε απέναντι του προβλήματος της άγωγής και στην πιο στοιχειώδη μορφή της και στην πιο ίστοτυπώδη γνώση.

Η πιο πρόσφορος ηλικία για τη στραβή προς τα ναρκωτικά είναι ή έφηβική ηλικία. Διαδικασίες αυτής της ηλικίας ψυχολογικής ύρής ωθούν πολλές φορές προς το παραστράτημα, προς τα ναρκωτικά. Είναι το στάδιο της ηλικίας του ανθρώπου, εκείνο το οποίο ινρίσταται μια έσωτερική παρώθηση για «απελευθέρωση» από τη γονική προστασία, μια ώθηση προς τη ρυγή. Έναντιοδται προς την απέναντι των γονιών του και αναζητεί ο έφηβος την ελευθερία του. Κάτω απ' αυτή την έσωτερική πίεση και την απειρία του καταντά εύκολη λεία της ατμόσφαιρας που κυριαρχεί στην ομάδα. Μιμείται εύκολα κι ακολουθεί πρότυπα συμπεριφοράς της ομάδας. Τον πρώτο λόγο σ' όλα σ' αυτήν την ηλικία τον έχει ή ομάδα, ή «παρά», ή συντροφιά. Έχει μεγάλη σημασία για τον καλό ή κακό όρμό που μπορεί να πάρει το παιδί μας το πνεύμα που κυριαρχεί στη συντροφιά, στην ομάδα με την οποία συναναστρέφεται. Δυστυχώς ένας έφηβος δεν μπορεί, όσο κι αν το θέλει ν' απορρίψει την επίδραση της συντροφιάς, των συναντιώζων του. Η συμμετοχή, ή συνεργασία σε οποιαδήποτε πράξη τίθεται σαν ζήτημα τιμής, για ν' αξίζει κι αυτός στα μέτρα των άλλων κάνει ήτι κάνουν και οι άλλοι κι αν ακόμη έσωτερικά το απορροίει, δεν απέχει, λαβαίνει μέρος στο πιο άνοητο έγγέλημα. Μερικές φορές πέρα από την πειθα των φίλων είναι και ή απειλή που παρουσέφνει πολλούς έφήβους προς το παραστράτημα, ή απειλή που μπορεί να πάρει διάφο-

οὐκ ἔστι μοῦνος.

Μερικές κοπέλες στρέφονται προς τὰ ναρκωτικά μὲ αἴτιο τὴν χειρὰ φέτιση. Νομίζουν πὼς ἔτσι θεωροῦνται ἐξελιγμένες, χειραφετημένες καὶ πρωταπὸς ἀπελευθερωμένες· μὴ ἀπεικάζοντας τὴν πορεία τους πρὸς τὴν καταστροφή, πρὸς τὸ λεγὸ θάνατο. Ἔχουμε μιὰ τάση νὰ ἀναμνησκώμε κατὶ προκατασκευασμένες — φυσικά ἀπὸ ἄλλους — φράσεις χωρὶς νόημα τίς ὁποῖες κολλοῦμε ἐδῶ κι ἐκεῖ περὶ ἑπερασμένοι, τάχατες περὶ προόδου καὶ «ἐξέλιξης», «καταστημένοι», πρωτοπορείας», «ἀπελευθερωμένης» κλπ. πού περδίζονται σὲ κάθε καλὴ ἢ κακὴ εὐκαιρία. Φράσεις οἱ ὁποῖες ἀσχοῦν κατὰ ἄκριτον τρόπο μεγάλη ἐπίδραση στὴ νέα καὶ στὸ νέο. Αὐτὴ εἶναι περίπτωσις ἡ περιρρέουσα τὴν κοινωνία μας ἀτμόσφαιρα, ὅπου κυριαρχεῖ τὸ πτηνὸ καὶ τὸ ἐπιφανειακὸ, ὁ πιθηκισμὸς καὶ ἡ ἀνοησία πού νομίζεται πὰ σύμβολο προόδου καὶ ἐξέλιξης, πρωτοπορείας!! καὶ ἀπελευθέρωσης!! Φοῦμαρα πού στρέφουν νέους καὶ νέες πρὸς τὸ παραστράτημα, ὥς τὰ ναρκωτικά.

Μιὰ ἄλλη αἰτία ποῦ στρέφει τοὺς νέους πρὸς τὰ νωκρωτικὰ εἶναι ἡ δυσκολία εὗρεσης ἐργασίας, τὸ φῶς τῆς ἀνεργίας ποῦ στέκει μπρὸς τὸ νέο. Ὁ κορεσμὸς πολλῶν ἐπαγγελμάτων, ἡ στενότητα τῶν ἐργασιῶν, οἱ δυσκολίες αὐτῆς δημιουργοῦν πτωχὺς νέους μιὰ ἐξαιρετικά ἐπικίνδυνη κατάσταση γιὰ παραστράτημα. Νέος χωρὶς ἐργασία δὲν μπορεῖ, παρὰ ἁγῶν ἢ γοήγορα νὰ παραστρατήσῃ. Ἡ ἁγία ἀσκεῖ τοσομαζικὴ ἐπίδρασις στὴν ψυχὴ τοῦ νέου· αὐτὴ ὁδηγεῖ στὴν ἀντικοινωνικότητα, στὸ μίσος καὶ στὸ φανατισμὸ τοῦ γεμίζει τοῦ ἀνεργου νέου τὴν νηχὴν μὲ τὰ πῶ ταπεινὰ αἰσθήματα, τοῦ ἀναπτύσσει τὰ πάθη.

Ὁ ἄνεργος πηλλογιέται πολλές φορές πῶς νὰ σκοτώσει τὴν ὥρα

του. Ἡ ζωὴ χωρὶς ἀπασχόληση, χωρὶς ἐργασία λιμνάζει, σταματᾷ. Ὁ ἄνεργος ἄνθρωπος ἀργοπεθαίνει. Ὁ Σουπενχάουερ χαρακτήρησε τὴν ἀνία ἀπὸ ἑλλειψη ἢ ἀποχὴ ἀπὸ τὴν ἐργασία σὺν τὸν πιὸ ἐπικίνδυνον ἐχθρὸ τῆς κοινωνίας. Εἶναι σιωπὴ πῶς μεταξὺ ἀνίας καὶ ἐγκληματικότητας, μεταξὺ ἀνίας, ἀνεργίας, μωρίας καὶ πλῆξης ὑπάρχει μιὰ στενὴ συγγένεια. Ἡ ἀνεργία ποὺ συντροφεύεται ἀπὸ τὴν ἀνία καὶ τὴν πλῆξιν στρέφει τοὺς νέους πρὸς πολὺς ἀντικοινωνικὰς ἐνέργειες καὶ πράξεις, ἀνάμεσα σ' αὐτὰς καὶ πρὸς τὰ ναρκωτικὰ, ἡ χρῆσις τῶν ὁποίων ὁδηγεῖ πρὸς τὴν ἠθικὴ πόρωση καὶ παρὰ τὴν ἠθικὴ συναίσθηση καὶ ἀπ' ἐκεῖ πορεύεται ὁ ναρκωμαντὴς ἀρκετὰ σύντομα σὺν τῇ νᾶ γίνει θάνατος καὶ νὰ ὑποκύβηι στὸ θάνατο.

Πάντως είναι εκκλησιαστικό εκείνο, που παρατηρεί κανένας στον τόπο μας σέ ό,τι άφορά στη διάνθεσή μας γενικά πρὸς τὴν ἐργασία καὶ πρὸς τὰ σὺν ἑ. λ. ε. ὅ θ ε ρ ο χ ρ ὶ ο ν ο που ἔχουν σήμερα οἱ νέοι μας μαθητές, σπουδαστές, φοιτητές, αὐτοὶ που ἔχουν τὸ καθῆκον καὶ τὴν ὑποχρέωση νὰ ἐκπληροῦν τὴς ὑποχρεώσεις τους, νὰ ἀποκτοῦν σπουδάζοντες τὴς γνώσεις κλπ. που θὰ τὴς χρησιμοποιοῦσουν στὴν ἐπαγγελματικὴ ζωὴ τους, στὴν κλίση μιᾶς σπουδαίας κοινωνικῆς ἀνάγκης καὶ βιοπορισμοῦ τους. Σὲ ὥρες που λειτουργοῦν σχολεῖα, πανεπιστήμια κλπ. ἱδρύματα ἐκπαίδευσης βλέπετε πωρεία νέων νὰ κάθονται σὲ «καφέ-ζαχαροπλαστεία» καὶ νὰ τεμπέλικίζουν. Ἐνα φαινόμενο βλαβερό τοῦ τόπου μας. Σὲ καιρὰ γῶρα τῆς Ἀπριλικῆς καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης δὲν θὰ συναντήσεις αὐτὸ τὸ φαινόμενο. Ἀυέσως μὲν πατήσεις τὸ πόδι σου σὲ μιὰ ἀπὸ τὴς Ἀνατολικῆς ἢ τὴς Ἀπρικῆς γῶρες κατὰ ἀσίνριδο τρόπο σου ἔρχεται στὸ νοῦ ἡ σύγκοιση καὶ διερωτᾶται κανεὶς: γιατί νὰ συμβαίνει αὐτὸ τὸ ἄτοπο στὸν τόπο μας... Ἀυστηγῶς τὰ τε-

λενταία χρόνια έχει απλωθεί κατά πυκνό τρόπο μέσα στους χώρους της εκπαίδευσής μας ή θκνηρίαι και ή έντονα αίσθητή απουσία πόθων γιά μάθηση. Κυριαρχεί και περιυρρεί την κοινωνία μας ή τάση πρὸς τὸν «ἀλάσσομα κόπο». Ίδανικό μας τὸ νὰ μὴ κάνει κανένας τίποτε. Καί γι' αὐτὴ τὴν κατάσταση τῶν νέων μας ἔναντι τῆς ἐργασίας εἵμαστε ἔμεῖς οἱ ὠριμοὶ υπεύθυνοι. Οἱ γονεῖς πιέζουν τίς κυβερνήσεις μας νὰ ἀπαλλάσσουν τοὺς νέους, τὰ παιδιά τους ἀπὸ κάθε κόπο μάθησης. Οἱ κυβερνήσεις τοῦ τύπου μας ὑποχωροῦν κάτω ἀπὸ τὴν πίεση τῶν γονιῶν καὶ οἱ ἄλλοι πολίτες ἀδιαφοροῦν. Δὲν μποροῦν ἀπὸ ἀβεβητηρία νὰ συλλάβουν τὸ κακό, ὅπως καὶ τὰ κόμματα καὶ οἱ κυβερνήσεις. Ἀνστιγμῶς τὰ πολιτικὰ κόμματα πλειοδοτοῦν σὲ δημαγωγικὲς ὑποσχέσεις ὥς τὴν τέλεια κατάργηση π.χ. τῶν ἐξετάσεων γραπτῶν καὶ προφορικῶν, ὁπως καὶ τῶν ἀσκήσεων. Στὶς τελευταῖες βουλευτικὲς ἐκλογές (18. 10.81) τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ δύο μεγάλα πολιτικὰ κόμματα τῆς χώρας ὑποσχέθηκε κραυγαλέα πῶς, ὅταν πάρει στὰ χέρια του τὴν ἐξουσία ὡς κυβέρνηση θὰ καταργήσει τίς ἐξετάσεις καὶ ὅτι ἔτσι θὰ παίρνουν ὅλοι μέσα στὰ πανεπιστήμια ἀρκεῖ νὰ τὸ ἐπιθυμοῦν. Ὑπολογίζεται πὼς πολλὰς χιλιάδες ἀπὸ τοὺς ψηφοφόρους γονεῖς τοῦ ἄλλου κόμματος μετέστησαν καὶ πῆρυσαν τὸ κόμμα τοῦ ὑπόσχετο ἀπλῶς καὶ μόνο τὴν κατάργηση τῶν ἐξετάσεων. Νομίζω πὼς περιττεύουν τὰ σχόλια. Αὐτοὶ εἵμαστε. Ἐνα φαινόμενο ποὺ δὲν τὸ συναντᾷς πούθενά στὸν κόσμον ποιεθένά δὲν σκέφθηκαν νὰ καταργήσουν τίς ἐξετάσεις, ἀλλὰ καὶ πούθενά δὲν θὰ συναντήσεις γονεῖς μετὸ νόημα καὶ τὴ σκέψη γιὰ τὴ μόρφωση τῶν παιδιῶν, σὰν τοὺς δικοὺς μας. Κάτω ἀπ' αὐτὴ τὴν περιρρέουσα τὴν κοινωνία μας ἀπαισιογρα δὲν εἶναι παρὰ ξένο, πῶς ἀνέξαινε ὁ ἀριθμὸς τῶν ναρκομανῶν στὸν τύπον μας.

συνέχουσιν πρὸ ἐπ' αὐτῶν τῶν τεύχων·

Ψαράδοι

Τὰ χρόνια εἰκεῖνα τὰ πλεῖσθητα
τὰ ψάρια ἔρχονταν πρὸς τὴν Νιάου-
στα ἀπ' τὴν λίμνην Γιαννιτσῶν. Οἱ
ψαράδες μας εἶχαν μόνιμοις καλύ-
ψεις καὶ νταλιάνια σημὰ πρὸς τὴν λίμνην,
ἔξω μιρὰ τοῦ Γκόλου - Σέλου
(Ἀκρολίμνη), τὴν Πλάισνα (Κρύα
Βρύση) καὶ τοῦ κάτω τοῦ Ζέρουχῶ
μ. Καμινάφρας ψάριζαν καὶ τοῦ
πουντούκι, τοῦ πουτάμι, τοῦ μάζου-
ναν καὶ τὰ ἄλλα ἀπ' τοῦ Σοῦμπουτσίου.
τὰ Βουδινὰ καὶ τὴ Νιάουστα καὶ ἔτρι-
χναν πρὸς τὴν λίμνην. Ψάριζαν μὲ δίχτυα
μικρὰ πανορθὰ στὶς πλάσεις ἧ καὶ
μέσα τοῦ νεροῦ μὲ τὰ βραχὰ γὰρ νὰ
μὴν τοὺς ἀκουλοῦν οἱ ἄδελφοί, ποὺ
εἶχαν τὰ νηρά. Τίς ἄδελφοί, πάν-
τες μάζουναν καὶ τίς πουλοῦσαν οἱ
ἄδελφοί, τοὺς μαχαλάδες σὰ γὰρ
τρικό. Τίς ἔδωκαν ζουντανές τοῦ
μέρους ποὺ εἶχαν πουνίντγια γὰρ νὰ
ρουφῶν αἶμα νὰ ξιπαφρῶνε τοὺς
πόρους.

Τώρα πάει κι ἡ λήινη μου γκι: μ-
κρά κανάλια κι οὐ Λουδία; ἀπόψε-
νε:ν κι τὰ μπιρικέττα ἀπ' τὰ ψά-
για πᾶν.

Τότε ἡ λίμνη εἶχε ἰσχυρόν - ντ:
 ἰσχυρόν φάργα, γκαλιανούς μέχρι:
 150 σὺκάδες γκαρθάγγια μέχρι π:
 νήντα σὺκάδες, τούρνες, μπράνεις
 γέλα, καρσθίνγγια μαῦρα τρανά.
 τσιρώνα κι-τὶ δέν.

Τὰ φάργρια τάφηναν στὴ Νιάου
στα μὲ τάλουγα στὰ κουφίνια ποῦ-
ταν πλιγνιμένα μὲ δίτσεις ἀπὸ ἱτιές.
Φουρτωίνονταν στ' ἄλουγου ἓνα στὴ
μυιὰ κὶ ἓνα στὴν ἄλλη τὴ μεριὰ σκι-
πωσμένα μὲ θριμμένεις λινάτσεις γιὰ
τις μύγεις. Γιὰ ὥρα ἀνάγκης ἐπι-
ναν φάργρια ἀπ' τὰ νταλιάνια ποῦ
τὰ τσάκουναν μὲ τὴν ἀπόχη ἥ μὲ
ἓνα μικρὸ δίχτυ στρογγυλοῦ μὲ θα-
ρίντζια τοῦ πιζδόβουλου. Μὲ τ' αὐτὸ
φαρέδουν τὴ ριχὰ νιρά. Τοῦ νταλιὰ

Τοτι υι τωρα ΤΑ ΙΣΝΑΦΚΙΑ

γι' ἦταν ἓνα κομμάτι· λίμνης μισό ἕ-
σταιμι· ἕνα στρέμμα κι πάρα πάνω
πραγμαίσιου καλὰ μὲ δόχτυ πού στε-
κουνταν μὲ παλιόκκια καρφουμένα
στοὺν πάτου ἀπ' τοῦ νερό γιὰ νὰ μὴ
φεύγουν τὰ ψάρια.

Εἰκαεὶ σημάζουσιν κνηγόντας
 πολλὰ φάρμακα καὶ ἄκλιναν μέσσην.
 Πήγηντι νάματα ἀπὸ ὄξους μερῶν

Του Νίκου Σπάρτη

τρουγισούρου - γιούρου κι: ψάρ: ζαν
 όσα ψάργια ήταν σκαλωμένα στού
 δίχτυ.

Κι τώρα στις θάλασσες κι σ' άλλεις λίμνες έχουν νταλάνια. Τότε δὲν ὑπῆρχεν πάγους κι ψυγεία κι τὰ φάργια ἐπρεπε νὰ πουληθοῦν γιὰ νὰ μὴ θρουμίσουν. Κι ἴγλ. πειρὶ κατὰ τοῦ θράδ: θράδ: τοῦ Σαῶθ-του τὰ φάργια ποὺ ἀπόνησκιν νὰ πουλοῦν: μπανγ:αδῶ. Πλάκουαν οἱ Ἀγ:ουργίτοι κι τᾶφκιζαν σφοῦγουν. Ἔτσι βγήκεν κι ἡ παρομίᾳ βρώμια φάργια καλὰ παζάργια.

Μὲ πρὸς τοὺς ψάλλοντες μικρὰ ψα-
ράκια καὶ τοῦ λάκου τῆς Κουτίχας.
Στὴ Γκουλέμα Ρέκκα (Μέγα Ρεθ-
μα) φαρέθουν ἀκόμα καραβίδες μὲ
πουρτσιάκι: ἓνα κουμάκι δρωήνια
κοιλιά διημένου στὴν ἄκρα μὲς δέ-
γας μακρῆς.

Πολλοὶ φερόμενοι ἦσαν οὗ Καρυ-
δαῖ, οὗ Ψαράς, οὗ Ζάχους ἐκ πιν-
υγὰς τοὺς καὶ ἄλλοις ποῦ πῆραν καὶ
χοιράκια πρὸς Δίμνη γὰρ τοὺς
ἄφηναν χοιρὶς δουλεῖα ὅταν πτε-

γινώσκουν ή Δίεση το 1938.

Τότ: μ'ι:κοι ψά:ρ:θ'αν μ'ι δ'υναμ'ι-
την του φουντούκι σ'ήν Άρά:πι:σα
κι σ' Άλλα πουτάμ:να όπου: κι μ'ι λί-
πιγουν πουμπι:σιμένουν πό:ρι:χαν
του ν:ρ:δ: γ:ά να σκά:σουν τ'α ψά:ρ-
γ:α κι να φανού:ν ψόφ:ια πακουθιό
του γ:ρ:δ.

Τώρα ψαρεύουν ακόμη με γκαρὰ δάλεια ένα τσιράγκουνο δίχτυ ντιγὸ μέτρα πού δέν ντε: σὶ ντιγὸ σταυρωτὲς θέργεις κὶ κρέμντε: στὴ μέση ἀπ' ὅνα μακρὶ ξύλου. Τοῦ δάνουν τοῦ νιρὸ κὶ ὅταν πνράσουν ψάργια τοῦ σιγκώνουν κὶ τὰ τσακώνουν. Φαρεύουν κὶ με δίχτυ φαρδὸ ἰνάμιστὴ μέτρου κὶ μακρὸ ντιγὸ - τρία μέτρα πού τοῦ σῶανουν με ντιγὸ θέργεις: στὶς ἀκρεῖς ντιγὸ νουμάτ: μέσα τοῦ νιρὸ. Ἄλλοι: νουμάτ: τσαλιπατώντας στὰ νιρὰ κὶ χτυπώντας με ξύλα ντιγίσκουν τὰ ψάργια καὶ τοῦ δίχτυ γιὰ νὰ τσακουθοῦν. Ἔτσι: λέν ὅποιος δέν δρέξει: τοῦν κόλον τοῦ δέν τσακῶνε: ψάργια.

Ποῦλοι ψαρεύουν μὲ ἀγκίστρι: μὲ
σκολίκα: τὶς πέστραφες στήν ἀράπι-
τσα καὶ ἄλλοι νο: μὲ λούξ καὶ μὲ καμά-
κι: τὴ γύγτα πού δὲν ἐπιτρέπηται.

Γιὰ τοὺς ψαράδες οἱ πᾶντες Ν:-
αὐτοὶ αὐτοὶ τραγοῦδονταν:

Ἰγὼ εἴμῃ: ἐν αὐτῷ - ἰγὼ εἴμῃ: ἐν αὐτῷ μῃ-
 κρὸς ψαράς

ἄντα κι' πάνου νὰ φαρέψου
 Μαύρα μάτια νὰ νιγ:αλέξου
 Λέγε μου ἴδω λέγε μου εἰκεῖ ἄγ. ἀ-
 γάπη μου χουστή.

Ρίχγου τήν πρῶ - ρίχγου τήν πρώτην
πιπτοῦντά

αίντι κι πιάνου ένα ψαράκι
 που τὸ λένε μπαρμπουνάκι.
 Πρώτα φιλω - πρώτα φιλω τὶς λευ-
 τρεις
 αίντι κι υσταρνας τὶς παντρίμενες
 πούνει καλουμαθιμένες.
 Ξανὰ φιλω - ξανὰ φιλω τὶς θιουρ-
 φεις
 κι' υσταρνας τὶς μαῦρες χεῖρες
 πούνει σὰν τὶς κακουμίρες.
 Λέγε μου ὦθω λέγε μου εἰκεῖ...

Οἱ παλαιοὶ κανταδόροι σὰν τὴ Σι-
 δηρὰ παρέα τραγουδοῦσαν:

Ψαροπούλα καθισμένη στὴν ἀκρο-
 γιαιτιά
 Τὰ πανάκια τῆς λευκαίνει: στὰ γα-
 λανὰ νερά...

Κι τοῦ τραγοῦδι:
 Στὸ περιγιάλι: ἕνας ψαράς πεζοδό-
 λαι κι λέει...

Κι οἱ μάγκιδοι τραγουδοῦσαν
 "Ἐχτε: ψαράδες ψάργια ἀστακούς
 κι καλαμαργια

"Ἐχουμι φιλή σαρδέλλα σὰν τὴν ὀ-
 μωρφη κουπέλα...

Κι τὰ δίστοιχα στίς παρέες κι τὰ
 ξιφαντώματα.

"Ἀστα ψάργια στοῦ τηγάνι κι ἔλα
 ὄξου στοῦ τυργιάν:

"Ἀστα ψάργια νὰ καγοῦνι κι ἔλα
 ὄξου νὰ τὰ ποῦμι.

"Ἀπὸ τὴν πόρτα σου πιρνῶ σὴ βρί-
 σκου ἀλιθρουμένη

κι' ἀπὸ κεῖ κατάλαδα πὺν τηγανί-
 ζεις ψάργια.

Στὴ Νιόουστα τὰ παλιὰ τὰ χρό-
 νια ὅταν δὲν ὑπῆρχαν αὐτοκίνητα
 κι τραίνα κι τὰ εἶδη μπακαλῆς: ἔρ-
 χονταν μὲ τὰ ζῶα, δὲν ἀμπουροῦ-
 σαν τοῦ καλουκαίρι: νὰ πῆσουν θα-
 λάσσια γιατί χαλνοῦσαν τόσες μέ-
 ρεις στοῦ δρόμου. Ἰφρναν μούγκι:
 ἀριμυρὰ ὅπου οἱ λιπαρῖδες, ρέγκεις
 ἀριμυρὲς σαρδέλλες, χταπόντζια

στιγνὰ, μπακαλιάρουν κι τέτχια.
 Κι ὄντας δρόσουζεν αὐ τορὸς τότε ἴφρι-
 ναν τίπουτα κιφαλισκάργια, σουπιές
 σαρδέλλες κι ἄλλα ψάργια θαλάσ-
 σια ἢ λιμνίσια ἀπὸ ἄλλες λίμνες.
 ὅπου: πρικιά, πλατίτσες, τσαρνού-
 χεις, κλινάργια κι τέτχια.

Τώρα τὰ ψάργια ἔρχονται: τὴν
 ἴντζια μέρα ἀπ' τὴ θάλασσα. Τότε
 μικροὶ ξένοι: ψαράδοι: πουλοῦσαν
 ψάργια οἱ στρόγγυλοι: ξυλένιουν
 νταβλάν πὺν τοῦν κουδανοῦσαν
 στοῦ κιφάλι: τοὺς μὲ μινὰ λινάτσα
 σὰν κασκέτου κι τυργανοῦσαν στοῦς
 μαχαλάδες: φουναζόντας «ψάργια
 φρέσκα ψάργια». Τὰ ζύγαιζαν μὲ
 τοῦ κανταράκι: πούχειν ἕναν λαμα-
 ρινέτιον δίσκουν.

Κι γιὰ τοῦν ψαρά λέν: Τοῦ κυνη-
 γοῦ κι τοῦ ψαρά τοῦ πιάνου ἱφτά
 βουλές εἶν: ἀντ' αὐτὸ κι μινὰ δου-
 λὰ γιουμάτου.

Κι γ' αὐτόνων πὺν δὲν ἔχει: αὐτὸ
 πὺν θέλει:

Φάτε: μάτχια ψάργια κι κοιλιά πι-
 λίδρουμου.

Κι: ὅταν σκιδάζουν καμινὰ ὑπό-
 θησθι λέν:

Γιὰ νὰ δοῦμι: τί ψάργια δὲ τσακώ-
 σουμι.

Τότε: κι ἕνας μπάρμπας μὲ ματου-
 γιάλια ὅπου: ἔσκυψεν σ' ἕνα γκου-
 φίρι: στοῦ φουντούκι: νὰ ἴδῃ τοῦ νι-
 ρό, τοῦν ἔπισαν μέσα τὰ ματουγιά-
 λια κι ὅπου: πιρνοῦσαν ἕνα τρανὸ
 γκριδάδ: εἰκείν' τὴν ὦρα μέσ' τοῦ
 νιρό, σκαλῶθηκαν τὰ γιαιλιά: στοῦ
 κιφάλι: του. Πάρακάτου ἱκεῖ πὺν ψά-
 ρειν: μὲ δίχτυ ἕνας ψαράς τοῦ τὰ
 κουσεῖν τοῦ γκριδάδ: κι ἀπόρησεν!
 Πρώτη δουλά ἴδεν: ψάρι μὲ ματου-
 γιάλια!

Τώρα στὴ Νιόουστα ἔρχονται:
 λουγίστρια ψάργια ἀπὸ αὐτοῖνο: πὺν
 τὰ πουλοῦν δὲν τὰ ψαρέδουν ὅπου:
 τότε.

Τότε: οἱ παλιοὶ Νιουστινοὶ ἔδω-
 ναν δούρσεις (δρόχια) στὴν ἄλλα
 τὴν Ἀράπιτσα γιὰ νὰ τσακώσουν κα-
 μινὰ πέστραδα κι νταούλια: γιὰ νὰ
 σέβουν μέσα τὰ ψάργια κι νὰ μὴ
 ἀμπουροῦν νὰ θγοῦν ὅπου: κι τὴν:

Μικροὶ πάλι: πάνουν στοῦ νιρό
 κι καρτιροῦν νὰ ἔρθῃ: καμινὰ πέ-
 στραδα κι τὴ χαϊδεῦουν γιατί ἢ πέ-
 στραδα χαϊδεύηται: κι χράπ τὴν τσα-
 κώνουν ἀπ' τὰ σπάραχνα ὕσταρνας.

Τὶς δούρσεις τὶς ἔφκιναν: σὶ μινὰ
 ἄκρα πὺν πιρνοῦσαν: οὐλίγου νιρό
 πὺν τοῦ μάζουναν μὲ πέτρες: σ' ἕνα
 στήμα κι κεῖ ἀπὸ κάτου: μικρὰ ἔδω-
 ναν χλουρὲς δέρχεις: λιανὲς πυκνὸ
 πλιγιμέντες ἢ κανὰ δίχτυ γιὰ νὰ τσα-
 κώνηται: ἢ πέστραδα. Πήγγησαν τὴν
 ἄλλη τὴν ἡμέρα κι τὴν τσάκουναν

"Ὅταν εἶχεν: πουλλές: δρουγές: ἢ
 ἀράπιτσα κατέδαζεν: πουλὸ νιρό
 πὺν ἔδω: νειν κι ἀπὸ τρώπει: πανου
 θι: ἀπ' τὶς πηγές: κι ὅταν σταματοῦ-
 σαν τὰ πουλὰ νιρά: οἱ κόσμοι: πήγγη-
 ναν: κι ἔδωσαν: πέστραδες: στίς: ἔ-
 γρεις: σκαλουμέντες: ἢ σὶ καμινὰ: μι-
 κρή: μπάρα: μὲ νιρό. Οἱ πέστραδες:
 αὐτὲς: ἦταν: ἀχρουμεῖς: κι ὄχι: πουλὸ
 παρδαλῆς: γιατί: ἔδωσαν: ἀπὸ: λαγ-
 κούμνια: σκουτι: διαμμένα.

Τώρα: λιγόστι: φαν: οἱ πέστραδες:
 στὴν ἀράπιτσα: γιατί: πλήθυναν: κι
 οἱ ψαράδες: μὲ τὰ καλὰμινια.

Νεῖτι: γιὰ: τοῦν: τρανὸ: τοῦ: ψαρά:
 οὐ: λῆαι: κι: τοῦ: ἱθαγγέλιου: πὺν: ἀ-
 νάδαι: ξεν: πάντου: φους: τοῦς: ψαράδαι:
 στέλγουντας: σ' αὐτονοῦς: τοῦ: ἄγ: ου
 πνεῦμα, γιὰ: νὰ: σαγγηνέφουν: ὕσταρ-
 νας: ὅλην: τὴν: οἰκουμένην.

Παιγνίδια με πέτρες

Ένα πολύ πρόσφορο και προχει-
ρο θύλο για τα παιγνίδια των παι-
διών ήταν οι πέτρες. Ήταν πολλὰ
παιγνίδια με πέτρες με χί-
λιες - δυό παραλλαγές και από αυ-
τά θα καταχωρίσουμε λίγα που παί-
ζονται παραπάνω από αγόρια και
κορίτσια.

Οι ομάδες: Ήταν μικρές
πλάκες στο μέγεθος μιας παλάμης
από σχιστόλιθο, μάρμαρο, κεραμίδι
κλπ. Μ' αϊπές τις μικρές πλάκες
παιζόταν το παιγνίδι πιθαμιά και
μάρεμα που για την πρωτοπραξία
έβριζαν «ήλιο και βροχή» δηλαδή
πετούσαν ψηλά ένα πετραδάκι στο
άκσιον την μία πλευρά έβριζαν
(= βροχή) και την άλλη την άφη-
ναν στεγνή (= ήλιος). Όποιος
πετύχαινε στην πρόβλεψή του «έ-
βαινε» πρώτος κι ακολουθούσε
ο άλλος ή οι παρισσότεροι συμπαί-
χτες. Το κέρδος ήταν για τον νικη-
τή σε κάθε επιτυχία του ένας αριθ-
μός από κοκκώδη θεριζοκοκκων ά-
νιλογα με τη σιμακωνία. Με τα
κοκκώδη αυτά πάλι παιζόνταν άλ-
λα παιγνίδια όπως μονά - ζυγά, κο-
ρώνα - γραμμικά κλπ. Πολλές φο-
ρές το έπαθλο του παιγνιδιού ήταν
δεκάρες και πενήντάλεφτα και τότε
το παιγνίδι αποχτούσε μεγαλύτερο
ένδιμκρόν.

Το κουτσό: Παιζόταν συ-
νήθως από τα κορίτσια με μεγάλη
δεξιότητα. Χαραζόταν στη γη έ-
να παραλληλόγραφο με συμμετρικά
χωρίσματα - κουτάκια. Ο παίχτης
ή η παίχτρια τοποθετούσε την ομάδα
στο πρώτο κουτί και έπρεπε να
την μεταφέρει με το ένα πόδι σ' άλ-
λα τα κουτιά και επιστροφή προσέ-
χοντας να μην πατήσει άπονη δη-
λαδή να μην ακουμπήσει μήτε ή ό-
μάδα μήτε το πόδι του πάνω σε μία
διαχωριστική γραμμή. Στη συνέ-
χεια ή έναρξη του παιγνιδιού γι-

Τά παλιά παιγνίδια

νόταν από το δεύτερο, τρίτο, τέταρ-
το κλπ. κουτάκι ώσπου να εξαντλη-
θούν όλα τα χωρίσματα. Μετά απ'
αυτό έπρεπε ο παίχτης να περάσει
όλον το διάδρομο (κουτσό) μπρός
- πίσω με κλειστά μάτια ρωτώνον-
τας «πατώ δέν πατώ» χωρίς να πα-
τήσει άπονη. Έτσι τελείωνε ο
πρώτος κύκλος του παιγνιδιού κι ο
νικητής κέρδιζε μία ποίλια δηλαδή
ένα διαγραμμισμένο με χί κουτάκι
που ο αντίπαλος έπρεπε να το περά-

Στέλιου Σβαρνόπουλου

σει περνώντας το. Έτσι συνεχιζό-
ταν για ώρες το παιγνίδι με γέλια
και χαρές και με τα απαραίτητα
μοαζόνια (= ζαβολιές) που επι-
βεβαίωναν οι παρατηρητές, οι φί-
λοι θα λέγαμε σήμερα. Το κου-
τσό είχε διάφορες παραλλαγές και
σχήματα, σταυροειδή, ρομβοειδή,
τριγωνικά κλπ. και παιζόταν με ό-
μάδα ή χωρίς ομάδα. Γενικά ήταν
ένα θεαματικό, τεχνικό και άθλητι-
κό παιγνίδι.

Τα τσιόκανα: Ήταν ένα
πολύ διασκεδαστικό παιγνίδι που
παιζόταν με δεξιότητα από μικρά
και μεγάλα κορίτσια. Γι' αυτό χρη-
σιμοποιούσαν πέντε πετραδάκια
(= τσιόκανα) και άθονταν γύ-
ρω - γύρω καταγής. Ο κανονισμός
του παιγνιδιού ήταν ο εξής: Στην
άρχή τα πέντε τσιόκανα ο παίχτης
ή η παίχτρια τα κρατούσε στη μία
χούφτα του. Απ' αυτά έπαιρνε ένα
και το πετούσε στον ούρανό ενώ τα
άλλα τέσσερα τ' άφηνε καταγής.
Έπρεπε τώρα με το ένα χέρι να
πιάσει αυτό το πετραδάκι που θα
έπεφτε απ' τον ούρανό και ένα από
κάτω. Στη συνέχεια έπρεπε να

πάρει από κάτω δύο, τρία και τέσ-
σερα. Πράγμα όχι και τόσο εύκολο
αλλά τα επιδέξια κοριτσίστικα χέ-
ρια το κατάφερναν.

Τρεές πουές και λακ-
κούες: Ήταν παιγνίδι γι' αγόρια
και παιζόταν με χοντρά λιθάρια και
ραβδιά. Από μία άριστη θέση τα
λιθάρια των αντιπάλων έπρεπε με
χτυπήματα να μετακινηθούν σ' ένα
κύκλο κοντά. Όταν ένας απ' την
ομάδα μετακινούσε χτυπώντας με
το λιθάρι του τα λιθάρια των αν-
τιπάλων οι άλλοι συμπαίχτες με τα
ραβδιά τους έσκαβαν λάκκο μέσα
στον κύκλο. Αυτοί που έκαναν διη-
λαδή αυτών που τα λιθάρια μετα-
κινούνταν νωρίτερα κοντά στον κύ-
κλο σε απόσταση τριών ποδιών θά-
βανταν ένδεικτικά όρθιοι στο λάκ-
κο που άνοιγόταν. Πολλές φορές
το θάψιμο έφτανε μέχρι τα γόνατα.
Από δω κατώγεται και ή φράση
«για ποιόν άνοίγει ο λάκκος».

Πέταγμα λίθου: Ήταν
χωριόλεκτικά άθλητικά παιγνίδια και
σ' αυτά συναγωνίζονταν τ' αγόρια
με δύναμη και τέχνη ποιά να ξε-
περάσει τόν άλλο ρίχνοντας σε ά-
πόσταση την μικρή πέτρα ή το χον-
τρο λιθάρι.

Ο πετροπόλεμος: Το κο-
ριτσάκι αλλά και βάρβαρο παιγνίδι
με πέτρες ήταν ο πετροπόλεμος. Ή-
ταν καθαρά μαχητικό, πολεμικό
παιγνίδι με αντίπαλους δυό μαχαλά-
δες. Από μία άριστη άρρομή ό-
πως είναι το πιάσιμο ενός περιστε-
ριού, το κατέβασμα ενός χαρταε-
τού, ο ξινόδιωκός ενός μεγαλιώτη
κλπ. χρησιμοποιούν οι διάφοροι πε-
τροπόλεμοι και ή λύση διωίταν στο
πεδίο της μάχης. Όταν ύστερα από
πολλή ώρα και πολλές φορές ύστε-

ρα απὸ ἀλοήμερη ἀναμέτρηση κό-
παζε ἡ μάχη νικητὲς καὶ νικημένοι
εἶχαν πολλοὺς τραυματίες καὶ ξια-
ραγωμένους (= τραυματίες στὸ
κεφάλι).

Πολλὲς φορὲς κάτω ἀπὸ τὶς φαι-
νομενικὰ παιδικὲς κι' αἰθῶες ἀφορ-
μὲς ἐνὸς πετροπόλεμου κρύβονταν
βαθύτερα αἰτία οικονομικά, φιλέτι-
κά, ἐθνικά (πόλεμος μὲ Τουρκία-
κιά).

Ὁ πόλεμος ἄρχιζε μὲ προκλητι-
κὲς φράσεις καὶ βρισιεὶς ἀπὸ τὰ ἀν-
τίπαλα μέρη κι' ἄρχιζε ἡ μάχη μὲ
βροχή ἀπὸ πέτρες ποὺ ἔσπαζαν πό-
τε τὰ κεφάλια τῶν μικρῶν πολεμι-
στῶν καὶ πὺρ συχνὰ τὰ τζάμια τῶν
μαχαλάδων διπλὰ τῆς τοῦ ὀμιλοῦ πλῆ-
θυσμοῦ.

Παιγνίδια τῆς αὐλῆς καὶ τῆς ἀλάνας.

Τὰ παιγνίδια τῆς αὐλῆς ἢ τῆς ἀ-
λάνας ἦταν ἐποχιακὰ ἀμειγρὰ ἢ μι-
κτά. Ἀνάλογα μὲ τὶς φησικὲς συν-
θῆκες ἦταν καὶ τὰ παιγνίδια. Ἄς
καταχωρίσουμε λίγα ἀπ' αὐτὰ ποὺ
πολλὰ καὶ σήμερα ἔξακολουθοῦν νὰ
παίζονται στὴν αὐλή, στὸ σχολεῖο,
στὸ στρατόν.

Τὰ σκαμνάκια ἢ σκλα-
βάκια ἢ ἀριτμεῖες:

Ἦταν ἀθλητικὸ παιγνίδι ποὺ ζέ-
σταινε τὰ παιδιά στὴν παγωνιά καὶ
στὸ ξεροθόρι. Σὲ μιὰν ἀτελείωτη
σειρὰ ὁ ἓνας παίχτης πιδοῦσε πύ-
νο ἀπὸ τὴν πλάτη τῶν σκυριῶν συ-
μπαιχτῶν του ὥσπου νὰ ρθεῖ κι' αὐ-
τοῦ ἢ σειρὰ νὰ γίνῃ σκαθῶσι. Ἦ-
ταν ἓνας δρόμος μὲ ἑμπόδια κι' ὁ
κανονισμὸς ἔλεγε πῶς τὸ παιγνίδι
τελειώνει ὅταν οἱ παίχτες κουρα-
στούν.

Τὸ τξίξ ἢ μπίζ: Τὰ πα-
γωμένα πρωῒνα ἓνας ἔκρυβε μὲ τὴν
παλάμη του στραμμένη πρὸς τὴν
πλάτη τὰ μάτια καὶ πίσω ἀπ' αὐ-
τὸν οἱ συμπαίχτες χτυποῦσαν μὲ τὸ
χέρι τους τὴν παλάμη αὐτοῦ ποὺ ἔ-
κρυβε. Ἐπρεπε νὰ μαντέψῃ ποιὸς
τὸν χτύπησε γιὰ ν' ἀλλάξῃ τὴ θέ-

ση του μ' αὐτὸν ποὺ ἔχασε. Πολ-
λὲς φορὲς τὸ παιγνίδι ἐκτραχύνον-
ταν καὶ τὸ χτύπημα γινόταν μὲ παν-
τόφλα ἢ μὲ τὸν πάτο τοῦ παπουτσι-
οῦ. Ὡστόσο καὶ ἡ ὥρα περνοῦσε
καὶ τὰ κορμιά ξεσταίνονταν ἀπὸ τὴν
ἐκδιάσκη κίνηση.

Ἡ μακριὰ γαιδοῦρα:

Ἡ μιὰ ομάδα ἔσκυθε κάνοντας
ἓνα σύμπλεγμα ἀπὸ κορμιά ποὺ ἔ-
πρεπε νὰ ὑποδεχτοῦν τοὺς παίχτες
τῆς ἀντίπαλης ομάδας ποὺ ἔνας - ἔ-
νας πιδοῦσαν καὶ κάθονταν καθά-
λα στοὺς σκυριμένους. Ἀπὸ γινώ-
ταν ἡ ἀναρρίχηση ὅλων ἀκολουθοῦ-
σε μέτρηση μέχρι τὸ δέκα ἢ τὸ εἴ-
κοσι καὶ μετὰ γινόταν ἡ ἀλλαγὴ.
Τὴ θέσῃ τῆς μακριᾶς γαιδοῦρας ἔ-
παιρναν οἱ μέχρι τώρα καθάλλοι-
δες.

Ἡ γκαμηλίτσα:

Ἡ μιὰ ομάδα ἔκανε κύκλο καὶ οἱ
παίχτες ἦταν πιασμένοι ἀπ' τοὺς ἀγ-
κῶνες κι' ἔσκυθαν τὰ κεφάλια τους
καὶ τὰ κορμιά ἐλαφρὰ γιὰ νὰ δε-
χτοῦν καθάλλα στὴν πλάτη τους
τοὺς ἄλλους. Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς μὲ
τὴν μιὰ παλάμη του ἔκλεινε τὰ μά-
τια τοῦ σκυριτοῦ ἀντιπάλου του ἐνῶ
μὲ τὸ ἄλλο χέρι ἱσηκνε πρὸς τὸν ἡ-
γανὸ ἓνα ἢ περισσότερα δάχτυλα
καὶ προκαλοῦσε τὸν ἀντίπαλό του
νὰ μαντέψῃ τὸν ἀριθμὸ λέγοντας:
«ταϊνταλίνα, μανταλίνα... πόσα εἴ-
ναι τοῦτα;» Ἡ πρόκληση γιὰ τὸ
μάντεμα ἦταν ἓνα μὲ πέντε κι' ἔτσι
ὁ σκυριτὴς τῆς γκαμηλίτσας ἔλεγε
στὴν τύχη ἓναν ἀριθμὸ. Ἄν πετύ-
χαινε ἀλλάζε τὴ θέσῃ του μὲ τὸν ἄ-
ντιπάλου καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Πολλὲς
φορὲς γινόταν νοθεῖα στὸ παιγνίδι
γιατὶ «μαρτυροῦσαν» οἱ διπλανοὶ
πόσο δάχτυλα εἶχε ἱσηκμένα ὁ ἀνα-
βάτης καὶ γινόταν σιωπὴς χαμῶς
καὶ τὸ παιγνίδι μετατρέποταν σὲ
κλωτσαστατινάδα...

Στιοῦ - καρά: Παιγνίδι γιὰ
πέντε ἀγόρια ἢ κορίτσια. Οἱ τέσπε-
ρις ἔπιαναν τὶς τέσπερις γωνιὲς τοῦ

στειροδρομοῦ κι' ὁ πέμπτος στὴ
κέντρο πύσχιζε ν' ἀλλάξῃ τὴ θέσῃ
του μ' ἓναν ἀπ' αὐτοὺς ποὺ ξεκο-
ραζότανε μιὰ γωνιά. Οἱ ἄλλοι διὰ
- διὰ ἄλλαξαν τὶς γωνιὲς τους κινώ-
νοντας ἀπ' αὐτὲς μὲ βῆμα «ποδιοῦ»
διπλὰ τῆς κέντρο μὲ μίση λέγοντας
«ποιοῦ - καρά». Ὁ κυνηγὸς ἔτρεχε
νὰ πιάσῃ μιὰ ἐλεύθερη θέσῃ γωνιά
ἀλλὰ πολὺ δύσκολα τὸ κατάφερον
γιατὶ οἱ ἄλλοι εἶχαν δικαίωμα νὰ
παρτήσουν τὸ βῆμα «ποιοῦ - καρά»
καὶ νὰ τρέξουν νὰ πιάσουν τὶς θέ-
σεις τους.

Τὸ κρυφτούλι:

Παιγνίδι καθαρὸ μόνον ἀγόρια
ἢ μόνον κορίτσια ἀλλὰ καὶ μικτὸ ἄ-
γόρια καὶ κορίτσια. Οἱ κανόνες ε-
ναι γνωστοί: Ἐνας ἔκλεινε τὰ μά-
τια του καὶ οἱ ἄλλοι κρύβονταν. Στὸ
κάλεσμα «ἄνοιξε» ἄρχιζε αὐτὸς ποὺ
φύλαγε τὴν ἀναζήτησι καὶ πολλὲς
φορὲς ἔβρισκε κι' ἔπιανε... τὴν συ-
μπαιχτὴν του κι' ἔτσι γεννιόταν τὸ
πρῶτο εἰδιῶλλο τῶν παιδικῶν χρό-
νων...

Ἐνα λεπτὸ κρεμμύδι:

Παιγνίδι ἀποκλειστικὰ κοριτσι-
στικόν. Παίζονταν μὲ διὰ ομάδες κο-
ριτσιῶν ποὺ σὲ παρὰλλήλους χοροὺς
τραγουδοῦσαν στιχάκια γιὰ παντρο-
λογήματα καὶ χρησιμοποιοῦσαν σάν-
δραϊν τὰ ἀκαταλαβίστικα: φράγ-
κισσα φραγκέου π.χ. ὁ ἓνας χορὸς
μὲ τὰ χέρια ἐκωμῶμεν κατενθνοῦσαν
στὸν ἄλλο τραγουδώντας: Ἐνα λε-
πτὸ κρεμμύδι - φράγκισσα φραγκέ-
ου, παντρεύουμε τὴ Λένη μας -
φράγκισσα φραγκέου. Ὁ ἄλλος χο-
ρὸς ρωτοῦσε τραγουδώντας: καὶ
ποιόνα τὴν δίνετε - βάγγισσα βαγ-
γέου. Ἀπάντηση: τὴ δίνουμε στὸ
λογιστὴ - φράγκισσα φραγκέου. Ὁ
ἄλλος χορὸς ἀπαντοῦσε γιὰ νὰ ἐγ-
κρίνῃ ἢ ν' ἀπορρίψῃ τὴν πρότα-
ση: στὴν πρώτη περίπτωσι: αὐτὸν
εἰς τὸν χαρίζουμε βάγγισσα βαγ-
γέου, στὴν περὶπτωση ἀρνήσεως: δὲν
κάνει γιὰ τὰ μωριὰ μας βάγγισσα
βαγγέου. Ὅταν πετύχαινε τὸ παν-

Στην γειτονιά μου μένει ένας γέρος που συχνά εμφανίζεται με τις πιτζάμες στο μπαλκόνι. Έχει ασπρό - κίτρινα μαλιά, είναι λεπτός και ήλισταμένος. Το καλοκαίρι ωλίμις σκουριπώνει βγαίνει στο μπαλκόνι κάθεται σε μια πάνινη πολυθρόνα μπροστά σ' ένα χαμηλό τραπέζι, άλλοτε καπνίζει, άλλοτε έχει αφήμένα τα χέρια πάνω στα γόνατα, άλλοτε κρατάει το μπαστούνι με το ένα χέρι, ενώ το άλλο ακουμπάει στο μπράτσο της πολυθρόνας κι' όλο κοιτάει μπροστά άκίνητος, φευγάτος. Όστος αν τον παρατηρήσεις από κοντά θα δεις τα χείλη του να κινούνται κάπου - κάπου ανεπαίσθητα.

Κάποια μέρα που τον πλησίασα μου είπε:

«Αφού δεν θα καταλάβουμε ποτέ τον θάνατο, δεν θα καταλάβουμε και τη ζωή».

— Κάτι αρχίζω να καταλαβαίνω, του απάντησα. Την μικρή μας ζωή, την τρέφουν οι μικροί μας θάνατοι, ο ένας μετά τον άλλο. — Δεν είπαμε τίποτε άλλο. —

Σήμερα που το σκέφτομαι αντιλαμβάνομαι ότι δεν νοσταλγώ καμιά ηλικία, κανένα πρόσωπο, κανένα γεγονός. Όταν εγκαταλείπεις μια πόλη, μια γειτονιά, ένα σπίτι είναι σαν να πεθαίνεις λίγο. «Ο,τι υπήρξε και δεν υπάρχει πια σε πικραίνει. Κατά τ' άλλα ή ακτινογραφία της ζωής μας είναι γεμάτη σκιές. Σκερτίζουμε και πιθανόν φοβόμαστε, χωρίς να το συνειδητοποιούμε, τις έσπετους, τις γιορτές, τα όρσημα, τις πινακίδες με τα χιλιόμετρα, κάθε τι που μετράει μια απόσταση που έχουμε διανύσει, μια απόσταση που έχουμε κερδίσει και τώρα μας αφαιρείται. Μια έσπετος είναι μία άκρη απώλεια.

Ναί!.. όσο παράξενο κι' αν φαίνεται μ' άγγιξε ακόμη και το «εναντίος» ήθελε απώγει από τα παλιά που άκουσα προχθές από το ράδιο. Το τραγουδούσε κάποια ξαδέλφη

Ο ΧΡΟΝΟΣ

μου. Ήταν δέκα χρόνια μεγαλύτερή μου και έρωτευμένη με τον άνδρα που παντρεύτηκε. Αναρωτιέμαι αν και κείνη θηκάται πώς πριν από χρόνια με την πλάτη άκουμπι-

Κική Μουμτζίδου — Φίλιππου

σμένη στα μαξιλάρια του τσίχου το τραγουδούσαμε καθώς σχολιάσαμε κάποιο πάρεν μιας φίλης. Κι' όλα αυτά που ξαρκικά θυμάμαι - ξεχνάω με θλίβουν όχι γιατί υπήρξαν κάποτε, αλλά γιατί δεν υπάρχουν τώρα. Τώρα που γράφω αυτό βλέπω ότι μοιζώω λίγο με την γιαγιά μου ή ακόμα ξεχνάει τα τωρινά, ενώ είναι σε θέση να περιγράψει με κά-

θε λεπτομέρεια το σπίτι που έμενε πριν παντρευτεί ή να σχεδιάσει ένα προς ένα τα κεντητά μαξιλάρια που είχε. Κάπως έτσι αρχίζουμε ξαρκικά να θυμόμαστε πράγματα παιδικά. Είναι εκείνο το συναίσθημα του αληθινού, γιατί ότι το αληθινά υπάρχει, ότι υπάρχει περισσότερο είναι εκείνο που χάθηκε.

— Ο χρόνος που φεύγει — ο χρόνος που έρχεται — Κι' αν αυτή την στιγμή μιλάω για το χρόνο, είναι γιατί βλέπω τον παππού απέχοντα στο μπαλκόνι, ενώ κάποιος και δική φωνή που δεν μπορώ να ξεχωρίσω αν είναι χορίτσι ή αγόρι τραγουδάει με κέρι.

Μήπως όταν είμαστε παιδιά το καλοκαίρι δεν περιμέναμε να νικήσει, για να χαρούμε τις τσαρμαδιές, τις πυγολαμπίδες; μήπως τώρα δεν περιμέναμε να ξεμερώσει να μαζέψουμε λίγες σκιάμα είκνες για να τις ξήσουμε ξαρκικά όταν έρθει η ώρα;

Τα παλιά παιχνίδια

τρολόγρια ή ύποφρημα νύρη περνούσε στον άλλο χορό.

Τόσο σ' αυτό το παιχνίδι όσο και σε άλλα τα χορίσια για την σύνθεση της ομάδας ή το δικαίωμα της πρωτοπραξίας χρησιμοποιούσαν μια παράξενη και ακαταλόγιστη αριθμηση: Εν, ντέν, ντίνο, σαρκωτίνο, σαρκωτί κατό, έλεν, επέν, μπόνι.

Η πινακουτή:

Όποσδήποτε δεν έχει σχέση με την πινακουτή του ψωμιού το αγαπημένο αυτό παιχνίδι. Άγρια και χορίσια με αρχηγό τη μάνα (την πινακουτή) περίμεναν να ρθει από απέναντι ο κακός για να κλέψει το παιδί της. Πλησίαζε στη μάνα και φώναζε: πινακουτή! Πινακουτή! Απτή άπνταυσε: από το άλλο μου το αυτό κ.ο.κ.

Έν τώ μεταξύ τ' άλλα παιδιά προσποιούνταν τα πρόβατα φώνα-

ζαν μπέ - μπέε και προσπαθούσαν να κρήφον άνομους τους το πραγματικό παιδί της Πινακουτής για να μην το ανακαλύψει ο κακός. Απτός πάλι φάχνοντας διαρκώς ανακάλυπτε το παιδί της Πινακουτής και άρπάζοντάς το άπομικρυνόταν ενώ τ' άλλα παιδιά βέβαιον συνεχώς υπέ - μπέε.

Το παιχνίδι αυτό πρέπει να έχει παλιά καταγωγή γιατί πολλά συμβολικά του στοιχεία θυμίζουν τον μύθο της άρχαίας Καρείδας... Τώρα πώς έγινε Πινακουτή ή Καρείδα είναι άλλη ιστορία.

Τελειώνοντας το σημείωμά μας θα πρέπει να πούμε πως υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός παλιών παιχνιδιών που έπαιζαν πια να παίζονται σήμερα αλλά ή θύμησή τους και ή καταγραφή είναι άπαραίτητη γιατί άποτελεί μία λαογραφική άποθήκευση.

Στόν καταγισμό τῶν ἐκδηλώσεων πού ἐγίναν μέχρι σήμερα γιά τήν ἐπέτειο τῆς συμπλήρωσης 50 χρόνων ἀπό τόν θάνατο τοῦ Ἀλεξάνδρινου ποιητῆ Κωνσταντίνου Καβάφη, καί στόν ὄργασμό τῆς ἐκδοτικῆς κίνησής, τόσο σέ πρωτότυπες μελέτες, ὅσο καί σέ ἐπανεκδόσεις, γύρω ἀπό τὸ ἔργο τοῦ ἰδίου ποιητῆ, παραμερίσθηκαν, κατὰ τρόπο ἀδικό, ἀξιόλογες λογοτεχνικές μερφεές (Παλαμάς, Καζαντζάκης, Θεοτόκης) πού, οἷχως ἀμφιβολία, τίμησαν πολύ μέ τήν ἐργασία τους τὰ νεοελληνικά γράμματα. Ὁ Θεοτόκης, ἀπό χρόνια ἄλλωστε λησμονημένος, μέ ἔργο ὁλότελα παραγνωρισμένο ἀπό τὸ ἀναγνωστικό κοινό, λησμονήθηκε —ἐκτός ἀπὸ ἐλάχιστες ἐξαιρέσεις— καί κατὰ τὴ φετινὴ χρονιά πού συμπληρώνονται ἐξήντα χρόνια ἀπὸ τὸ θάνατό του (πέθανε τὴν 1η Ἀπριλοῦ 1923)

Ἀλλὰ καί στήν ἐποχὴ του ἀκόμη, ὁ Θεοτόκης, ἐλάχιστα τιμήθηκε καί διαβάστηκε. Μολονότι, σχεδὸν ἀμέσως μετὰ τὴν ἐμφάνισή του στὴ λογοτεχνία, πῆρε ἐξαιρετικὴ θέσι, στήν πνευματικὴ κίνησι τοῦ καιροῦ του, μέ τὸ πρωτότυπο καί τὸ μεταφορικό του ἔργο, δὲν κέρδιζε ποτὲ τὴ θέση πού τοῦ ἔπρεπε καί δὲν ἀπόκτησε τὴ δημοτικότητά πού τοῦ ἄξιζε. Ἐμείνει ὁ ἰδεαλιστής, πού ἐνῶ μέ τὸ ἔργο του πρόσφερε πολλά, δὲ μπόρεσε τελικὰ νὰ φτάσει στὸ μεγάλῳ ἀναγνωστικό κοινό, γιά νὰ τοῦ μεταδώσει ὅ,τι θεωροῦσε σὰν ὑπέρτατη ἀρχὴ τῆς ζωῆς του.

Μέ τὰ ἐκτεταμένα του ἀργήματα, πού ὁ αὐτὸς ἐγκαινιάζει τὴν περίοδο τοῦ κοινωνιστικοῦ μυθιστορήματος στὴν Ἑλλάδα, ὁ Κωνσταντίνος Θεοτόκης γίνεται ὁ πρόδρομος τῆς με-

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΘΕΟΤΟΚΗΣ

Εξήντα χρόνια ἀπὸ τὸν θάνατό του

τέπειτα λογοτεχνίας. Δυστυχῶς ὅμως, «ἡ μοίρα τῶν προδρόμων εἶναι ν' ἀποκαλύπτονται ἢ τουλάχιστον ν' ἀναγνωρίζονται ἀπὸ τὸ μεγάλῳ πλήθος τελευταίῳ»

Του
Μιχαὴλ Ν. Κουϊμτζή

Ὁ Κωνσταντίνος Θεοτόκης γεννήθηκε τὸ 1872 στὴν Κέρκυρα. Πατέρας του ἦταν ὁ κόμης Μάρκος Θεοτόκης, ἓνας ἀπὸ τοὺς πρὸ μορφωμένους τοῦ καιροῦ του καί μητέρα του ἡ Ἀγγελικὴ Πολυλά, ἀνηψιά τοῦ κριτικοῦ Ἰάκωβου Πολυλά. Ἀπὸ μιᾶ ἀνέκδοτη ἀκόμη βιογραφία τοῦ Θεοτόκη, γραμμὴν ἀπὸ τὸν ἀδελφὸ του Σπυρ. Μ. Θεοτόκη, μαθαίνουμε ὅτι ὁ Κωνσταντίνος ἀπὸ πολὺ νωρὶς ἔδειξε μιᾶ ἐξαιρετικὴ κλίση γιά τὰ γράμματα καί, πράγμα λίγο παράξενο γιά τὴν μελλοντικὴν του ἐξέλιξη ἢ προτίμησι, καί ἡ ἀγάπη του στράφηκε ἀρχικὰ στὶς θετικὰς ἐπιστῆμες. Ἐνδιαφέρθηκε ἔντονα γιά τὶς φυσικὰς ἐπιστῆμες καί ἰδιαίτερα γιά τὴν ἐντομολογία ἀφοῦ σὲ ἡλικία μόλις 15 ἐτῶν, τὸ 1887, μαθητὴς ἀκόμη τῆς τρίτης τάξης τοῦ Γυμνασίου, ἔδωσε ἓνα μικρὸ ἐντομολογικὸ μουσεῖο. Τὴν ἴδια χρονιά (1887) ἄρχισε ν' ἀσχολεῖται μέ τὴ λύσι τῶν μεγάλων προβλημάτων τῆς ἐπιστήμης ἐκδίδοντας μάλιστα καί ἓνα ἐπιστημονικὸ σύγγραμμα μέ τὸν τίτλο: «Ἡλεκτροχημικοὶ τηλέγραφοι Βονίλλη καί Κασίλλη. Φυλλάδιον πρῶτον: Ὁ τυποτηλέγραφος

τοῦ Βονίλλη». Ἐν Κερκύρα Τυπογραφεῖον: «Ὁ Κοραΐς», 1887». Ἐνα χρόνο ἀργότερα τὸ 1888, ὁ Θεοτόκης τελειώνει τὸ Γυμνάσιο, καί ἐπειδὴ ἡ ἡλικία του κρίνεται ἀπὸ τοὺς γονεῖς του ἀκατάλληλη ἀκόμα γιά νὰ πάει στὸ Παρίσι, ὅπου ὁ ἀποκτοῦσε εὐρύτερη μόρφωσι, καταπίναται, ἐκτός ἀπὸ τὴν ἀστρονομία καί τὴ φιλοσοφία μέ τὴν Χημεία καί τὴν κυβερνημένη ἀεροπλοία. Ἡ περίοδος αὐτὴ τῆς ζωῆς του, μέχρι τὴ στιγμή πού θὰ φύγει γιά τὸ Παρίσι, ἀποδεικνύεται συγχλονιστικὴ γιά τὴν ἐρευνητικὴν του περιέργεια καί τὸ ἐπιστημονικὸν του πάθος. Οἱ ἐρευνῆς του πάνω σὲ θέματα τῆς Χημείας «τὸν ἔκαναν νὰ ἔχει ἰδέας παραδόξες γιά τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ὅπως π.χ. ἡ ἰδέα του ὅτι τὰ ἀπλά στοιχεῖα τῆς Χημείας μπορεῖ νὰ μὴν εἶναι ἀπλά, ἀλλὰ μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ νὰ εἶναι καί συνθετά, μιᾶ παραδόξη καί ἐπαναστατικὴ ἀποψή γιά τὴν ἐποχὴ του, πού ἀποδείχθηκε ἀργότερα ἀληθινή». Τὸ 1889, δέκα ἐπτά χρόνων, ὁ Κωνσταντίνος ξεκίνησε γιά τὸ Παρίσι, τὴν ἴδια χρονιά δηλαδὴ πού ἐγκαινιάζονταν καί ἡ παγκόσμια ἐκθεσι τοῦ Παρισιοῦ μέ ἐμβλημα καί θαῦμα τῆς τὸν πύργου τοῦ Ἀιφέλ.

Στὸ Παρίσι σπουδάζει ἐπὶ τρία χρόνια φιλοσοφία, μαθηματικά, φυσικὰς ἐπιστῆμες καί φιλοσοφία καί ἔρχεται σὲ στενότερη ἐπαφὴ μέ τὸ εὐρωπαϊκὸν πνεῦμα ἀποκτώντας ἔτσι μιᾶ γερὴ παρδεία, προϋπόθεσι τόσο ἀπαραίτη

τη για έναν αληθινό καλλιτέχνη. Παράλληλα, αρχίζει να ταξιδεύει ικανοποιώντας μια θαυμάσια εσωτερική του ανάγκη, και σ' ένα από τα ταξίδια του αυτό στη Βενετία, γνωρίζει τη θαρώνη Έρνεστίνη VON MALLOWITZ από πλούσια και αριστοκρατική οικογένεια της Βοημίας που το 1893, νεώτατος ακόμη, την παντρεύεται. Μαζί της ταξιδεύει σ' όλη σχεδόν την κεντρική Ευρώπη. Επισκέπτονται την Πράγα, τη Βιέννη, το Σάλτσμπουργκ, το Ίνσμπρουκ, το Μόναχο και τέλος επιστρέφουν στην Κέρκυρα, για να εγκατασταθούν στον εξοχικό Πύργο της οικογένειάς του, στους Καρουσάδες. Έδω, ο Θεοτόκης απομονώνεται κι απορρίπνεται, ελκυστηρικά στις φιλοσοφικές του μελέτες. Ήδη γνωρίζει δέκα γλώσσες, πέντε ζωντανές: γαλλικά, ιταλικά, γερμανικά, αγγλικά και ισπανικά, και πέντε νεκρές: αρχαία ελληνικά, λατινικά, σαρδικτικά, εβραϊκά και παλαιοπερσικά.

Τότε είναι που συνδέεται με μια φίλη στενή κι ευεργετική με τον Λορέντζο Μαβίλη. Ποιητής ο ένας, πεζογράφος ο άλλος, ακολουθούν τις παράλληλες αυτές τέχνες του λόγου με την ίδια θρησκευτική προσήλωση κι ανακαλύπτουν ένα ακόμη κοινό σημείο που τους ένώνει περισσότερο: τον θερμό πατριωτισμό τους για την Ελλάδα και τον φανατικό δημοτικισμό τους. Έτσι, δεν προκαλεί έκπληξη το γεγονός που τους βλέπουμε και τους δύο ν' αγωνίζονται στην Κοιτινή Επανάσταση και στον Ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1887, επικεφαλής εθελοντικών σωμάτων.

Και όταν δέκα χρόνια αργό-

τερα, το 1907, επισκέπτεται το Κράτς (Graz), για να παρακολουθήσει προχωρημένα πανεπιστημιακά μαθήματα, ο Θεοτόκης, έρχεται σ' επαφή με τα σύγχρονα πολιτικά συστήματα της Ευρώπης. Γίνεται σοσιαλιστής και γεννιέται μέσα του ένα έντονο αίτημα κοινωνικής δικαιοσύνης, που διατηρεί, κατά το ιδιόρρυθμο, — αφού προερχόταν από πλούσια και μεγαλοαστική τάξη — σ' όλη τη ζωή του.

Η ιδεολογία αυτή δεν εκδηλώθηκε άμεσα στο έργο του Θεοτόκη. Έπτερα από τις «Αντιφωγίες», μια σειρά από λυρικές πρόζες που έμειναν άγνωστες ως το 1925, όποτε δημοσιεύθηκαν στην «Κερκυραϊκή Ανθολογία» γράφει γαλλικά και τυπώνει το 1895 στο Παρίσι το μυθιστόρημα «VIE DE MONTAGNE» («Η ζωή του βουνού»), όπου φαίνεται ότι ο συγγραφέας κυριεύεται από κάποια προσπάθεια ανανέωσης της ελληνικής ήθογραφίας. Η ανανέωση αυτή, διακρίνεται περισσότερο, έτσι που να μην επιδέχεται επιφυλακτικές αμφιβολίες στο βιβλίο του «Κορφιάτικες Ιστορίες». Η Ειρήνη Δεν τρινοῦ που προλογίζει το βιβλίο του αυτό, γράφει: «Από τα έργα της ήθογραφίας δεν ξεφεύγουν κι οι «Κορφιάτικες Ιστορίες», γιατί σέ κείνες περιγράφονται οι συνθήκες, η νοστροπία τὰ πάθη, η πρόληψη και γενικά η ζωή του Κερκυραίου χωριάτη με την αδιάκοπη εξαντλητική δουλειά, με ασήμαντες και λίγο βάσταχτες χαρές και με περισσότερους πόνους και σπαράχτες λαχτάρες. Μέσα στις «Κορφιάτικες Ιστορίες» ξετυλίγεται ο λάκερη ή ζωή του χωριού».

Στά επόμενα αφηγηματικά

του έργα «Η τιμή και το χρῆμα» (1914) και «Σκλάβοι στα δεσμά τους» (1922), ο Κωνσταντίνος Θεοτόκης θέλησε να προβάλλει τον άνθρωπο σε σχέση με το περιβάλλον του και τις συνθήκες που επικρατούν σ' αυτό. Έτσι περιγράφει και αναπαριστά την πραγματικότητα της ζωής που προσφέρεται στις προθέσεις του. Τονίζει τις δεσμευτικές εξαρτήσεις και τις κοινωνικές πιέσεις που κυριεύουν και καθοδηγούν τον άνθρωπο και τον εμποδίζουν τελικά να χειρισθεί ελεύθερα και ανεξάρτητα τη ζωή του. Οι ήρωές του γίνονται εξαρτήματα της κοινωνικής ζωής και αναγκάζονται να ζήσουν μια ζωή στενή, κοινωνικά αόικη και ψυχικά αγκώδη, που τους φέρνει σε σύγκρουση με τους συνανθρώπους τους και τους εμποδίζει ως το τέλος να νιώσουν ευτυχισμένοι.

Τὰ πεζογραφήματα αυτά του Θεοτόκη, αποκτούν μια «θέση» και η τέχνη του, είναι πολύ φυσικό να θεωρηθεί σαν «κατευθυνόμενη τέχνη». Πιστός τὰ έργα αυτά πλουτισμένα με τις ήθογραφικές και ψυχογραφικές ικανότητες του συγγραφέα τους, με πλοκή που διαδραματίζεται στην «πλατιά και εμπεριστατωμένα ζωγραφισμένη αγορά της Κέρκυρας» ανοίγουν τον δρόμο για τὸ κοινωνιστικό μυθιστόρημα στὰ Νεοελληνικά Γράμματα.

Εξ ίσου σημαντικό με τὸ προηγούμενο έργο του είναι και τὸ μεταφραστικό. Μετέφρασε στὰ ελληνικά τὰ ἰνδικά ἐπιγρ., τὸν Σαίξπηρ, τὸν Γκαίτε, τὸν Βεργίλιο, τὸν Λουκρήτιο. Ἀκόμα καὶ σήμερα, ὅποτε τὰ βιβλία του ἐπανακυκλοφοροῦν κάτω ἀπὸ τὴν φροντίδα τοῦ ἀκούραστου κερκυ-

συνέχεια στὴ σελίδα 127

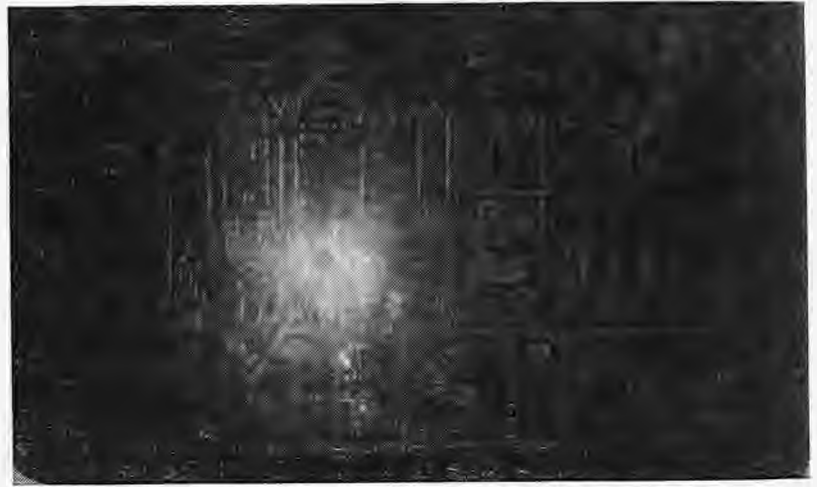
Τα Νιαουστιανά εικονίσματα

Όπως σ' όλο τον Ορθόδοξο κόσμο έτσι και στη Νάουσα το σπιτικό εικονίσμα είχε την ξεχωριστή αξία του.

Όλα τα εικονίσματα στην Παλιά Νάουσα ήταν αρραδιασμένα στο εικονοστάσι, δηλαδή σ' ένα σανίδι καρδύ, που είχε την ιδιαίτερη θέση του σε μια γωνιά, μέσα στον οντά που έτρωγε η οικογένεια. Η έταξιέρα αυτή έπρεπε να είναι γερά τοποθετημένη στην ανατολική πλευρά του διωματίου, χωρίς αυτό να είναι απώλιντο. Πάνω σ' αυτό το σανίδι και μπροστά απ' τις εικόνες ένα πεντακάθαρο απλό ποτηράκι έριχνε το τρεμάμενο φως γύρω του. Ήταν η καντήλα. Σε μερικά σπίτια οι καντήλες ήταν κρεμασμένες με αλυσίδες από το νταβάνι. Πάνω σ' αυτό το απλό εικονοστάσι φυλλάγονταν και οι ασημένιοι Σταυροί με το Τιμιόξυλο, η Αγία έπιστολή, καθώς και το χέρι της Παναγιάς ένα ειδικό λουλούδι για ξεμάτιασμα κ.ά. Τα πρόσφατα χρόνια ήρθε το εικονοστάσι με τα πορτάκια.

Εικόνα με ασημένια φωτοστέφανα και έργα Αγίων.

Μουσικός από τον Άγιο Τάφο. Έργο του 1911.

Προσέχοντας καλά το παλιό εικονοστάσι θα δούμε ότι οι καταμαυρισμένες από το πέρασμα των αι-

τές εικόνες αυτού του είδους ήρθαν από τη Ρωσσία και πάνω τους είχαν γυαλί για προφύλαξη.

Του Τάκη Μπάιτον

ώνων εικόνες που δεν είναι ίδιες ούτε στην ηλικία ούτε και στην τεχνοτροπία.

Αν μπορούσαμε να τις κατατάξουμε σε κατηγορίες θα είχαμε τις εξής:

Α. Εικόνες πολύ παλιές ζωγραφισμένες πάνω σ' ένα σκέτο σανίδι που πάνω τους φέρονται διάφορες παραστάσεις ή πρόσωπα. Σ' αυτό το είδος τον 18ο και 19ο ιδίως αιώνα πολλές από αυτές είχαν στο κάτω μέρος τους μικρά τετράγωνα με άλλες παραστάσεις, καθώς και άνθη.

Μερικές από αυτές τις εικόνες είναι ασημομένες ολόκληρες εκτός από το πρόσωπο και πιθανόν τα χέρια. Άλλες πάλι έχουν ασημένια φωτοστέφανα καθώς χέρια και πόδια Αγίων. Αυτού του είδους οι εικόνες τοποθετούνταν και στο στήθος του νεκρού όσο αυτός ήταν στο σπίτι. Τον περασμένο αιώνα αρχε-

Β. Ένα άλλο είδος εικόνων που αφενεί είναι τα τρίπτυχα. Σ' αυτά όπως και σ' όλα τα Βαλκάνια δεσπίζει η Παναγία, και στα κανάτια συνήθως Άγιοι καθαράρηγιοι, ο Πρόδρομος, οι Αρχάγγελοι κ.ά. Στα πολύ παλιά τρίπτυχα το μέρος που δεν ήταν ζωγραφισμένο, ήταν σκαλιστό, με απαραίτητους τους Μακεδονικούς ρόδακες (αγκίστρια). Όταν έλλειναν τα κανάτια σχημάτιζαν το Σταυρό και πάνω τους είχαν γραμμένα χρηστικά

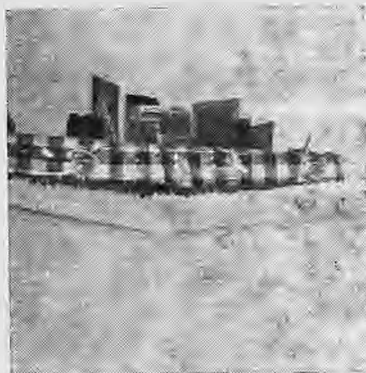

Ναουσαϊκό τρίπτυχο πριν το χαλασμό του 1822.

Εικόνα του Ιωάννου Ματθαίου, πατέρα του Χριστοδούλου, μία από τις λίγες που φέρουν στοιχεία του αγιογράφου και την ημερομηνία.

— Η μοναδική συντήρησή των εικόνων ήταν το πλύσιμο την ημέρα των Φώτων που αγιάζονταν και τα νερά. Αυτή τη μέρα όπως και όταν περνούσε επιτάμιος ή ο Άγιος Θεοφάνης από το καθορισμένο του δρομολόγιο, όλες οι νοικοκυρές κατέβιζαν τις εικόνες στην πόρτα τους και τις στερέωναν σε μια καρέκλα όπου πάνω τους είχαν

Στη γωνιά είχε τη θέση του το εικονοστάσι.

νικά συνθήματα όπως ΙΣ ΧΣ ΝΙΚΑ κ.λ. Σε μερικά από τα τρίπτυχα οι σιλουέτες των Αγίων καθώς και τα φορέματα είναι χαραγμένα στο ξύλο ίσως μ' ένα ειδικό μαχαίρι που χρησιμοποιείται αντί του μολεριού. Ορισμένα τρίπτυχα πραγματικά έργα τέχνης έχουν όλα τα πρόσωπα ή παραστάσεις ξυλόγλυπτα.

απλώσει μια πεντακάβαρη μεταξωτή πετσέτα.

— Όλα τα εικονίσματά τους με ιδιαίτερο σεβασμό τα φύλλαγαν οι Νιαουσιπνοί. Κατά το μεγάλο Χαλασμό του 1822 μάλιστα τα έθαψαν

Εικόνα ασημωμένη.

Γ. Ένα άλλο είδος εικόνων που ήρθαν στη Νάουσα, συνήθως απ' αυτούς που επισκέπτονταν τους Αγίους Τύπους ήταν οι μουσιαμάδες. Σε μεγάλες διαστάσεις που τακτικά ξεπερνούσαν το τετραγωνικό μέτρο ήταν ζωγραφισμένες παραστάσεις πιθανότερα με τον Εξιτάφιο, την Κοίμησή της Θεοτόκου και άλλα θέματα. Γύρω - γύρω ήταν ζωγραφισμένα σε ειμετρικά μικρά τετράγωνα θαύματα του απεικονιζόμενου στο κέντρο Αγίου που ήταν αφιερωμένη και η εικόνα και ξεχώριζαν μεταξύ τους με λουλούδια.

Μουσοράς με τον Άγιο και γύρω παραστάσεις.

στα ντονθάρια των σπιτιών τους ή σε κάποιο άλλο ασφαλές μέρος. Μ' αυτό τον τρόπο πολλά εικονίσματα τα φύλλαγαν τον αγιασμό και έπειτα δούνανε από πατέρα σε γιο ή θύγατρα στις μέρες μας. Πρώτοι να ξεβούρνευαν ότι τα εικονίσματα ποτέ δε δίνονταν σε κορίτσια και δεν έβγαίναν απ' το σπίτι.

Δυστυχώς χάθηκαν πολλά από πυρκαγιές και αρσενά όπως και άλλα κειμήλια τ' αγόρασαν γυρολόγοι ή τ' αντικατέστησαν με επιρροήνισμα καινούργια αντίγραφα.

Για τα περισσότερα εικονίσματα τα ονόματα των αγιογράφων παραμένουν σήμερα άγνωστα. Ανεξάρτητα από την καλλιτεχνική αξία των εικονισμάτων και ανεξάρτητα από την προέλευσή τους όλα φυλάσσονται με ιδιαίτερη τιμή από όσους τα κληρονόμησαν. Τα εικονίσματα είναι αδιάφθορα μάρτυρες της μακραίωνης ιστορίας του τόπου και του Ναουσαϊκού λαού πολιτισμού μας.

Η πιο μεγάλη του σπιτιού

Έπερνε το βαρύ αβέβαιο θήμα
στα δέκα μέτρα του διαδρόμου
ν' αφουγκραστεί τον ταραγμένο ύπνο μου·
τα χέρια απαλά τακτοποιούσαν τα σκεπάσματα
να μην περάσει το κρύο.

Τα χειμωνιάτικα θράδια ακούγαμε
το μουρμουρητό της φωτιάς.

Τα καλοκαίρια καθόμασταν στην αυλή,
που μοσχοβολούσε

αγιόκλημα, τριαντάφυλλα και γιασεμί.

Ήξερε πλήθος παραμύθια λαϊκά.

Τα ιστορούσε πιο όμορφα κι απ' τα βιβλία.

Συχνά θυμόταν τη μακρινή πατρίδα,
που την άφησε νύφη και δεν την ξανάδε πια.

Την έβαζα να μου διηγείται, τα ίδια και τα ίδια.

Δε χαριόταν ούτε θύμωνε.

Τα κάστρα, οι ανηφορικοί δρόμοι, τα γυμνά βουνά,
ο ιδιότροπος φαρμακοποιός με την παράξενη
αδερφή του

ξανάρχιζαν μπροστά μου την περασμένη ζωή τους.

Έπλεκε την άσπρη μπαμπακερή κουβέρτα.

Καθισμένη κι εγώ πάνω στην παχιά φλοκάτη

άφηνε τον ήλιο να μου ζεσταίνει τα πόδια

και την κοιτάζα - την αγαπημένη μορφή.

Κοίταζα τα λευκά μεταξένια μαλλιά που
όλο αραίωναν

το χαμόγελο που έμοιαζε μωρού.

Όταν με τρώμαζε η ζωή

ξόρκιζε το κακό και τ' άδικο

έλεγε μια ιστορία για το πάλληλχαρι που νικάει

χαμογελούσα κι ημέρευα.

Σαν την έχασα γύρισαν τα πάνω κάτω.

Μέτα μου χαλασμός.

Ένα - ένα χάνουμε τ' αγαπημένα μας πρόσωπα.

Κρατούμε κάποια αντικείμενα και κάποιες
μνήμες.

Μα «η μνήμη όπου και να την αγγίζεις πονεί».

Και δε μου αρκεί να κουδεντιάζω με τους
πεθαμένους

τώρα που λιγοστεύουν οι αγαπημένοι ζωντανοί.

Της ΚΟΥΛΑΣ ΑΔΑΛΟΓΛΟΥ
ΠΑΠΑΔΟΓΙΑΝΝ

Καθημερινές ειδήσεις

Πέταξα το χειμώνα και τη μελαγχολία
μαζί με τα μάλλινα,
στο καλάθι με τ' άπλυτα.

Χάρηκα μια φύση ξέφρενη στην αγκαλιά τ'
Γύρισα μ' ένα κορμί όλο τριαντάφυλλα
και χαμομήλι.

Το βράδυ με βομβάρδισαν ραδιόφωνο και
τηλεόραση.

Το άλλο πρωί οι εφημερίδες λέρωσαν
το μελάνι τους πάνω μου.

«Την έκψαν μ' οξύ νεοφασίστες».

Κι εσύ, μικρή μου, είπες «Φρίκη»,
έκλεισες την εφημερίδα και την πέταξες.
Κι ύστερα ξέχασες.

Είχες την καθημερινή πραγματικότητά σου
Απογευματινούς καφέδες, ασημένια κουτάλια
και πολύχρωμα περιοδικά μόδας.

Ξαπλωμένη νωχελικά στον καναπέ
να θυθίζεσαι σε ιστορίες αγάπης.

Υστερα να φαντάζεσαι τον εαυτό σου
σαν την ηρωίδα,

να μαγνητίζει με το καινούριο ρίμμελ,
που δοκιμάζεις στον καθρέφτη.

«Ψέτος θα φορεθούν τα κοντά»,

ανακοινώνεις στη συντροφιά
με σοβαρότητα ειδήμονα.

Κι εκείνος μια πληγή...

Η εφημερίδα σου λέρωσε τα δάχτυλα
και τα σαπούνισες προσεχτικά.

Περίπτωση

Λιέθουμε το χρόνο
στις μυλόπετρες της ανίας μας
κι' ως ξέρουμε
πως έξω
ο ήλιος καίει τα σώματα
η βροχή μουσκεύει τα κόκκαλα
κι' ο πόνος
πανδομάτορας
ανανεώνει την όψη του κόσμου.

Θητεία

Οι χτύποι σταθεροί
κρατάνε το ρυθμό
του χρόνου που φεύγει.
Μια μύγα αδιάκριτη
μου χάλασε τη διάθεση
ένας αρρωστιάρικος ήλιος
μ' έναν αόματο αγέρα
δίνουν το στίγμα μου.
Κι είμαι θαρρώ στη γυάλα
δικασμένο ψάρι
κι' οι περαστικοί
με βλέπουν βουβά
με μάτια ορθάνοιχτα
και χαίρονται ενδόμυχα
που κάποιος άλλος βρέθηκε
και γλύτωσαν αυτοί.
Κι είμαι θαρρώ στο κενό
κι' η βροχή δεν έρχεται
αργήσε νά 'ρθει εφέτος — και οι αγάπες
δεν φανονται, θάλλαξαν στράτες φέτος.
Κι' οι ελπίδες σερνάμενες έρχονται
μ' ένα μαχαίρι μπηγμένο
στην πληγιασμένη τους ράχη.
Αυτό που περιμένω
χρόνια τώρα
δε λέει νά 'ρθει.
Η κάθε αυγή με προδίδει
το κάθε νύχτωμα με πνίγει.
Το άπτερο το χέρι δε φάνηκε
στο φτηνό πανδοχείο.
Το κόκκινο γείλι δεν έβαφε τ' όνειρο
χρόνια τώρα

Οι τρελλοί των δέντρων

Οι τρελλοί των δέντρων
έπιασαν τον ήχο της τελειότητας.
Πίσω από τους θάμνους,
οι κίτρινες ανάτες των πουλιών
έβόησαν τα κέρνα αγάλατα.
Και οι τρελλοί κρώζουν.
Απελπισμένοι, ζήτησαν λουλούδια.
Μαρμαρός, κραυγή, θρисиά.

Οι τρελλοί των δέντρων
έπεισαν την αγάπη μου να φύγει.
Τα λουλούδια σκέπασαν τα χνάρια μας.
Έκλεισαν τ' αυτιά τους.
Τους ενοχλούσε η πικρή γαλήνη.
Πέρα στον ήλιο με την μαυρίλα
ράπνισες το τελευταίο αντίο.

Οι τρελλοί των δέντρων
πήραν την αγάπη μου.
'Ασπαψαν τα μάτια μου.
Διενδοκλήτης της αλήθειας.
Μοναχή, σιωπηλή, αρνήτρια της αγάπης.
Κρίτξα το γυμνό μου πρόσωπο
στη λίμνη των τρελλών.

Οι τρελλοί των δέντρων, κι' εγώ.
— 'Ασπονδοί φίλοι, τέλειες κόλατρες —
Πήραν την αγάπη μου.
Έκράζει ο αγαπημένος.

.....
Είμαι μακριά.

ΙΡΙΣ

βαρέθηκα να στήνομαι στην αποβάθρα
για το λευκό καραβάκι
χρόνια τώρα
απόκαμα, να κλαίω τις συμφωνίες
που δεν έκλεισα έγκαιρα
χρόνια τώρα.

Από το βιβλίο «Απόπειρα εξόδου»
Του ΘΑΝΑΣΗ ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βεροίας

Οι καμπάνες της Νάουσας

Του ΘΩΜΑ ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗ

Κάποιες Κυριακές, πρωινά του Μάη,
αντηχούν μέσα στ' αυτιά μου
της γλυκιάς μου της πατρίδας οι καμπάνες
— βροντερή τ' Αγια-Σωτήρη
και ψιλή της Παναγιάς
κι όλο μάγια ανατολίτικα τ' Αγιώργη —
κι αχ πώς νιώθω σαν παιδί όσο αντηχούνε
και θαρρώ πως βρίσκομαι στο πατρικό μου,
τα τρεχαλητά των φίλων μου στο
καλντερίμι ακούω

κι οι φωνές τους όλο γλύκα με καλούνε
Έε Θωμά, Θωμάα: Πάμε στο Λόγγο;
Σαν σαΐτα από το στρώμα μου πετιέμαι!
όσο τις καμπάνες μας ακούω,
πλύνομαι και ντύνομαι και κάνω το στα
σα να λειτουργήθηκα,
ψωμί κι ελιά στο χέρι
και στο Λόγγο για χαρές, για γέλια,
για παιχνίδια.

Η Ατλαντίδα

ΩΔΕΣ ΟΡΑΤΙΟΥ

Στη Βανδουσία Γ 13

Ήταν τότε που η Ατλαντίδα κραταιά
Ήπειρος ήταν
έτη πολλά πριν να χτιστεί η Ρώμη.
Οι Ατλαντες, πλουσιότατοι και πανευτυχείς
περηφανεύονταν για τα λαμπρά επιτεύγματά
τους:
Κατοικούσαν σε οικοδομές πολυόρφες
ίτιως ψηλότερες κι απ' της Βαβέλ τον πύργο.
Ίσως να είχαν και πυρηνικά εργοστάσια,
ίσως να έκχαν υπόγειες πυρηνικές δοκιμές...
ίσως...
Και πιθανόν να ταξίδευαν και στο διάστημα
αφού πιθανόν και οι ίδιοι διαστημάνθρωποι
να ήταν.
Πάντως οι Ατλαντες πίστευαν πλην των άλλων
ίτι μια μέρα πάνω στη γη θα κυριαρχούσαν.
Τώρα πώς έγινε και τότε χάθηκαν
από πρόσωπου της γης Ατλαντίδα
και Ατλαντες
κανένας δεν το ξέρει, όπως άγνωστον είναι
και σε ποιά έγκατα να βρίσκονται τώρα.
Πιθανότερον ίσως σε κάποιον πυθμένα θάλασσας
και μάλλον στον Ατλαντικό ωκεανό — το όνομα
βλέπετε συγγενεύει — δεν αποκλείεται όμως
να βούλιαξαν και στο Αιγαίον Πέλαγος.
Τίποτα σίγουρο δεν ξέρουμε ακόμη παρά μόνον
ότι η Ατλαντίδα ήταν κάποτε
πολύ πριν εδραιωθεί η ρωμαϊκή αυτοκρατορία,
κραταιόν κράτος.

Ω πηγή της Βανδουσίας πιο λαμπρή κι
κρουστάλλι,
του γλυκού κρασιού ισάξια κι όχι με χωρ
λουλούδια,
αύριο θα σου χαρίσω κατσίκακι, που απ' τ
κέρατα έχει φουσκωμένο το μικρό του μ
γι είναι σαν να προμηνάει και τον έρωτα
και μάχες.
Μα του κόκου, γιατί αλήθεια τα οδόδρο
νερά σου
με το κόκκινό του αίμα γρήγορα θα σου
της ακράτητης αγέλης τούτο δω το βλα
Πεν μπορεί του Σείριου σένα του φλογάτ
να σ' αγχίσει
τ' ανυπόφερτο καμίνι. Τη λαχταριστή σ
δροσειάδα στους ξεθεωμένους ταύρους,
απ' τ' αλέτρι, και στ' αρνάκια που πλαν
Θα γενείς και συ, πηγή μου, ξακουστή
τον κόσμος,
αφού εγώ σου τραγουδάω τα πουρνάρια,
που φυτρώσαν
μες στους θαθουλούς σου βράχους, απ'
που τα φλώαρα πηδούνε νάματά σου.

Μετάφραση από τα Λατι

Από την ανέκδοτη συλλογή:
«Ήταν τότε...»

Ο λαϊκός μας ζωγράφος

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΚΟΥΠΕΡ

Όλοι τον γνωρίζουμε. Και οι περισσότεροι Ναουσαίοι έχουμε έργο του στα σπίτια μας, μ' εκείνα τα πολύ όμορφα ταπία με τα σοκάκια και τους μαχαλάδες που χάνονται καθημερινά, τις Μπούλες ή αζύμια και αγιογραφίες.

Είναι ο λαϊκός μας ζωγράφος Τάκης Σκούπερ.

Ο Τάκης γεννήθηκε στη Νάουσα το 1952. Από μικρός έχασε τον πατέρα του και έτσι αναγκάστηκε να βγεί στη βιοπάλη. Από μικρός είχε κλίση στη ζωγραφική. Μάλιστα επιδόθηκε πιο έντονα όταν είδε μια ζωγράφο να αποθανατίζει τους Στοιμπάνους και τα χορευτικά μας συγκροτήματα.

Αργότερα για αταξίες τιμωρείται και έτσι στα δεκατρία του χρόνια βρίσκεται σε αναμορφωτήριο. Εκεί κάποιος ζωγράφος απ' την Κρήτη τον βοηθά να αξιοποιήσει σωστά το ταλέντο του. Συγχρόνως μαθαίνει και την τέχνη του ράφτη.

Ναουσαϊκό σοκάκι

Βγαίνοντας από το αναμορφωτήριο πήγε στο θείο του στην Αθήνα, ο οποίος αφού τον έβαλε στο λεωφορείο τον έστειλε στη Νάουσα. Εδώ θα εργασθή βοηθός στο γραφείο του Κουτσογιάννη. Θα πλέξει καρέκλες στον Βαρδέρη και θα ζωγραφίζει ερατεχνικά. Κάποιοι τον συστήναν στο μπάρμπα Θωμά Σόγγα και έτσι μένοντας κοντά του έξι χρόνια μαθαίνει τις επιγραφές.

Του Τάκη Μπαϊτον

Αυτός στάθηκε ένας σωστός δάσκαλός του. Ο Τάκης γνωρίστηκε και με άλλους ζωγράφους όπως τον μπάρμπα Τάκη Χασιούρα, τον Κολότση και τον Θωμά Τέσσα. Όλοι τον βοήθησαν, ο Τέσσας μάλιστα τον σύστησε σ' ένα μοναστήρι στην Πάρονηθα για να μιάη Αγιογραφίες. Πήγε και στην Ιερισσό αλλά έφυγε αμέσως για τη Νάουσα. Εδώ επιδόθηκε στις επιγραφές και τη ζωγραφική επαγγελματικά πλέον.

Κάνει δικούς του συνδυασμούς χρωμάτων και έτσι αναπτύσσει δική του προσωπικότητα. Παίρνει μέρος σε όλες τις ομαδικές εκθέσεις του Συλλόγου των Αποφοίτων. Από το 1980 βελτίωσε την τέχνη του κατά πολύ.

Ο Τάκης έχει και ένα άλλο ταλέντο τη μουσική. Παίζει πρακτικά 8 όργανα. Φλογέρα, κλαρίνο,

Ο ζωγράφος
Δημήτριος Σκούπερ

ζουρνά, αρμόνιο, ακορντέον, μελωδικά, μανταλίνο και φαρσαριόνα.

Σήμερα με τη ζωγραφική ανταποκρίνεται στις δύσκολες οικονομικές ανάγκες της οικογενείας του. Πολλές φορές αυτή η δυσκολία του τον έκανε να πουλήσει πίνακες όσο η αξία των χρωμάτων. Πολλοί τον συκοφάντησαν ή τον εκμεταλλεύτηκαν. Αντίθετα λίγοι τον βοήθησαν και αυτό δεν το ξεχνά ποτέ.

Εκείνο όμως που έχει σημασία για τον τόπο μας είναι ότι μας αφιέρωσε ζωγραφιστάς την παραδοσιακή μορφή της γειτονιάς και όλων των τοπίων της πόλης μας.

Οι Μπούλες στο Σπήλιο

ΚΑΠΝΙΣΜΑ: Ανάγκη ή πάθος

Οι επιπτώσεις στο καρδιοαναπνευστικό σύστημα

Είναι από τα πολύ λίγα ιατροκοινωνικά προβλήματα που προκάλεσαν σε όλο τον κόσμο τότες συζητήσεις με πολλές απόψεις, αντιφάσεις, ανασκοπήσεις και έρευνες.

Η γνώση για το επιζήμιο του καπνίσματος στην υγεία του ανθρώπου έγινε συνείδηση στον ιατρικό κόσμο μόλις το 1952, ύστερα από μια ανασκόπηση που κυκλοφόρησε το Βασιλικό Κολλέγιο των Ιατρών της Μ. Βρετανίας, σχετικά με τα ιατρικά δεδομένα και τις σχέσεις για τον καρκίνο των πνευμόνων και το κάπνισμα.

Με το κάπνισμα συμβαίνει το αντίθετο από ότι συνέβη με τις μεγάλες επιδημίες του Μεσαίωνα. Ενώ εκείνες (πανώλη, χολέρα) προσπαθούμε με κάθε μέσο να τις αποφυγούμε, η απόλαυση του καπνίσματος δόνει όλες τις επικίνδυνες και θανατηφόρες καταστάσεις της ζωής.

Το φυτό που ανακαλύφθηκε το 1500 μ.Χ. περίπου στην Β. Αμερική και ήλθε στην Ευρώπη από τον JEAN NIKOT δεν άργησε να γίνει συνήθεια σαν ενέργεια απόλαυσης, ηρεμίας, ευχαρίστησης και εκφρασής κοινωνικής ζωής με αρχή τις πλουσιότερες τάξεις και ύστερα, όταν μειώθηκε η τιμή του, μετά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο, σε όλο τον κόσμο.

Τα τελευταία χρόνια μετά την ευρύτατη διάδοσή του, άρχισαν να φαίνονται τα αρνητικά στοιχεία με εμφάνιση άγνωστων κύρια σωματοκόν ασθενειών που συνέχισαν πολ-

λαπλασιάζονται. Επιπλοκές που δεν παρουσίαζαν καμιά σημασία, έγιναν ζωτικά προβλήματα για την υγεία των ανθρώπων. Κύρια φάνηκε η ψυχολογική εξάρτηση που έφθασε σε επίπεδα πραγματικού πάθους και το περίεργο αποδείχθηκε ευμετάσθητη συνήθεια που περνά από άτομο σε άτομο με πολλή ευκολία.

Σήμερα έχουμε φθάσει στην Ελλάδα (!!) σε ανήλικο πληθυσμό 15 — 18 χρονών να καπνίζουν τα 54, 1% των κυριτσών και το 45,9% των αγοριών. Στις ΗΠΑ (απ' όπου

Το κάπνισμα προκαλεί προοδευτικά καταστροφή του αναπνευστικού συστήματος με αποτέλεσμα την χρόνια βρογχίτιδα των καπνιστών και την μείωση όλων των δεικτών της αναπνευστικής λειτουργίας. Έτσι: εξηγούνται: η ελαττωμένη απόδοση, η δυσφορία, ο βήχας, η άφθονη απόχρεμψη, το γρήγορο λαχάνισμα, το βρογχικό άσθμα των καπνιστών. Στο καρδιαγγειακό η νικοτίνη αυξάνοντας την έκκριση της αδρεναλίνης, προκαλεί έμμεσα αύξηση της αρτηριακής πίεσης, αύξηση των λιπαρών οξέων στο αίμα, της χοληστερίνης και της συγκολλητικότητας των αιμοπεταλίων.

Έτσι φθάσαμε σήμερα να ξέρουμε ότι: α) προκαλεί αθηρογένεση και ειδικότερα το έμφραγμα, β) τον πνευμονικό καρκίνο, γ) την χρόνια βρογχίτιδα και την αναπνευστική ανεπάρκεια, δ) εξάρτηση.

Επομένως η γνώση αυτή πρέπει να διαδοθεί σε όλο τον κόσμο και εάν δεν υπάρχει ανταπόκριση πρέπει να πούμε ότι υπάρχει ΠΑΘΟΣ.

Πάθος που χαρακτηρίζεται από την ανικανότητα αυτοκυριαρχίας, πνευματικού ελέγχου των πράξεών μας και αδιαφορίας για την υγεία των συνανθρώπων μας.

(Μικρή φέρωση στο 1983: που η Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας το χαρακτήρισε σαν έτος προβολής του καπνίσματος ως αντικοινωνικού χαρακτηριστήρα).

Των:
Γουσοπούλου Σταύρου και
Γουσοπούλου Νικολάου

έχουμε τις πιο έγκυρες στατιστικές μελέτες) καπνίζουν στον συνολικό πληθυσμό σε αναλογία 3:1. Είναι γεγονός ότι: στις ΗΠΑ το 1950 πέθαναν από τον καρκίνο των πνευμόνων 18.300 άτομα, το 1962 11.000 και το 1982 από την ίδια αιτία 111.000 άτομα. Και δεν είναι μόνο ο καρκίνος των πνευμόνων που προκαλείται από το κάπνισμα αλλά και το έμφραγμα μυοκαρδίου, και η αρτηριοπάθεια και μια γενική προδιάθεση για μεγαλύτερη νοσηρότητα. Η έρευνα που έγινε από την Παγκόσμια Επιτροπή για το κάπνισμα, απέδειξε ότι: οι άνδρες που καπνίζουν παρουσιάζουν αυξημένη θνησιμότητα κατά 70% σε σχέση με αυτούς που δεν καπνίζουν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Το φλαμούρι του Βερμίου

Πριν από πολλά χρόνια και συγκεκριμένα τον Ιούλιο του 1970 βρέθηκε για πρώτη φορά στο Βέρμιο. Επρόκειτο για μια σύντομη εξερευνητική αποστολή που αποσκοπούσε στον εντοπισμό της αρωματικοφαρμακευτικής γλωρίδας που αυτοφύεται στο βουνό αυτό. Από την επίσκεψη αυτή στο επιβλητικό Βέρμιο διαπιστώθηκε ότι η γλωρίδα του είναι πλούσια σε αρωματικά και φαρμακευτικά φυτά. Οι ποσότητες όμως των φυτών αυτών, εκτός από ελάχιστες εξαιρέσεις, είναι πολύ μικρές. Από τα φυτά αυτά αναφέρουμε τα κυριότερα που είναι: Το τσάι του βουνού, το φλαμούρι, το θυμάρι, το σαλίπι, η δακτυλίτιδα, ο ξαμπούκας, το φασκόμηλο, το αγριμόνιο, το υπερικό, η μελεντόνα, η μικρομέρια κι άλλα πολλά. Από όλα τα παραπάνω εκμεταλλεύσιμα είναι το τσάι του βουνού που συναντάται σε υψόμετρο πάνω από 1.000 μ., το φασκόμηλο που βρίσκεται στην περιοχή της Ζωοδόχου Πηγής και το φλαμούρι. Το τελευταίο βρίσκεται διάσπαρτο σε μεγάλη έκταση μεταξύ των τοποθεσιών «Ιταλικά» και «Ψαλλίδια» που έχουν υψόμετρο 600 και 750 μ. αντίστοιχα. Η φυτοκοινωνία μέσα στην οποία αναπτύσσονται οι φλαμουριές αποτελείται κυρίως από δέντρα καστανιάς, δρυός και γαύρου. Τα πιο πολλά δέντρα της φλαμουριάς είναι μεγάλα και γι' αυτό είναι δύσκολη η συλλογή του τίλιου. Για να γνωρίσουν καλύτερα οι αναγνώστες της «Νιάουστας» τη φλαμουριά παραθέτουμε τα παρακάτω στοιχεία:

Η φλαμουριά που ο λαός την ξέρει και ως φιλόρα, τίλιο, φιλούρα, φλαμούρι, λίπα, φιλουριά

και ακόμα σφεντάμι, είναι δέντρο που ήταν γνωστό και στην αρχαιότητα. Ο Θεόφραστος που θεωρείται ένας από τους καλύτερους βοτανολόγους της αρχαίας εποχής (372 - 287 π.Χ.), αναφέρει δύο είδη φλαμουριάς. Την αρσενική και τη θηλυκή. Από τη φλαμουριά χρησιμοποιούνται τα άνθη και τα παράνια φυλλαράκια (βράκτια) που είναι ένα πα-

Του κ. Βύρωνα Σκρουμπή Γεωπόνου

λίο «οικογενειακό» φάρμακο για την ανακούφιση από το βήχα και τη βραχνάδα. Στη λαϊκή φαρμακολογία αναφέρεται ως αντιβηχικό, εφιδρωτικό, σπασμολυτικό, μαλακτικό και αντικαταρροϊκό. Τέλος θεωρείται ως ευστόμαχο και ανακουφιστικό των αναπνευστικών ροών. Ο μαλακός εσωτερικός ιστός του κορμού χρησιμοποιόταν από τους αρχαίους ως αντισηπτικό και για την επούλωση των πληγών. Αναφέρεται ότι το μέλι που προέρχεται από τα άνθη της φλαμουριάς είναι πολύ θρεπτικό. Το ξύλο της είναι μαλακό και χρησιμοποιείται για ξυλόγλυπτα, έπιπλα, σπέρτα κλπ.

Στην Ελλάδα υπάρχουν τα εξής τρία είδη φλαμουριάς με τα επιστημονικά τους ονόματα 1) *TILIA CORDATA* MILL ή *TILIA PARVIFLORA* ERVR που βρίσκεται στα δάση της Μακεδονίας και Θράκης, 2) *TILIA PLATYPHYLLOS* SCOP. ή *TILIA GRANDIFLORA* EHRH, που τη συναντάμε στα δάση της Πελοποννήσου και λίγο βορειότερα, 3) *TILIA TOMENTOSA* MOENCH ή *TILIA ARGENTEA* DESF. που βρίσκεται στα δάση της Θράκης, Μακεδονίας,

Ηπείρου, Θεσσαλίας και Ήβοι-ας.

ΠΟΛΛΑΠΛΑΣΙΑΣΜΟΣ

Η φλαμουριά πολλαπλασιάζεται με σπόρο και παραφυάδες. Ο σπόρος που είναι πολύ μικρός πρέπει να σπέρνεται αμέσως μετά τη συλλογή, γιατί χάνει εύκολα τη φυτρωτική του ικανότητα. Όταν όμως δεν σπαρεί αμέσως για να διατηρηθεί πρέπει μόλις συλλεγεί να απλωθεί σε ξηρό αεριζόμενο μέρος για να ξηραθεί καλά.

Ο άλλος τρόπος πολλαπλασιασμού είναι οι παραφυάδες που αναπτύσσονται κοντά τον κορμό και όταν ξεριζωθούν αποτελούν ένα πολύ καλό υλικό. Επίσης κάτω από τα μεγάλα δέντρα φυτρώνουν αρκετοί σπόροι που πέφτουν απ' αυτά κι έτσι δημιουργούνται νεαρά φυτά που επίσης είναι πολύ καλά για πολλαπλασιασμό.

ΔΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΦΛΑΜΟΥΡΙΑΣ

Επειδή όπως αναφέραμε από τα άνθη της φλαμουριάς παρασκευάζεται ένα πολύ καλό και υγιεινό ρόφημα που χρησιμοποιείται ευρύτατα από πολύ κόσμο τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό, το δέντρο αυτό πρέπει να τύχει ιδιαίτερης προσοχής. Από τα δέντρα της φλαμουριάς που υπάρχουν στα δάση της πατρίδας μας μπορούν να συλλεγούν μεγάλες ποσότητες πόσο για την εσωτερική αγορά, όσο και για εξαγωγή.

Για να υπάρχει κάθε χρόνο παραγωγή και να μη καταστρέφονται τα δέντρα, η συλλογή πρέπει να γίνεται με προσοχή, αποκόπτοντας μόνο τα άνθη, με τα

Μικροπολλαπλασιασμοί

Ο Μικροπολλαπλασιασμός ή Ιστοκαλλιέργεια είναι ένας νέος τρόπος πολλαπλασιασμού των φυτών κατά τον οποίο πολύ μικρά μέρη του φυτού π.χ. κορυφές βλαστών ή ριζών, φύλλα ή τμήματα φύλλων, μίσχοι, άνθη, ανθήρες και γύρη αποθήκες και έμβρυα, μεριστώματα, κύτταρα χλωροπλάστες κ.ά. καλλιεργούνται ασηπτικά μέσα σε δοκιμαστικούς σωλήνες, ή ειδικά βάζα ή κωνικές φιάλες κ.ά. που περιέχουν θρεπτικά διαλύματα (σακχαρόζη, μικρό και μακροστοχεία, ορυόνες, βιταμίνες, άλας κλπ.).

Γενικά η ιστοκαλλιέργεια θεωρείται σαν η ιδανική μέθοδος του αγενούς πολλαπλασιασμού για φυτά που είναι δύσκολο να πολλαπλασιασθούν με σπόρο ή με συνήθεις μεθόδους του αγενούς πολλαπλασιασμού. Το κύριο πλεονέκτημα της μεθόδου αυτής είναι ότι: είναι δυνατή η παραγωγή πολύ μεγάλου αριθμού φυτών (που στη θεωρία είναι πανομοιότυπα) από ένα περιορισμένο αριθμό μητρικού υλικού. Π.χ. πάνω από 1.000.000 φυτά φράουλας μπορούν να παραχθούν μέσα σε ένα χρόνο από μία κορυφή. Γι' αυτό το λόγο η τεχνική του μικροπολλαπλασιασμού, εφαρμόζεται σε μεγάλη έκταση για τον πολλαπλασιασμό της φράουλας, Σπαραγγιού, Κουνουπιδίου, Λάχανου, Καρότου, Ροδακινιάς (GF 677) Μηλιάς, Ορχιδέας, Βιγγίνιας κ.ά.

Η ιστοκαλλιέργεια επίσης εφαρμόζεται για φυτά όπου:

1. Οι συνήθεις μέθοδοι πολλαπλασιασμού είναι πολύ θραδαίς ή αδύνατοι π.χ. PALMACEAE (OIL PALM).

2. Επιδιώκεται η παραγωγή ε-

νός κλώνου καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου π.χ. φράουλα.

3. Στη Γενετική:

- α) Για την πρόληψη απώλειας γενετικών ιδιοτήτων εξ' αιτίας ενός εκφυλισμού του εμβρύου χωρίς κα-

Του Κώστα Τσιπουρίδη Γεωπόνου

τά την ανάπτυξη του καρπού (Η πρόληψη της απώλειας γίνεται με την καλλιέργεια των απομεμονωμένων εμβρύων π.χ. αποθήκες τομάτας, Ροδακινιάς, Τριανταφυλλιάς.

- β) Για την παραγωγή απλοειδών φυτών από ανθήρες (γύρη) ή από καλλιέργεια ωοθηκών.

- γ) Για τη διατήρηση τους σε θρεπτικό διάλυμα καλλιεργούμενων ιστών σε χαμηλή θερμοκρασία 2—40C° που αποτελεί Γενετική Τράπεζα.

ζα για μελλοντικά πειράματα

4. Για την εξάλειψη ασθενειών (των βακτηριών, νηματωδών) από φυτικό υλικό διότι όπως ο GIBBES και H. (1976) τα μεριστώματα των κορυφών των βλαστών περιέχουν λίγο ή καθ' ύλην αν καλλιεργήσουν πικρό διάλυμα μερισμάτων κορυφών μολυσμένων φυτών λίγοι ή κανένα από τα που θα παραχθούν. Ιδανικότερα ο μικροπολλαπλασιασμός με θερμοθεραπεία (διαφυγμάτων σε θερμοκρασία 37C° για μερικές εβδομάδες) ποτελέσματα γίνονται π.χ. οι περισσότεροι ιοί έχουν εξαιρεθεί με τη μεριστοματικού πολλαπλασιασμού με θερμοθεραπεία (θερμολυτική κηλίωση της μεμβράνης της κυτταρικής κ.ά.).

Το φλαμούρι του Βερμίου

παράνθια φύλλα κι όχι ολόκληρα κλαδιά όπως γίνεται συνήθως. Για το σκοπό αυτό πρέπει να οργανωθούν ειδικά συνεργεία συλλογής που να είναι εξοπλισμένα με τα κατάλληλα εργαλεία (σκάλες, ψαλλίδια κλπ.) ώστε να συλλέγουν με επιμέλεια και στην κατάλληλη εποχή το προϊόν. Παράλληλα πρέπει να δημιουργηθούν και κατάλληλοι χώροι για την ξήρανση (υπόστεγα κλπ.). Έτσι το προϊόν που τελικά θα παράγεται θα είναι ελεγχτής ποιότητας και η τιμή

του μεγάλη. Εκτός από την αξιοποίηση των δέντρων πρέπει να αρχίσει και η δημιουργία δέντροστοιχιών κοινωτικών, επαρχιακών, οδικών δρόμων, όπως σ' άλλες χώρες της Ελλάδας. Με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται η αντιμετώπιση της ομορφιάς που θα πλαισιώσει τους δρόμους οι φιλόδοξοι δημιουργήσουν κι ένα πνεύμα κατοίκους των κοινωτήτων από τα δέντρα ανθών τους. Η αξία να γίνει από το Βέρμιο

Τὰ φυτὰ τῶν ἐσωτερικῶν χώρων καὶ ἡ φροντίδα τους

Ἡ φίλη μου ἡ Κατερίνα ἔχει ἓνα μεγάλου παρὰ πονο. Παρ' ὅλο που αγαπάει υπερβολικὰ τὰ φυτὰ, δεν μπορεῖ νὰ τα διατηρήσει σπῆτι της παρὰ μόνο γιὰ ἐλάχιστο χρονικὸ διάστημα.

Εἶναι περιέργου, ἀλλὰ τὰ φυτὰ φαίνεται νὰ μακροζοοὺν με ορισμένους ἀνθρώπους ἐνῶ νὰ πεθαίνουν γρήγορα με ἄλλους. Το φαινόμενο αὐτὸ οφείλεται κατὰ κύριο λόγο στον τρόπο που τὰ φροντίζουμε. Δεν ἀρκεῖ το πότισμα καὶ ἡ λίπανση των φυτῶν γιὰ τὴ σωστὴ τους ἀνάπτυξη. Εἶναι καὶ ἄλλοι παρὰ τῶν τεσ που παίζουσι σημαντικὸ ρόλο στη μακροζωία τους.

— Τίποτε ἓνα παραμῦθι, του χαμένου πύθικου καὶ του ἀγοριού που τον θόρε, που θα μας βοηθήσει πολὺ στο νὰ καταλάβουμε τις ἀνάγκες που πρέπει νάχουμε με τὰ φυτὰ μας. Ὅταν ρώτησαν τ' ἀγόρι πὼς θόρε τον πύθικου αὐτὸ ἀπάντησε «...φαντάστικα ὅτι ἦμιον ἰγὼ ο πύθικος καὶ μετὰ σκέρτικα που θα πῆγαίνα σαν πύθικος. Πῆγα λοιπὸν στο μέρος αὐτὸ καὶ ο πύθικος ἦταν ἐκεῖ». Ἀν φανταστοῖμε λοιπὸν, ὅτι καὶ εμεῖς εἴμαστε φυτὰ καὶ θ' ἀνακαλύψουμε καθε ἀπαιτήσή τους.

— Πρῶτα - πρῶτα, το χῶμα στο ὁποῖο ἀναπτυσσόμεστε εἶναι τελείως ξεκομμένο ἀπὸ τὴ γῆ. Ἐτσι εἴμαστε ἀπονωμένοι σε μια γλίστρα. Ἀκόμη εἴμαστε μέσα σ' ἓνα δομάτιο που ποτὲ δεν θόρε. Τα φύλλα μας ποτὲ δεν ἀισθάνονται τὴν πρωινή ἢ ἀπογευματινὴ δροσιά καὶ δεν ἀναπνέουμε τον καθαρὸ ἀέρα. Ὅταν οὖν ρίζες μας ἀπορηθῶν ὅλο το νερὸ ἀπὸ το χῶμα της γλίστρας, το χῶμα ξεραίνεται καὶ πολλές φορὲς σκάζει. Το χειμῶνα, μπορεί νὰ κάνει υπερβολικὴ ζέση τὸ πρῶτὸ στο δομάτιο που βοισκό-

μαστε καὶ τὴ νύχτα ἡ ἀτμόσφαιρα νὰ εἶναι παγωμένη. Τὴ μια μέρα, επειδὴ ἀνθήσαμε καὶ εἴμαστε πολὺ ἄμορφο, μπορεί νὰ στολήσουμε το τραπέζι, τὴν ἄλλη το παρὰ πονο καὶ τὴν παρὰ πονο το μπαλκόνι. Μερικὲς μέρες ἔχουμε τὴν ἀίσθηση ὅτι κανένας δεν μας φροντίζει, ἐνῶ ἄλλες φαίνεται πὼς ο καθενας μέσα στο σπῆτι νὰ νοιάζεται γιὰ μας. Το πρῶτὸ μας ποτίζει ἡ μαμά, τ' ἀπόγευμα ἡ κορη μας ρίχνει λίγο νεράκι καὶ το θρόν ο πατέρας ρίχνει το υπόλοιπο νερὸ ἀπὸ το ποτήρι

Της Ὑλγας Ἰακωβίδου Γεωπόνου

του. Ἐτσι, μερικὲς μέρες οὖν ρίζες μας κολιμποῦν στο νερὸ, ἐνῶ ἄλλες εἶναι τόσο στεγνὲς ὅσο ἡ σκῆνη. Τις περισσότερες φορὲς μεγαλώνουσι με γρήγορα ἐξαντλώντας ὅλα τα συστατικὰ που μπορεί νὰ μας δώσει το χῶμα καὶ ἀρχίζουμε νὰ τρώμε το ἴδιο το χῶμα. Κι ὅμως, κανεὶς δεν σκέρτεται νὰ μας μετατρέψει σε μεγαλύτερες γλάστρες με καινούργιο χῶμα. Ἄλλες φορὲς πάλι, ἰδίως ἀπὸ το φθινόπωρο μέχρι τις ἀρχὲς της ἀνοιξης χρειάζομαστε ἀνάπαυση καὶ οὖν νοικοκυρὲς συνεχίζουν νὰ μας ρίχνουσι λίπασμα γιὰ νὰ μεγαλώσουμε γρήγορα. Εἶναι μια δύσκολη ζωὴ που μπορούμε ν' ἀνεχθοῖμε γιὰ λίγους μῆνες μόνον καὶ ἔτσι πεθαίνουμε.

— Ἐβαλα σε προσωπικὴ βίωση το ὅλο θέμα γιὰ τὸν πρῶτο νὰ ξεχνάμε ὅτι τὰ φυτὰ εἶναι ζωντανοὶ οργανισμοί, ὅπως οὖν ἀνθρώποι καὶ τὰ ζῷα, ἀναπνέουσι καὶ χρειάζονται νερὸ καὶ φαγητό. Ὅταν πρέπει νὰ μεταφερθοῦν ἔξω ἀπὸ το φυσικὸ τους περιβάλλον, ὅπως συμβαίνει με τὰ φυτὰ ἐσωτερικῶν χώρων, τότε χρειάζονται ἐιδικὲς φροντίδες καὶ προσοχή. Τα φύλλα

τους πρέπει νὰ εἶναι καθαρά καὶ ὅχι σκονισμένα γιὰ νὰ μποροῦν ν' ἀναπνέουσι. Χρειάζεται καὶ ἐιδικὴ τροφή καὶ πονο - πονο, Γενικὰ τὰ φυτὰ πρέπει νὰ φροντίζονται ὅπως τὰ παιδιὰ.

— Ἀς δοῖμε τι πρέπει νὰ κάνουμε γιὰ νὰ καλύψουμε τις ἀπαιτήσεις που ἔχουν τὰ φυτὰ σε ἀέρα, τροφή, νερὸ, πονο καὶ ἄλλες φροντίδες.

Καὶ πρῶτα ἀπ' ὅλα ο ἀέρας:

— Νὰ ἀνοίγετε πάντα το παρὰ πονο του δοματίου που ἔχετε τὰ φυτὰ σας κατὰ τὴ διάρκεια της ἡμέρας, ἀκόμη καὶ τον χειμῶνα. Μὴν ἔχετε ὅμως ἀνοικτὰ συνεχῶς τὴν πόρτα καὶ το παρὰ πονο γιὰ τὸ ρεύμα που δημιουργεῖται εἶναι πολὺ ἐπικίνδυνον γιὰ τὰ φυτὰ σας. Μπορεῖ νὰ πεθάνουν ἀπὸ τὴν παγωνιά το χειμῶνα ἀλλὰ τις περισσότερες φορὲς «σκοτώνονται» ἀπὸ τὰ ψυχρὰ ρεύματα. Γι' αὐτὸ, με καθε τρόπο πρέπει ν' ἀποφεύγονται τὰ ρεύματα αὐτὰ γιὰ τὸ εἶναι θανατηφόρα.

— Το πονο εἶναι ἓνας ἄλλος παρὰ πονο που πρέπει πάντα νὰ παίρνομε ἀπ' ὅρη μας γιὰ τὸ εἶναι ἡ πηγή της ζωῆς. Τα περισσότερα φυτὰ αγαποῦν το πολὺ πονο ὅπως ο κρότωνας, ο ρίζος, τὰ γεράνια. Ἐνῶ ὑπάρχουσι ἄλλα που ἀντέχουσι καὶ σε λιγότερο καλὲς συνθήκες ὅπως οὖν ὁ λῶγγος, το χλωρόφυτο κλπ. κλπ. Ἡ ἔλλειψη ἰκανοποιητικοῦ πονο καὶ τὸν πῶνα, καὶ τὰ κάνει πιο λεπτὰ καὶ μακρύνει πολὺ τους βλαστούς, ἀδυνατίζοντας ἔτσι το φυτὸ. Ἀν λοιπὸν δεῖτε αὐτὰ τὰ συμπτώματα, νὰ ξέρετε ὅτι οὖν φωτιστικὲς συνθήκες στο μέρος που βάλατε τὰ λουλούδια σας δεν εἶναι καλὲς καὶ πρέπει νὰ τ' ἀλλάξετε μέρος, δάζοντας τὰ σε πιο φωτεινὰ σημεία.

— Το νερὸ εἶναι το ἀπαραίτητο στοιχεῖο γιὰ τὰ φυτὰ γιὰ τὸ εἶναι το κύριο συστατικὸ τους. Ἀλλὰ ὅμως δεν χρειάζονται υπερβολικὸ νερὸ

Ἀραιώμα μῆλων μέ χημικὰ μέσα

— Διατηρώ ένα κτήμα στο Ροδόχωρι ἀπὸ μὲνιές ποικιλίας Στάγκων Ντελίτσιους και με επικονιαστή Γκόλντεν Ντελίτσιους. Φέτος οι μὲνιές καρποδέσανε υπερβολικά. Αὐτὸ το γεγονός ἦταν ἕνας πραγματικὸς πονοκέφαλος. Δεν ἦταν για μένα εἰκόλο να διαθέσω πολλὰ «εργατικά χέρια» για να αραιώσω τα μικρὰ καρπῖδια. Ἐτσι στέφθηκα να χρησιμοποιήσω κάποια χημικὴ ουσία για να πραγματοποιήσω «αραιώμα καρπῶν με χημικὰ μέσα». Εἶχα ὑπόψη τις πειραματικὲς ἐργασίες των γεωπόνων Οδ. Ντινόπουλου και Αθηνᾶς Μάϊνου του Ινστι-

τούτου Φυλλοβύλων Δένδρων, και τα σχετικὰ ἄρθρα του περιοδικοῦ «Νιούστα». Τὴν ἀπόφασή τὴν τήρησα ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπιμονή του

Του Γιάν. Ευθυμιᾶδου

Γιάν. Κασιδιᾶ ο οποίος με ὑπέδειξε τὴν χρησιμοποίησή σκευάσματος Σεβίν. Ψέκασα ὅλα τα δένδρα, κυριολεκτικῶς τα ἔλουσα, χρησιμοποιώντας τὴν δόση 1 λίτρ. Σεβίν στο δυτίο (ἕνας τόνος). Ἡ αραιωτικὴ δρῶση του φαρμάκου φάνηκε καθαρὰ ὕστερα ἀπὸ μια εβδομάδα. Τα

αποτελέσματα υπήρξαν εντυπωσιακά. Πέτιχα αὐτὰ που ζητούσα. Μπορῶ να πῶ, πως οι κορυφές και γενικὰ το ἀνώτερο τμήμα των δέντρων ἤθελαν λίγο παραπάνω αραίωμα.

— Τὴν ἐπαμένη του ψεκασμοῦ ἐβίβρεξε. Ἡ βροχή που ἐπακολούθησε, φαίνεται ὅτι δεν ἐπέδρασε στὴν αποτελεσματικότητά του Σεβίν.

— Ο ψεκασμὸς πραγματοποιήθηκε, ὅταν οι περισσότεροι καρποὶ εἶχαν διάμετρο 10 — 13 χιλιοστά. Εἶχαν το μέγεθος ἐνὸς μπαξιλοῦ.

— Οι καρποὶ που ἔμειναν ἀποκτῆσαν ὅλοι «εμπορικὸ μέγεθος».

Τὰ φυτὰ τῶν ἐσωτερικῶν χώρων καί ἡ φροντίδα τους

γιατί αὐτὰ καταστρέφει. Χαρακτηριστικὸ σημάδι τῆς υπερβολικῆς ποσότητας νεροῦ εἶναι τὸ ὅτι τα φύλλα γίνονται πολὺ μαλακά, κιτρινίζουν και πέφτουν. Εἶναι λίγο δύσκολο να καθορίσουμε τὸ πόσο συχνὰ πρέπει να ποτίζουμε τα λουλούδια μας. Ὑπάρχει ὅμως ἕνα κριτήριο που μπορεῖ να μας βοηθήσει. Βυθίζουμε τὸ δάχτυλό μας στο χώμα τῆς γλάστρας και ὅταν αὐτὸ δεν κολλᾷ στο δάχτυλό τότε θέλει πότισμα. Εἶναι καλλίτερα να ποτίζουμε με λίγο νερὸ και συχνά. Παύνοντας ὑπ' ὀψή μας τὴν ἐποχὴ και τὴ βλάστηση. Τὸ χειμῶνα πρέπει ν' αραιώνουμε τα ποτίσματα για ν' ἀρρήσκουμε τὸ ρητὸ να ξεκουραστεῖ.

Τὸ νερὸ που θα χρησιμοποιήσουμε για πότισμα δεν πρέπει να εἶναι πολὺ κρύο γιατί μπορεῖ να προκαλέσει διάρρηξη ὑσώρευσης συμπτῶματα, ὅπως καρτεῖ κηλίδες στα φύλλα, οὔτε και να περιέχει πολὺ αἰθέριο.

Ακόμη πρέπει να θυμιάσουμε κάτι. Τα φυτὰ χρειάζονται σίγουρα ἡλίου, ἀλλὰ ο ἥλιος μπορεῖ να εἶναι καταστροφικὸς με τὴ θερμότητα

που ἀναπτύσσει.

Τα φυτὰ σας μποροῦν να διατηρηθοῦν για πολὺ μεγάλο χρονικὸ διάστημα και σε καλὴ κατάσταση ἀν ἀκολουθήτε συχνὰ ὁρισμένους ἀπαραίτητους φροντίδες γι' αὐτὰ.

— Ν' ἀφαιρεῖτε τα μαραμμένα ἢ κατεστραμμένα φύλλα και λουλούδια.

— Να πλένετε συχνὰ τα φύλλα, για να τ' ἀπαλλάξετε ἀπὸ τις σκόινες πούχουν καθίσει πάνω τους. Αὐτὸ μπορεῖ να γίνεῖ εἴτε δάζοντας ὅλο τὸ ρητὸ κάτω ἀπὸ τὸ ντοῖς εἴτε χρησιμοποιώντας τὸ ποτιστήριο σας στὴ θεράντα. Ἀν θέλετε τα φύλλα των φυτῶν σας να λάμπουν, καθυρίστετα μ' ἕνα κομμάτι βαμβάκι δοτηγμένο σε μύζα.

— Να λιπαίνετε τα φυτὰ σας σε περιόδους που αὐτὰ ἀναπτύσσουν τα φύλλα και τα λουλούδια δηλ. ἀπὸ τις σκῆς τῆς ἀνοίξης μέχρι τις ἀρχές του ριθινώματος.

— Ποτὲ ὅμως μη βάζετε λίπασμα σε ξηρὸ χώμα γιατί θα κάψει τις ρίζες του διψασμένου φυτοῦ.

— Μην υπερβεῖτε τις δόσεις λιπασματος που προτείνει ο κατασκευαστὴς γιατί θα κάψει τὸ ρητὸ

σας. Ἀν σκεφτεῖ κάτι τέτοιο προσπαθεῖστε να τὸ σώσετε ριχνοντάς του πολὺ νερὸ ἢ μεταφυτεύοντάς το.

— Ὅταν οι βλαστοὶ των φυτῶν σας μεγαλώσουν πολὺ ἔχοντας ριζεῖ τα κάτω φύλλα τους μη διατάσετε να κόψετε τὴν κορυφή πάνω ἀπὸ ἕνα μᾶτι. Ἐτσι τὸ ρητὸ σας θα βγάλει καινούργιους βλαστοὺς και φύλλα και θ' ἀποκτήσετε κι ἕνα καινούργιο ρητὸ ρυτεύοντας τὴν κορυφή σ' ἕνα ελαφρὸ χώμα.

— Κατὰ τὴ διάρκεια του χειμῶνα ἀπομακρύνετε τα φυτὰ σας ἀπὸ τις σόμπες, τα κολοιμητῶ κ.τ.λ.

— Μεταφυτεύετε τα ρητὰ σας σε μεγαλύτερες γλάστρες ὅταν οι ρίζες ἔχουν ἀναπτυχθεῖ τόσο πολὺ που να μην τ' ἀρῇσκουν να μεγαλώνουν πια, και να βγαίνει μικρὰ φύλλα. Οι μεταφυτεύσεις γίνονται συνήθως τὸ ριθινώματι ἢ τὴν ἀνοίξει.

Τελειώνοντας θάθελα να σας πῶ κάτι που ἴσως δεν ξέρετε. Τα φυτὰ αἰσθάνονται και καταλαβαίνουν ἀν τ' ἀγαπᾶτε και τα φροντίζουμε με ἀγάπη ἢ ἀδιαφοροῦμε για τὴν ὑπαρξή τους. Γι' αὐτὸ δείξτε τα τὴν ἀγάπη σας.

γείας.

Η μικρή ανάπτυξη των δέντρων επιτυγχάνεται με δύο τρόπους:

α) Χρησιμοποιώντας υποκείμενα νάνα (M9 και M26) ή ημινάνα (M7 και MM106).

β) Χρησιμοποιώντας κλώνους του τύπου «Σπούρ» (SPURS).

α) NANA ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ

Οι ποικιλίες μηλιάς μπολιασμένες στα διάφορα υποκείμενα αποκτούν διαφορετικό μέγεθος. Την μεγαλύτερη ανάπτυξη την παίρνουν όταν μπολιασθούν σε σπορόφυτο (σπόροι από φρίκι, αγριόμηλο κλπ.) ή σε ζωηρά υποκείμενα (MM 104, MM109, M25 κλπ.), την μικρότερη ανάπτυξη όταν μπολιασθούν επάνω σε υποκείμενα M27 (το πιο νάνο υποκείμενο). Η ποικιλία Ρέντ Ντελίτσιους (DELICIOUS ROUGE) όταν μπολιαστεί στα διάφορα υποκείμενα αναπτύσσεται, ως εξής, σε σύγκριση με την ανάπτυξη που παίρνει όταν μπολιασθεί επί σποροφύτου.

α) επί	M27	15%	περίπου
β) επί	M 9	30%	περίπου
γ) επί	M26	40%	περίπου
δ) επί	M 7	50%	περίπου
ε) επί	MM106	60%	περίπου
ς) επί	MM111	70—75%	περίπου
ζ) επί	σπορόφυτου	100%	περίπου πλήρης ανάπτυξη

— Κάθε υποκείμενο φρενάρει περισσότερο ή λιγότερο την ποικιλία. Κάθε υποκείμενο δεν φρενάρει στο ίδιο ποσοστό τις διάφορες ποικιλίες. Υπάρχουν διαφορές. Όλες οι ποικιλίες δεν έχουν την ίδια βοτανική συγγένεια με τα διάφορα υποκείμενα.

DARD). Ένα παράδειγμα από την ποικιλία Ρέντ Ντελίτσιους (DELICIOUS ROUGE): Στάρκιμσον (STARKIMSON) τύπος Σπούρ Στάρκιν (STARKING) τύπος Στάνταρ

— Γενικώς οι κλώνοι και οι ποικιλίες σπούρ αποκτούν ιδιαίτερο ενδιαφέρον στη Δεντροκομία για τους παρακάτω λόγους: Παρουσιάζουν ένα νανισμό αξιόλογο και έχουν μία περιορισμένη φυλλομάζα. Έχουν μικρότερη ανάπτυξη συγκριτικά με τον τύπο τον κανονικό (Στάνταρ) περίπου 60 - 70%. Τα καρποφόρα όργανα βρίσκονται επί των βραχιόνων σε πυκνή διάταξη και καλύπτουν όλο σχεδόν το μήκος των βραχιόνων. Η ζώνη καρποφορίας των καρποφόρων οργάνων παραμένει σταθερή και αμετακίνητη.

— Τα δέντρα σπούρ δεν δημιουργούν προβλήματα στην καρπόδεση. Δεν εμφανίζουν ζωηρή θλάσηση και ούτε λαϊμάργους γι' αυτό δεν δημιουργούν προβλήματα στο κλάδευμα. Επειδή έχουν περιορισμένη ανάπτυξη, ενδείκνυται να μπολιαζονται σε υποκείμενα που έχουν κάποια ζωηρότητα. Επειδή καρποδένουν πολύ, απαιτείται αραίωμα. Αν δεν γίνει αραίωμα υπάρχει κίνδυνος, η επόμενη χρονιά της υπερβολικής καρποφορίας να είναι χρονιά ακαρπίας (παρενιαυτοφορία). Το αραίωμα μπορεί να γίνει θαυμάσια με γημικά μέσα χρησιμοποιώντας Σεβίν ή Ροντοσίξ.

— Οι ετήσιοι βλαστοί είναι σχετικώς μικροί συγκριτικά με τον αντίστοιχο τύπο Στάνταρ και έχουν κοντά μεσογονάτια διαστήματα.

— Τα δέντρα σπούρ δεν παρουσιάζουν ευαισθησία στις καρποπτώσεις (ούτε την Άνοιξη, μερικές εβδομάδες μετά την καρπόδεση, ούτε το θέρος, ούτε πριν την συγκομιδή). Λε αναφέρουμε

ένα παράδειγμα: Φέτος κατά τον Μάιο δεν παρατηρήθηκε καρπόπτωση, στις μηλιές Στάρκριμ-
στον ακόμα και σε νεαρά δέντρα ηλικίας 2 - 3 ε-
τών. Αντίθετα παρατηρήθηκε καρπόπτωση σε
ζωηρές ποικιλίες και κλώνους ζωηρούς όπως εί-
ναι η Γκράννυ Σμίθ, Ιμπεριάλ, Ντελίτσιους κλπ.
Η υπερβολική περιποίηση των δέντρων (ενισχυ-
μέ η ζιζανιοκτονία λίπανση, αυστηρό κλάδεμα)

και η γονιμότητα του εδάφους αύξησαν το φαι-
νόμενο της καρποπτώσεως.

Στη Γαλλία η ομάδα Ντελίτσιους (DELICI-
OUS ROUGE) αντιπροσωπεύει σήμερα το 11%
της συνολικής παραγωγής μήλων. Στην περίπτω-
ση της Ντελίτσιους οι τύποι Σπούρ αντιπροσω-
πεύουν το 90ο/ο και οι τύποι Στάνταρ το 10ο/ο.

1. ΝΤΕΛΙΤΣΙΟΥΣ ΣΠΟΥΡ

Γουέλσπουρ
Κρίμσον μορσπούρ
Ρέντ Ντελίτσιους Σπούρ
Ρέντ Τσιφ (καμσπούρ)
Σπούρ Ρέντ Ντελίτσιους Κούπερ 4
Στάρκιν Ντελίτσιους Σπούρ
Στάρκριμστον
Τοπ Ρέντ Σπούρ 527 α) νάνο β) πολυνάνο κλπ.

WELLESPUR
CRIMSON MORSPUR
RED DELICIOUS SPUR
RED CHIEF (CAMSPUR)
PUR RED DELICIOUS COUPER 4
STARKING DELICIOUS SPUR
STARCRIMSON
TOPRED SPUR 527 α) NANISANT, β)
TRES NANISANT

2. ΓΚΟΛΝΤΕΝ ΝΤΕΛΙΤΣΙΟΥΣ ΣΠΟΥΡ

Γιέλλουσπουρ
Γιέλλου σπουρ χωρίς σκουριά
Γκόλντεν Οβίλ σπουρ
Γκόλντεν σπούρ
Στάρκ Γκόλντεν σπουρ
Φρέζιερ Γκόλντεν σπουρ κλπ.

YELLOW SPUR
YELLOW SPUR SANS RIGOSITE
GOLDEN AUVIL SPUR
GOLDEN SPUR
STARK GOLDEN SPUR
FREZIER GOLDEN SPUR

γ) ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΔΕΝΤΡΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΠΟΙΚΙΛΙΩΝ ΚΑΙ ΚΛΩΝΩΝ ΜΠΟ- ΛΙΑΣΜΕΝΩΝ ΣΕ ΔΙΑΦΟΡΑ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ

Υποκείμενο	Ποικιλία	Αναμενόμενη τελική ανάπτυξη του δέντρου (περίπου)
M 9 (30%) X	Ιμπεριάλ (100%)	30%
M 9 (30%) X	Στάρκριμστον (60%)	18%
M 26 (40%) X	Στάρκιν (100%)	40%
M 26 (40%) X	Γκράννυ Σμίθ (100%)	40%
M 7 (50%) X	Στάρκιν (100%)	50%
MM106 (60%) X	Στάρκριμστον (60%)	36%
MM106 (60%) X	Γκόλντεν Ντελίτσιους (100%)	60%
MM111 (75%) X	Γιέλλου Σπούρ (60%)	45%
Σπορόφυτα (100%) X	Στάρκιν (100%)	100%
Σπορόφυτα (100%) X	Στάρκριμστον (60%)	60%

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ: 1) Την μεγαλύτερη ανάπτυξη αποκτούν οι ζω-
ηρές ποικιλίες και οι κλώνοι τύπου Στάνταρ όταν μπολιασθούν σε σπο-
ρόφυτα.

2) Όλοι οι κλώνοι σπούρ δεν δίνουν τον ίδιο νανισμό. Όλες οι
ποικιλίες επίσης δεν έχουν την ίδια ζωηρότητα. Υπολογίσθηκε ότι η
ανάπτυξη γενικώς των δέντρων του τύπου σπούρ αντιστοιχεί στο 60%
των δέντρων του τύπου στάνταρ.

— Τα νάνο υποκείμενα
χρειάζονται αυξημένες περι-
ποιήσεις και καλλιεργητι-
κές φροντίδες (λιπάνσεις,
κανονικά λιπάσματα, υπο-
στηρίγματα κλπ.) και απα-
ραιτήτως γόνιμα εδάφη.

Ο ρόλος της κοπριάς στην αύξηση της γονιμότητας του εδάφους

— Η ανάπτυξη όλων των φυτών και φυσικά των δέντρων ως γνωστόν εξαρτάται από πολλούς παράγοντες. Ένας από τους πιο σπουδαίους είναι και το έδαφος. Απ' αυτό οι ρίζες των δέντρων θα απορροφήσουν το νερό και τα απαραίτητα θρεπτικά στοιχεία. Αναφέρουμε μερικά. Το άζωτο, τον φώσφορο και το κάλιο σε μεγάλες ποσότητες, τον σίδηρο, το ασβέστιο κλπ. σε μικρές σχετικές ποσότητες, το θόριο, τον ψευδάργυρο κλπ. σε ίχνη.

— Τα διάφορα εδάφη από πλευράς γονιμότητας διαφέρουν, άλλα είναι πλούσια και άλλα είναι φτωχά. Το ριζικό σύστημα (ρίζες, ριζίδια, ριζικά τριχίδια) στα γόνιμα και βαθιά εδάφη αναπτύσσεται ικανοποιητικά, θα έλεγε κανείς ότι επιτελεί άριστα την αποστολή του.

— Η γονιμότητα του εδάφους δεν εξαρτάται μονάχα από την περιεκτικότητά αυτού σε θρεπτικά στοιχεία. Η γονιμότητα είναι συνισταμένη πολλών παραγόντων. Συγκεκριμένα εξαρτάται από τα θρεπτικά στοιχεία και την ευνοϊκή μηχανική σύνθεσή του εδάφους, από την θερμοκρασία, την υγρασία και τον αερισμό, από τους μικροοργανισμούς και τις διάφορες ορμόνες ριζοβολίας που βρίσκονται στο έδαφος.

— Όταν οι παραπάνω παράγοντες συνδυασθούν με τις καλύτερες σχέσεις και αναλογίες η παραγωγικότητα των δέντρων θα φθάσει στο άριστο σημείο και θα έχουμε, σε τελευταία ανάλυση, το καλύτερο οικονομικό αποτέλεσμα.

— Η κοπριά όπως έχει διαπιστωθεί αυξάνει σε μεγάλο βαθμό την γονιμότητα του εδάφους. Η

μυστική. Η «χωνευμένη κοπριά» περιέχει αρκετά θρεπτικά στοιχεία. Στο σημείο αυτό υπερείς σημαντικά από τα χημικά λιπάσματα. Περιέχει κατά μέσο όρο:

άζωτο (N) 5 μέρη στα χίλια (5%)

φώσφορος (P₂O₅) 2,5 μέρη στα χίλια (2,5%)

κάλιο (K₂O) 5 μέρη στα χίλια (5%)

Περιέχει ακόμα αρκετά από τα σπάνια ιχνοστοιχεία.

— Η κοπριά προσθέτει στο έδαφος οργανική ουσία. Μεταβάλλει την φυσική σύνθεσή του εδάφους. Το κάνει πιο αεράτο. Διευκολύνει τον αερισμό, την στράγγιση και την κατεργασία του. Προσθέτει ακόμα πολλούς μικροοργανισμούς οι οποίοι αποσυνθέτουν τις διάφορες οργανικές ενώσεις και έτσι απελευθερώνονται τα διάφορα θρεπτικά στοιχεία τα οποία στη συνέχεια υπό αφομοιώσιμη μορφή θα τα πάρουν τα ριζικά τριχίδια των ριζών. Επίσης δίνει στο έδαφος ορμόνες ριζοβολίας βλαστήσεως και καρποφορίας.

— Όταν χρησιμοποιούμε την

κοπριά σε φυτά (δέντρα κλπ.) επιβάλλεται να είναι «χωνευμένη». Διότι η «αχώνευτη κοπριά» ευνοεί την ανάπτυξη των μικροοργανισμών που διασπούν τις οργανικές ουσίες και οι οποίοι παίρνουν το διαθέσιμο άζωτο του εδάφους για να φτιάξουν το σώμα τους. Έτσι λοιπόν τα δέντρα αυτά υποφέρουν από έλλειψη αζώτου γιατί το κλέψαν οι μικροοργανισμοί. Αργότερα φυσικά μετά τον θάνατο των μικροοργανισμών αυτών, το άζωτο πάλι θα είναι διαθέσιμο για τα δέντρα.

— Η λίπανση με κοπριά μπορεί να γίνει ατομική κατά δέντρο ή σ' όλη την επιφάνεια. Τι ποσότητα θα χρειασθεί αυτό εξαρτάται από την ηλικία των δέντρων, από την γονιμότητα του εδάφους, το είδος του εδάφους κλπ. Ενδεικτικά γράφουμε 2.000 με 3.000 κιλά το στρέμμα ή 50 κιλά κατά δέντρο σε οπωρώνα με ηλικιωμένα δέντρα.

— Ιδιαίτερη ευεργετική επίδραση ασκεί η κοπριά στα νεαρά δέντρα που τα δίνει ένα καλό ξεκίνημα για την ανάπτυξή τους, ιδιαίτερα στα σχετικά φτωχά εδάφη.

Τέσσερις τύποι καρποφορίας μηλιάς. 1. Σταόκμισον (τύπος Σπούρ). 2. Ρέν ντε Ρενετ. 3. Γκόλντεν Ντελίτσιους και 4. Γκράννη Σμιθ. Οι διάφορες ποιότητες μηλιάς μπορούν να κατα-

ταχούν σ' ένα από τους παραπάνω τύπους. Η καρπική ζώνη στο τύπο σπούρ (1) παραμένει στα μπράτσα. Η καρπική ζώνη στην ποικιλία Γκράννη Σμιθ (4) μετατοπίζεται στη νέα βλάστηση.

Τα πλεονεκτήματα των ακλαδιών που ανθίζουν όγυμα

— Γενικώς τα είδη και οι ποικιλίες των οπωροφόρων δέντρων που ανθίζουν πρώιμα αντιμετωπίζουν δύσκολες καιρικές συνθήκες. Κατά την περίοδο εκείνη η θερμοκρασία του περιβάλλοντος είναι ακόμα χαμηλή. Το γεγονός αυτό περιορίζει αποφασιστικά την κινητικότητα και την δραστηριότητα των μελισσών. Είναι αυτονόητο πως με τέτοιες καιρικές συνθήκες ούτε ικανοποιητική γονιμοποίηση των ανθέων θα έχουμε και ούτε φυτικά ικανοποιητική παραγωγή μπορούμε να περιμένουμε.

— Επίσης δεν πρέπει να αγνοούμε τους κινδύνους από τους όψιμους παγετούς. Όσο αργότερα ανθίζει μία ποικιλία τόσο λιγότερες πιθανότητες έχει να πάθει ζημιές από όψιμους παγετούς. Γι' αυτό οι ποικιλίες που ανθίζουν όγυμα παρουσιάζουν ειδικό ενδιαφέρον.

— Αναφέρουμε μερικές ποικιλίες αξιόλογες που ανθίζουν όγυμα ή πολύ όγυμα. Οι ποικιλίες γράφονται με την σειρά ανθοφορίας από τις σχετικά όψιμες προς τις πολύ όψιμες.

- 1) Ουίλλιαμς (WILLIAMS)
- 2) Χάϊλαντ (HIGHLAND)
- 3) Τζενεράλ Λεκλέρκ (GENERAL LECLERCK)
- 4) Κάιζερ Αλεξάντερ (KAISER ALEXANDER)
- 5) Ντεκάνα ντελ Κομίτσιο (DE CANA DEL COMITIO)
- 6) Γκραντ Τσιάμπιον (GRAND CHAMPION)

Τις περισσότερες χρονιές οι παραπάνω ποικιλίες συνανθίζουν σε ικανοποιητικό βαθμό. Έτσι είναι δυνατό η Ουίλλιαμς να γονιμοποιηθεί την Ντεκάνα ντελ Κομίτσιο. Αυτό δεν συμβαίνει πάντοτε. Υπάρχουν χρονιές, όπως η περσινή ('Ανοιξη 1982) όπου η εξέλιξη της ανθοφορίας διακόπτονταν εξαιτίας των απερίμενων χαμηλών θερμοκρασιών. Πέρσι για την Ντεκάνα ντελ Κομίτσιο συνάντησε αξιόλογη παρουσία μόνο η Γκραντ Τσιάμπιον. (Παρατηρήσεις στη συλλογή αξιολογήσεως ποικιλιών στο αγρόκτημα του Ινστιτούτου Φυλλοβόλων Δένδρων. Νάουσα)

Η «σωστή εκλογή» των κατάλληλων επικονιαστών αποδεικνύεται στις «δύσκολες χρονιές».

Το νερό στα οπωροφόρα

— Το νερό είναι ο πρωταρχικός παράγοντας για την προκοπή των δέντρων. Το νερό είναι το άλφα και το ωμέγα στη ζωή των φυτών. Δεντροκομία χωρίς νερό δεν είναι νοητή.

— Το νερό είναι το βασικό συστατικό των φυτικών ιστών. Μπορεί να φθάσει τα 85 - 95% του νωπού βάρους αυτών. Η ύπαρξή του αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση

για την ομαλή λειτουργία του φυτικού οργανισμού και την αύξησή του. Ο ρόλος του νερού στα οπωροφόρα είναι τεράστιος πολυσύνθετος και πολύπλευρος. Είναι ο διαλύτης των οργανικών και ανorganικών ουσιών, το αντιδραστήριο όπου οι διάφορες ουσίες διασπώνται, μετατρέπονται, αποσυντίθενται και ανασυντίθενται και ο φορέας των θρεπτικών στοι-

χείων. Διατηρεί τα κύτταρα σε σπαραγή και συμβάλλει έτσι αποφασιστικά στην στερέωση των ιστών. Μέσα στο νερό πραγματοποιούνται όλες οι βιοχημικές αντιδράσεις των κυττάρων.

Το νερό είναι το μέσο μεταφοράς των διαλυτών ανorganικών θρεπτικών στοιχείων που απορροφούνται από τις ρίζες (ακατέργαστοι χυμοί, ανερχόμενοι χυμοί) και των οργανικών ουσιών του φυτού που σχηματίζονται στα φύλλα (κατεργασμένοι χυμοί, κατερχόμενοι χυμοί). Τα διάφορα οργανικά και ανorganικά συστατικά του φυτού μεταφέρονται με το νερό από το σημείο της απορρόφησής ή του σχηματισμού τους ως τα σημεία που πρέπει να χρησιμοποιηθούν.

— Όταν δεν υπάρχει αρκετό νερό τα δέντρα υποφέρουν. Τα στομάτια των φύλλων αρχίζουν να κλείνουν και παρεμποδίζεται έτσι η διάχυση του CO₂ (διοξείδιο του άνθρακος) της ατμοσφαιρας στους μεσοκυττάρους χώρους των φύλλων. Στην περίπτωση αυτή η φωτοσύνθεση μειώνεται. Με την έλλειψη του νερού, τα φύλλα μαραίνονται, τα στομάτια κλείνουν και τελικά η φωτοσύνθεση σταματάει.

Το νερό είναι επίσης ο ρυθμιστής της θερμοκρασίας του φυτού. Σε περίοδο μεγάλης ζέστης, χάρη στο φαινόμενο της διαπνοής, εξαπνούνται μεγάλες ποσότητες νερού και έτσι επιτυγχάνεται σημαντική μείωση της θερμοκρασίας των ιστών.

— Το φυτό απορροφά νερό από το έδαφος, δια των ριζικών τριχιδίων των ριζών και διαπνέει αυτό στην ατμόσφαιρα κυρίως με τα φύλλα. Η περιεκτικότητά του σε νερό, εξαρτάται σε μεγά-

λο βαθμό από την σχετική ταχύτητα των δύο αυτών λειτουργιών. Αρκετό νερό μέσα στο φυτό εξατμίζεται όταν η απορρόφηση του νερού υπερκαλύπτει την απώλεια από την διαπνοή. Η ταχύτητα της διαπνοής εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την σχετική υγρασία και θερμοκρασία της ατμόσφαιρας, το φως, την ταχύτητα του ανέμου και την ύπαρξη νερού στο έδαφος. Επίσης η πρόσληψη του νερού από τα ριζικά τριχίδια επηρεάζεται από την υγρασία και τη θερμοκρασία του εδάφους, του ξυλόνου της εδαφικής ατμόσφαιρας και της συγκεντρώσεως σε άλατα του εδαφικού διαλύματος.

— Τα σπωροφόρα δέντρα ανάλογα με την εποχή και το είδος παρουσιάζουν μεγαλύτερη ή μικρότερη ευαισθησία στην έλλειψη του νερού. Η έλλειψη αυτή δεν επηρεάζει μόνον την τρέχουσα παραγωγή ποιοτικά και ποσοτικά αλλά και την παραγωγή του επόμενου έτους. Δεν πρέπει να ξεχνούμε ότι ο κύκλος της καρποφορίας των σπωροφόρων επεκτείνεται σε δύο χρόνια. Κάθε δέντρο ταυτόχρονα πραγματοποιεί δύο εργασίες α) τρέφει τους καρπούς του έτους και β) προετοιμάζει τα ανθοφόρα μέρη για την επόμενη χρονιά.

— Όσον αφορά την κερ

σ ι α και την ε ρ υ κ ο κ ι α η έναρξη της διαφοροποίησης των ανθικών καταβολών της επόμενης χρονιάς πραγματοποιείται πολύ νωρίς. Συγκεκριμένα μέσα στις πρώτες εβδομάδες που ακολουθούν την ανθοφορία. Η περίοδος αυτή συνδυάζεται με την ζωρότητα της βλάστησης και την διόγκωση των καρπών. Οι ανάγκες λοιπόν στην περίοδο αυτή σε νερό και θρεπτικά στοιχεία είναι μεγάλες (Μάιος, αρχές του θέρους). Επίσης δεν πρέπει να σταματούμε τα ποτισματα μετά την συγκομιδή παντός όταν επικρατεί μεγάλη ξηρασία.

Η ρ ο δ α κ ι ν ι ά εμφανίζει επίσης μερικές περιόδους κριτικές όπου οι ανάγκες σε νερό είναι αυξημένες. Συγκεκριμένα α) στο ξεκίνημα της βλάστησης και του φυλλώματος, β) στην διόγκωση του καρπού και την στήλωση του πυρήνα και γ) τέλος του θέρους (Αύγουστος έως τέλος Σεπτεμβρίου). Οι δύο πρώτες περιπτώσεις είναι γνωστές στους περισσότερους δεντροκαλλιεργητές. Όσον αφορά την τρίτη περίπτωση φαίνεται ότι ανταποκρίνεται σε φυσιολογικές ανάγκες που μπορούν να έχουν μία επίδραση ευνοϊκή επί της καρποφορίας του επομένου έτους.

— Η μ η λ ι ά αποδεικνύεται υπερβολικά ευαίσθητη στις μεγάλες μεταβολές και διακυμάνσεις του νερού. Η ευαισθησία είναι αξιόλογη στην περίοδο της

διόγκωσης των καρπών όπου παρατηρούνται και οι καρποπτώσεις. Οι ανάγκες σε νερό της μηλιάς είναι μεγάλες σ' όλη τη σαιζόν από την καρπόδεση ως την ωρίμανση. Οι καρποί πριν τη συγκομιδή είναι αρκετά ευαίσθητοι στο πολύ νερό.

— Η α χ λ α δ ι ά υποφέρει άσχημα στις διακυμάνσεις της υγρασίας του εδάφους και της ξηρασίας της ατμόσφαιρας κατά την θερινή περίοδο. Τα φύλλα της αχλαδιάς μαυρίζουν και ξηραίνονται. Διαπιστώθηκε ότι σε ξηρικές χρονιές μία άρδευση πρώιμη μεταξύ ανθοφορίας και καρπόδεσης ευνόησε την συγκράτηση των καρπών.

— Όσον αφορά τα γιγαρτόκαρπα (μηλιές, αχλαδιές) πρέπει να αποφεύγουμε τις απότομες αλλαγές ξηρασίας και υγρασίας. Οι απότομες αλλαγές δεν επηρεάζουν μόνον αρνητικά το εισόδημα, αλλά στις μεν μηλιές ευνοούν την πάθηση πικρή κηλιδώση (BITTER PIT) και την υάλωση των καρπών της δε αχλαδιές συντελούν στην εμφάνιση των λιθοδών κυττάρων προπαντός στις ποικιλίες που έχουν την τάση αυτή, όπως η ποικιλία πάσα κρατάνα.

— Γενικώς τα επιφανειακά στρώματα του εδάφους ξηραίνονται πιο γρήγορα από τα βαθειά. Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία για τα δέντρα μοντέρνων σπωρώνων πυκνής φύτευσης που έχουν επιπόλαιο ριζικό σύστημα.

Η κατάλληλη εποχή για την αζωτούχο λίπανση

Οι μεγαλύτερες ανάγκες των δένδρων σε άζωτο παρατηρούνται κατά την περίοδο της άνθησης και στο ξεκίνημα της βλάστησης. Το άζωτο πρέπει να τοποθετηθεί στο έδαφος αρκετά ενωρίς ώστε να έχει μεταφερθεί με τις βροχές ως τις ρίζες, οπωσδήποτε μερικές εβδομάδες ή και περισσότερο πριν την άνθηση.

Ενδεικτικά υπολογίζουμε περίπου 40 - 50 μέρες εφόσον πρόκειται να χρησιμοποιηθεί η θειική αμμωνία και κάπου 10 - 15 μέρες εφόσον θα χρησιμοποιήσουμε την νιτρική αμμωνία. Για τα μεγάλα δέντρα η εφαρμογή μπορεί να γίνει σε μία δόση. Αυτό δεν ενδείκνυται για τα δέντρα μικρής ηλικίας. Συγκεκριμένα στα δέντρα ενός έτους η εφαρμογή πρέπει να γίνει σε 3 - 4 δόσεις από την έναρξη της βλάστησης ως τον Ιούλιο χορηγώντας περίπου 75 - 80 γραμμάρια άζωτο (0,075 - 0,080 μονάδες άζωτου) υπό νιτρική μορφή. Α-

πό το δεύτερο έτος περιορίζονται οι δόσεις και αυξάνεται η χορηγούμενη ποσότητα άζωτου. (Περισσότερες λεπτομέρειες σε προηγούμενες τεύχους).

— Οι καρποί ωρισμένων ειδών όπως της μηλιάς και της ροδακινιάς παίρνουν περισσότερο χρωματισμό όταν δέχονται σημαντική ποσότητα ηλιακού φωτός. Δέντρα με άφθονο άζωτο στη διάθεσή τους σχηματίζουν περισσότερους και μεγαλύτερους βλαστούς ως και μεγάλα φύλλα, οι δε καρποί σκιάζονται περισσότερο από τους καρπούς δέντρων στα οποία η βλάστηση αναχαιτίζεται από έλλειψη αζώτου. Εφόσον ο δεντροκαλλιεργητής καλλιεργεί ποικιλίες των οποίων οι καρποί πετυχαίνουν ιδιαίτερα υψηλές τιμές στην αγορά όταν έχουν λαμπρά χρώματα, πρέπει να βρει τρόπο να πετύχει μία μέτρια έλλειψη αζώτου στο έδαφος.

— Αυτό το πετυχαίνει εφόσον

στον οπωρώνα αφήσει να δημιουργηθεί χλωροτάπητας. Η επέμβαση αυτή είναι αναγκαία για τα πλούσια και γόνιμα εδάφη. Μία τροφοπενία αζώτου προοριζόμενη να επισπεύσει την ωρίμανση των καρπών είναι αρκετές φορές επιθυμητή, διότι πολλές φορές τα πρώτα φορτία καρπών τα οποία φθάνουν στην αγορά πετυχαίνουν πολύ υψηλότερες τιμές από τα επόμενα φορτία.

Αλλού συνηθίζεται να σπέρνονται αγροστώδη για να μειωθεί το διαθέσιμο άζωτο του εδάφους.

Να μία περίπτωση που τα αγριόχορτα στον οπωρώνα προσφέρουν πολύτιμες υπηρεσίες (περισσότερα σε προηγούμενες τεύχους).

— Η παραπανίσια αζωτούχος λίπανση και προπαντός σε λάθος εποχή χορηγούμενη μόνο ζιμιές μπορεί να φέρει και τίποτα άλλο. Είναι πια διαπιστωμένο ότι τα δέντρα που καρπίζουν σταθερά κάθε χρόνο είναι εκείνα που το άζωτο στο έδαφος βρίσκεται σε ισορροπία σχέση με τις πραγματικές ανάγκες των δέντρων.

ΠΡΟΣΕΞΑΤΕ

Οι στήλες της «ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ» είναι στη διάθεση όλων των Ναουσαίων και των φίλων του περιοδικού.

Οι αποστέλλόμενες για δημοσίευση εργασίες και άρθρα πρέπει να είναι σύντομες με 6 το πολύ σελίδες γραφομηχανής αραιογραμμμένες και να μην έχουν δημοσιευθεί σε άλλο περιοδικό ή εφημερίδα.

Παράκληση οι εργασίες να γράφονται στη δημοτική και με το μονοτονικό σύστημα.

Η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» δεν φέρει καμία ευθύνη για τις εκφραζόμενες γνώμες των συνεργατών της.

Εργασίες είτε δημοσιευθούν είτε όχι δεν επιστρέφονται.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Το Διοικητικό Συμβούλιο του Συλλόγου Αποφοίτων Ναούσης ευχαριστεί θερμά τον Γιάννη Καρατσιώλη για την δωρεά 2.000 δρχ. προς τον Σύλλογο εις μνήμη του πατέρα Αθανασίου Καρατσιώλη και της γιαγιάς του Πηνελόπης Καρατσιώλη.

συνέχεια από τη σελίδα 109
 ραίου εκδότη κ. Φίλιππου Βλάχου, υπάρχουν τμήματα, ιδίως οι μεταφράσεις του από τα σανκριτικά, που θεωρούνται πολύτιμα και δυσεύρετα. 'Ανάμεσά τους ή «Σακουντάλα» του Καλιδάστα, έργο κλασσικό πιά της ινδικής φιλολογίας, ή «Μαλαβίκα και ο 'Αγνιμίτρας» και ο «Νάλας και Νταμαγιάντη» που είναι απόσπασμα από τις Βέδες.

Ο θάνατος έβηκε τον Θεοτόκη, ύστρεα από μια βασιανιστική αρρώστεια, στην άκμή της πνευματικής του δραστηριότητας. Το έργο του δεν μπόρεσε να το τελειώσει και να το ολοκληρώσει, όπως ο ίδιος ήθελε. Πάντα

έλπιζε ότι θα βελτιωθεί ή κατάστασή του και ποτέ δεν πίστεψε ότι η υγεία του ήταν τόσο φθιμένη. Λίγο πριν πεθάνει άλλωστε, είπε: «Θά γίνω καλός, δεν είναι δυνατόν να πεθάνω, έχω ακόμη 10 χρονών δουλιά στο κεφάλι μου». Ο πανθαμάτσος χάρος, όμως, είχε πάρει την απόφασή του και τον πήρε σε ηλικία 51 ετών.

Αύγουστος 1983

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Αβ. Χουρμούζιου: «Κωνσταντίνος Θεοτόκης, ο εισηγητής του κοινωνικού μυθιστορήματος στην Ελλάδα». Οι εκδόσεις των Φίλων. 'Αθήνα. 1979.

να. 1979.

2. Απόσπασμα της βιογραφίας αυτής δημοσιεύτηκε στο περ. «ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ», τεύχ. 1344.
3. Από το δημοσιευμένο απόσπασμα της βιογραφίας του Κωνσ. Θεοτόκη, γραμμένο από τον αδελφό του Σπυρ. Μ. Θεοτόκη.
4. Κωνσ. Θεοτόκη: «Κερφάτικες 'Ιστορίες». Προλεγόμενα Ειρήνης Α. Δεντρινού. 'Εταιρεία προς ένδοξοι των 'Επτανησιακών Μελετών Κέρκυρα, 1935.
5. Αντρέα Καραντώνη: «Νεοελληνική Λογοτεχνία, Φυσιογνωμίες». Δημ. Παπαδόπουλος, 'Αθήνα, 1977.
6. Έρνεστίνια DE MALLOWITZ: «'Αναμνήσεις». Περ. «'Αλεξανδρινή Τέχνη», Δεκέμβριος 1919.

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

«Εθνολογική συγκρότηση της αγροτιάς στην περιοχή της φράγκικης Καλαμάτας» Ηλ. Μουνδρέα

Πριν από λίγο καιρό πήραμε την ειδική μελέτη με τον παρακάτω τίτλο του Ηλία Μουνδρέα επιτίμου προέδρου του Συλλόγου αποφοίτων. Ο Ηλίας Μουνδρέας ως γνωστόν υπηρέτησε στη Νάουσα ως γυμνασιάρχης στο ιστορικό Λάμπειο Γυμνάσιο αφήνοντας στην πόλη μας τις καλύτερες εντυπώσεις. Η «Νιάουστα» συγχαίρει τον συγγραφέα ο οποίος συνεχίζει ακούραστα το παραγωγικό του έργο αυτή τη φορά ως ερευνητής, ασχολούμενος με ειδικά θέματα της ιδιαίτερης πατρίδας του.

Με την ευκαιρία, δημοσιεύουμε «απόσπασμα» του τ. Προέδρου του Εκπαιδ. Συμβουλίου κ. Π. Γεωργούντζου που έχει σχέ-

ση με την αναφερόμενη μελέτη.
 «Νιάουστα»

«Η δική σου, φαινομενικώς παρυσιαστική εργασία είναι πολύτιμη προσφορά, διότι η έλληνοποίηση των παραποιημένων ονομάτων και η επίπονος αποκατάσταση εις τόν συνοδευτικών πολύτιμον χάρτην των ονομάτων, των τοποθεσιών είναι ένα έργο που οι άμύητοι είναι άνυποτοι να το συλλάβουν.

Τό συμπέρασμα ότι οι επήλυ-

δες είχαν εξομοιωθί με τούς εντοπίους, επισφραγίζομενον με τόν κατάλογον των ονομάτων αποκτ' κύρος άπόλυτον και λίαν εύστόχως τό διέκρινες και τό κατωχύρωςες...

«Η εργασία σου, αγαπητέ μου, με τας εύστόχους αποδόσεις διαφόρων άμφισβητουμένων όρων ήταν γιά μένα μία πραγματική απόλαυσις και διδασκαλία με τήν διευθέτησιν ύπαρχουσών άμφιβολιών, διό και παρακαλώ να δεχθής, μαζί με τούς έγκαρδίσους χαιρετισμούς και τας εύχαριστίας μου...

Π. Γεωργούντζος

ΜΑΘΗΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΚΗΝΩΣΗ “ΑΓΙΑΣ ΤΡΙΑΔΑΣ,,

— Στις αρχές του 1950 και μετά από την περιπέτεια της πατρίδας μας από την 10ετία του 1940, η πολιτεία μεταξύ των άλλων έστρεψε το ενδιαφέρον της και στην παιδική ηλικία γιατί η μάστιγα του πολέμου έπληξε κύρια τα παιδιά.

— Καθιέρωσε το θεσμό των μαθητικών κατασκηνώσεων για τους μαθητές των Δημοτικών Σχολείων.

— Ανάμεσα στ' άλλα διαμερίσματα της Ελλάδας που δημι-

**Του Χρ. Μάρα
Προϊσταμένου
του γραφείου
Δ.Ε.Ν. Ημαθίας**

ουργήθηκαν κατασκηνώσεις προ-
κρίθηκε και η επαρχία μας.

— Υπηρεσιακοί παράγοντες και τοπικοί άρχοντες της Νάουσας κινήθηκαν δραστήρια για τον εντοπισμό κατάλληλου χώρου για την ανέγερση κτιριακών εγκαταστάσεων.

— Ο χώρος της Αγίας Τριάδας στις παρυφές του Βερμίου, που θεωρείτο τότε ανταλλάξιμος κρίθηκε ο κατάλληλότερος. Ο τότε Δήμαρχος κ. Κόκκινος Φιλώτας κινήθηκε δραστήρια και αποτελεσματικά για τη διάθεση του χώρου στο Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

— Το καλοκαίρι του 1952 για πρώτη φορά λειτούργησε η κατασκήνωση, μετά από στοιχειώδη διαμόρφωση του χώρου, σε σκηνές που διατέθηκαν από το στρατό ή από άλλους φορείς που σημείωσε μεγάλη επιτυχία.

Πρώτο έτος λειτουργίας των μαθητικών κατασκηνώσεων στην Αγία Τριάδα (1952)

Στελέχη της κατασκηνώσεως και επισκέπτες (1952)

— Παράλληλα είχαν αρχίσει και οι εργασίες ανέγερσης των κτιριακών εγκαταστάσεων και το 1953 το καλοκαίρι οι κατασκηνωτές της Νάουσας και της περιοχής στεγάσθηκαν στα νεόδμητα κτίρια.

— Από τότε μέχρι σήμερα εκτός από το 1975, 76, 77 και 78 λειτουργούν κανονικά κάθε καλοκαίρι. Τα πρώτα χρόνια της λειτουργίας της φιλοξενούσε κάθε καλοκαίρι 600 παιδιά σε τρεις περιόδους. Τα τελευταία χρόνια 400 παιδιά σε δύο περιόδους.

— Πολλοί δάσκαλοι, δασκάλες και Νηπιαγωγοί και κύρια απ' αυτούς που υπηρετούσαν στη Νάουσα και στην περιοχή πρόσφεραν τις υπηρεσίες τους με υψηλό αίσθημα ευθύνης και με πολλή αγάπη χωρίς ιδιαίτερη αμοιβή.

— Πάρα πολλοί σήμερα μεγάλοι συμπολίτες που είχαν την τύχη να ζήσουν σαν κατασκηνωτές έχουν ευχάριστες αναμνήσεις από την κατασκηνωτική της ζωή.

— Τα πρώτα χρόνια της ίδρυσης των κατασκηνώσεων μεγάλη βαρύτητα δίνονταν στην καλή διατροφή των τροφίμων - κατασκηνωτών. Σήμερα που τα περισσότερα παιδιά διατρέφονται καλά στα σπίτια τους, εκτός από την αρκετή και εκλεκτή διατροφή που παρέχει, η κατασκηνωτική σκοπεύει περισσότερο στο να καλλιεργήσει το πνεύμα της ομαδικής συμβίωσης, της συνεργατικότητας και της αυτοεξυπηρέτησης σε ορισμένους το-

Εγκαίνια των κτιριακών εγκαταστάσεων (1953)

Το επιτελείον της κατασκηνωτικής περιόδου 1953

μείς της κατασκηνωτικής ζωής.

— Κατά το φετινό καλοκαίρι στα πλαίσια των άλλων εκδηλώσεων, γιορτών - βραδινών περιπάτων κλπ. για πρώτη φορά η κατασκήνωση φιλοξένησε μια μέρα συνταξιούχους δασκάλους της Νάουσας που κατά καιρούς υπηρέτησαν με πολλή αγάπη σαν στελέχη.

— Επίσης φέτος η κατασκήνωση διατέθηκε και για τη φιλοξενία του ΚΑΠΗ Νάουσας.

— Πιστεύουμε ότι και στο μέλλον η κατασκήνωση θα λειτουργεί κάθε καλοκαίρι και θα φιλοξενεί στο θαυμάσιο τοπίο της τους μικρούς μας μαθητές, γιατί και τη βοήθεια και συμπαράσταση του Υπουργείου έχει, αλλά και την αγάπη των τοπικών αρχόντων και των συμπολιτών απολαμβάνει.

Κατασκηνωτές της περιόδου 1953

Αποτέλεσμα πυρηνικών δοκιμών

Αναφέρεται από επίσημες στατιστικές πηγές των ΗΠΑ ότι, τα παιδιά που γεννήθηκαν στην περιοχή του SALT CITY (UTAH), κατά την περίοδο 1951 - 1953 παρουσιάζουν ποσοστό λευχαιμίας 40% που οφείλεται, μετά από εξακριβωμένες έρευνες στις ατομικές και πυρηνικές δοκιμές που έγιναν το 1950(!!!).

Συνάντηση παλαιών στελεχών, συνταξιούχων δασκάλων στην Αγία Τριάδα (1983)

Κυκλοφόρησε ένα γεωργικό βιβλίο
"Ένα βιβλίο κατατοπιστικό έπιστημονικό με χρωματιστές εικόνες
Τι είναι τα κοκκοειδή (ψώρες) και πώς καταπολεμούνται
Δέν πρέπει να λείπει από κανένα αγροτικό σπίτι

ΣΤΕΛΙΟΥ ΠΑΛΟΥΚΗ

Μπορείτε να το προμηθευθείτε από τα γραφεία
του Άνθρακτικού Συλλόγου Ναούσης

ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΕΩΣ 400 ΔΡΑΧΜΕΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ «ΓΙΑΝΙΤΣΑΡΟΙ ΚΑΙ ΜΠΟΥΛΕΣ»

1. ΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ
2. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΥΛΗΣ - Ο ΛΑΪΚΟΣ ΠΟΙΗΤΗΣ
ΤΗΣ ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ

Του Τάκη Μπάϊτση

ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΤΑ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ ΚΑΙ
ΑΠΟ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ (ΙΤΥΕ Δ.Ε.)

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας